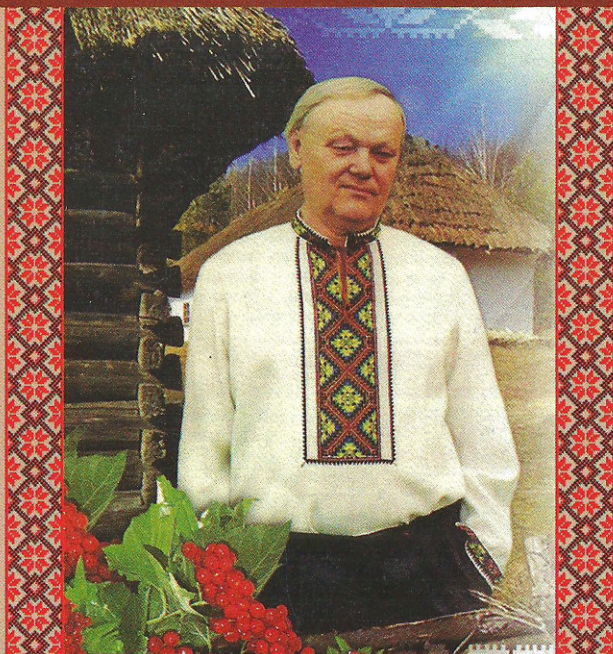

Анатолій КУЛЬЧИЦЬКИЙ

СТОЮ НА ЗЕМЛІ

Анатолій КУЛЬЧИЦЬКИЙ

СТОЮ НА ЗЕМЛІ

Спогади про незабутнього великого поета
Бориса Ілліча Олійника

Біла Церква
ТОВ «Білоцерківдрук»
2019

УДК 929
К 90

Кульчицький А. І.

К 90 Стою на землі. Спогади про незабутнього великого поета Бориса Ілліча Олійника. – Біла Церква : ТОВ «Білоцерківдрук», 2019. – 240 с.

ISBN 978-617-7367-81-8

УДК 929

ISBN 978-617-7367-81-8

©Кульчицький А. І., 2019

КОЛИ ПОВЕРНУСЯ...

Коли повернуся до вас,
вже одягнутий в камінь, –
Я камінь зніму із душі і квадратних рамен
І стану легкий,
мов хмарина в дорозі на Канів,
І ввіллється в душу, як в чашу,
козацький ромен.
І стануть нікчемними
виляски «слава-неслава»,
Порожній двобій язиків ні про що і про все, –
Коли я побачу, як сонце голубить отави
І мудрий мурах
обережно личинку несе.
Пощо тоді, хлопці,
каррарський заманливий мармур,
І золото Креза,
і вкупі з хвалою – хула, –
Я все віддаю за одне
недоспіване: «мамо»,

За те, що долоню мою
освятила бджола.
Пощо тоді слів перелітних
лукава пороша,
Холодні обійми
майстрів залаштункових справ,
Я все віддаю за хустину у синій горошок
З далекої пісні про ту, що любив, та не взяв.
Я все вам прощу,
побратими і недруги вчені, –
Хай доля врожайного вам надарує дощу!
Але не прощу і пилінки
на образ Шевченка
І зламану гілку калини
повік не прощу!
Тоді я прийду на відплату,
одягнутий в камінь,
І рухом гранітним змету крамарів і сутяг,
І хай мене судить по правді і совісті Канів –
Єдино Верховний мій
і Повноважний Суддя!

Борис Олійник

РОЗДІЛ І

Сьогодні – неділя – 22 жовтня 2017 року. День народження великого поета і громадського діяча незабутнього Бориса Ілліча Олійника. Ще в минулому році цього дня численні друзі і шанувальники поета вітали його з днем народження. Він, схвильований і душевно втомлений, читав щойно написаний новий вірш. І, як завжди, його високе слово хвилювало всіх. Не було того дня в дружному колі його славного земляка родом теж зі славетної Зачепилівки, вірного друга і соратника Дмитра Григоровича Янка, який був одним із ініціаторів заснування у 1987 році українського фонду культури та працював першим заступником голови фонду. За святковим столом імениннику дарували багато теплих слів Л. Горlach, Л. Андрієвський, О. Мороз, М. Шелест... А згодом Борис Ілліч, звертаючись до мене, мовив: «Подаруй нам, Толю, свою пісню». Я одягнув свій давній баян (він прижився у фондї вже майже 20 років) і заспівав свою авторську пісню на вірші іменинника «Дивніше з див»:

Я тут родився восени:
Морозом бралася стерня, –
І падолист у теплі сни
Мене вгорнув, немов зерня.

А потім був віночок українських пісень. Співали всі. Ця зустріч відбувалася ще в минулому році, а нині великого Українця з нами вже немає.

30 квітня він відійшов за вічну межу. Україна з ним прощалася 3 травня 2017 року. Було слово, були сльози... Було, було... Невже це дійсно сталося?!

А сьогодні – 22 жовтня 2017 р. – йому мало б виповниться 82 роки. З дружиною Оленою Василівною ми згадуємо його перебування у Білій Церкві на моє запрошення, гостини у нас, веселу жартівливу розмову за чашкою кави, доречне дотепне слово, і все не віриться – чи це насправді відбувалося...

Я в котрий раз згадую ті далекі 60-і роки, коли вперше познайомилися з віршами майбутнього класика нашої літератури. Пригадую перший для мене прочитаний вірш «Формула» в журналі «Зміна», який згодом ввійшов до збірки «Двадцятий вал». Він присвячений вчительці Вірі Іванівні Левкович:

Віро Іванівно, спогадом перевисаю

В класну кімнату, де цифри гудуть, як рої...

А за вікном голуба розтривоженість маю,

І в мене в щоденнику двійка похмура стоїть.

Ті бурхливі 60-і роки у становленні України відіграли важливу роль, бо саме шестидесятники своєю талановитою молодією поезією зірвали багаторічну завісу урівноваженого бездуховного життя, яке вже панувало в колишньому Союзі десятиліття.

Микола Вінграновський і його знамениті «Атомні прелюди», Іван Драч і його «Ніж у сонце» внесли свіжу незаперечну думку в тодішню літературу соціалістичного реалізму, і коли ми говоримо в даному разі про великого поета, то, безумовно, розуміємо, що стати великим неможливо, доки не станеш великою людиною, генетичний код у Бориса Олійника закладений з дитинства: і батьком, і матір'ю, і, безумовно Богом. І все життя великого поета цьому підтвердження. Як згодом він напише в одному з віршів, що ввійшов до циклу, присвяченого матері «Сиве сонце моє»:

Поговоримо, мати. Ніщо не завадить тепер:
Ні робота, ні клопіт. Зітхнувши, забули сусіди.
Не осудимо їх. Так одвіку: родився – помер,
А живим – про живе: підрастають у клопотах діти.

І сталося так в моєму тоді молодому студентському віці, що я, особисто ще не знаючи поета, постійно відчував, що його добре знаю. Для мене вже тоді була помітна навіть здалеку його, на мою думку, упевнена фігура, яку я глибоко обожаював і розумів, що її власника не помічати неможливо. Він з молодості був особливим – і в житті, і в своєму незвичайному таланті. І як майбутнє життя підтвердило – як поет і громадянин не зробив жодної помилки. Найважливішою темою своєї творчості він завжди вважав свободолюбство, духовну красу,

мудрість в українському характері. Згадаймо рядки з його вірша про простого хлібороба та його дорогу до лікарні:

І лежить він на возі, важкий і нароблений,
І сіда йому сонце на лоба.
І не звісно, кому треба більше хоробрості
Космонавту чи хліборобу?

Борис Олійник належав до когорти шістдесятників (М. Вінграновський, І. Драч, І. Дзюба), представники якого мали характер самостійності, вільнодумства, легалізованої боротьби за народні і національні інтереси. Шістдесятництво безумовно, явище не стільки літературне, поетичне. Воно, скоріше, явище політичне і соціальне. Як згодом, через багато років поет в одному з віршів написав:

Злізайте з печі!
Вдарте у кресало,
Аби вогонь пропік на душах сало
І нагадав, що править не живіт.
А дух Шевченка – віщого месії,
Що ми – вкраїнці, а не гречкосії,
Що ми – живі!

І слід сказати, що саме поезія припала до душі політиці, як жанр найчутливіший і найоперативніший у вирішенні щоденних життєвих проблем. І саме поезія першою просурмила ранок.

РОЗДІЛ 2

... Згадую вже далекий 1961-й рік липень місяць. Ансамбль пісні і танцю КВО, в якому я служив артистом, щойно повернувся до Києва з гастролей на свою творчу базу – окружний Будинок офіцерів. Попереду – два місяці щоденних репетицій з підготовки нової концертної програми. А після обіду – вільний час. Я беру з собою баян і їду на вулицю Воровського до редакції наймасової і найпопулярнішої тоді молодіжної газети «Молодь України». Везу кілька своїх щойно написаних на власні вірші пісень: «Волошка», «Не скажу нікому», «Веселко моя чарівна», «Пісня про Київ... Перетираю в пам'яті рядки «Волошки» і чомусь хвилююсь:

Не волошки в житі
Зацвіли так рано,
Росами умита,
Вийшла ти, кохана.

Нарешті потрапив до редакції «Молодь». Шукаю потрібний мені відділ літератури і мистецтва. Знайшов. Питаю дозволу і заходжу. Проникливим поглядом мене зустрічає Борис Ілліч, який тоді завідував цим відділом. Я зразу ж в наступ: «Хочу запропонувати газеті кілька своїх пісень. Можна?». «Зачекайте хвилинку» – мовив він і вийшов з кабінету. За кілька хвилин до нього завітали праців-

ники редакції. Він всіх оглянув і мовив до мене: «А тепер можна». Я старанно демонстрував свою пісенну творчість, співав пісню за піснею і відчував, що вони подобаються присутнім, а коли ще пролунали бурхливі оплески, заспокоївся, допитливо поглядаючи на хазяїна кабінету. Борис Ілліч мовив: «Давай розпочнемо з «Волошки». Слова хороші і мелодія симпатична». Тільки в другому куплеті раджу замінити на такі рядочки:

Чом до твого двору
Всі стежки вертають?
І запитав: згоден?»

Безумовно я був згоден. Через тиждень пісня була надрукована в газеті, а згодом Борис Ілліч говорив мені, що «Молодь України» не друкувала раніше нот пісень, а лише тексти. Так що саме моїми піснями була започаткована в редакції традиція – друкувати і тексти, і ноти. «Волошка» в той час стала популярною. Її включили до свого концертного репертуару відомі співаки – народні артисти УРСР П. Ретвицький і О. Таранець. А згодом, коли я почав працювати в Білоцерківському сільськогосподарському інституті (нині Національному аграрному університеті), деякі студенти мені розповідали, що цю пісню теж виконували аматори-співаки сільських Будинків культури.

Про цю нашу далеку першу зустріч він розповів

у передмові до моєї пісенної збірки «Як вересень, уже я золотий». Він писав: «Понад сорок років тому на вулицю Воровського, 22 до редакції тоді наймасовішої газети «Молодь України», де я трудився завідувачем відділу літератури та мистецтва, завітав бистроокий молодик у зладному військовому однострої ще й з баяном через плече. Не довго розводячись, він не гучно, але досить вправно «показав» кілька пісень».

Згодом в «Молоді України» була надрукована низка моїх авторських пісень, і я, як автор, був щасливий і окрилений. Навіть моя перша пісня про Білу Церкву першою була надрукована саме у цій газеті:

Тобі, Біла Церкво, – завітчане місто

Я серце своє віддаю.

Якось мені зателефонували (через міський відділ культури) з «Молоді України» і попросили завітати до редакції. Я приїхав. Виявляється – відомий журналіст Анатолій Сєдик хоче написати про мене нарис. Йому необхідно було зустрітися і поговорити зі мною. Нарис досить об'ємний був написаний і опублікований в газеті. Називався він «Чари зеленого променя». Зокрема автор писав: «Я виконав свій обов'язок перед читачами і, надолужуючи прогаяне, розповів, що міг про скромного молодого талановитого композитора з Білої Церкви. Це лише початок

його шляху. Може, десь попереду засвітить йому зеленим променем сонце слави і визнання. Та найголовнішим для нього є не це, а усвідомлення того, що ти – потрібен людям, що твоя пісня робить твою душу рідною тисячам інших душ».

Вже в зрілому віці в одній зі своїх пісень я написав такі рядки:

Я пісню виняньчив для вас,
Мої хороші й щирі друзі.
І хай у нашій всій окрузі
Не покидає доля нас.

А тоді, пам'ятаю, як Микола Сом, з яким я вже товаришував кілька років, при зустрічі хвалив і мене, і автора нарису. А я його. Бо саме того часу по радіо майже щоденно звучали його «Каштани Києва» та «Мрія», що стали надзвичайно популярними.

Так що саме того незабутнього 1961 року розпочалося моє знайомство і товаришування з майбутнім великим поетом і громадським діячем, класиком нашої літератури.

РОЗДІЛ 3

А народився Борис Ілліч на Полтавщині в с. Зачепилівка, Новосанжарського району у 1935 році. Як напівжартома писав в одному з віршів відомий поет,

Шевченківський лауреат Леонід Горлач, який сам родом з Чернігівщини:

У нас є все: Десна, Чернігів

Є у Чернігові тюрма,

Є села скіфів, печенігів,

А Зачепилівки нема.

У нас Довженко і Тичина

Повиростали недарма.

В нас стільки сіл, та в тім причина,

Що Зачепилівки нема.

Як розповідав поет, свій перший вірш він написав у 1948 році в 13 років. Яким був саме той вірш, він не пам'ятає. Лише згадував, що його наполегливо переписав відповідальний секретар районної газети Дмитро Безручко, який до юного автора ставився, як до рідного сина. Батько Бориса Ілліча теж був журналістом. За розповідями баби Катерини – його матері, батько з 9-го класу втік на шахти. Там його в забої привалило, і він пошкодив праву руку. Писав лівою. Його взяли в газету як активного дописувача ще зі школи.

Згодом він став заступником редактора газети «Ленінським шляхом». Сім'я жила в Зачепилівці, а потім в 39-40-у батька закинули на Тернопільщину. Там і застала війна. Рушили на схід, доїхали до Санжар, а оскільки батько був не першого призову, то тодішній редактор районки здав йому газету, а сам

– на фронт. Тож ще два місяці батько її редагував, а потім зв'язав шрифти і сховав у колодязі. Планував і сім'ю забрати, а перед тим пішов через Ворсклу до редакції, щоб завершити справи, та й не повернувся. Загинув він під Харковом у 1943-му.

Маленький Борис з матір'ю почали добиратися додому. Як пройшли живими десятки кілометрів – одному Богу відомо. Борис Ілліч якимось згадував: «Отже я належу до покоління дітей війни. Ріс без батька. Але ніколи не почувався сиротою між добрих людей. Бо нас вчили – один за всіх, всі за одного, а нинішня система передбачає – один проти всіх. Ми не всі готові були впливати за такої різкої зміни ладу». І продовжив: «Я, скажімо, вважаю себе нормальним патріотом. Для мене всі народи рівні перед Богом. Але це не заважає мені вважати найкращою з усіх Україну. Щедрою талантами, які подарували всьому світові – аж до класика японської літератури нашого земляка Ярошенка. А наші декотрі пропонують вивчати російську мову і літературу як зарубіжну. Шановні колеги! Так добра ж половина російської класики – це етнічні українці».

Одні залюблені в старі листи,

Ті – в музику. А ті – в руді томища.

Таке життя... А він любив мости.

О, не любив – кохав. А може, й вище!

Після закінчення школи майбутній поет вступає до столичного університету ім. Т. Шевченка на факультет журналістики. Його курс в університеті був досить талановитий. Раніше факультет був відділенням, а потім його поновили. Разом з поетом навчалися майбутні відомі письменники Іван Власенко, Валерій Гужва, Вадим Крищенко, Михайло Шудря, Степан Колесник та інші. Василь Симоненко навчався на рік раніше. Про нього Борис Олійник говорив так: «Неординарність його в тому, що він у життєвих ситуаціях знаходив те, що ми самозакохано проминали, задивившись в небеса. Він був вельми неординарною особистістю, яка вже стала постійною величиною у нашому духовному просторі».

Я в маренях не раз вершини слави
Сягав і досягнуть ніяк не міг –
Замість вінків лаврових для забави
Мені череп'я видали до ніг.

Так писав в одному з віршів Василь Симоненко.

Молодим, але вже відомим поетом після виходу поетичної збірки «Б'ють у крицю ковалі» Борис Олійник у 1963 році стає членом Спілки письменників. Йому дали рекомендацію Володимир Сосюра, Павло Усенко та відомий критик Юрій Бурляй. Згодом поет був удостоєний першої нагороди – республіканської премії ім. М. Островського.

Ті бурхливі 60-і роки і в моїй пам'яті залишилися бурхливими і творчими, бо я постійно, вже працюючи в Миронівці, а згодом і в Білій Церкві, навідувався в «Молодь України» як постійний автор, і в газеті друкувались мої вірші і пісні. Окрилений, я трудився наполегливо, відчуваючи смак творчої насолоди. З радістю згадую, як Борис Ілліч схвально відгукнувся про мої пісні «Про космонавта Титова» та ліричну «Я її знайду», яка була включена до концертного репертуару професійних ВІА в Черкасах та Чернігові:

Крізь роки пройду
По землі моїй
А любов знайду
Знайду спокій свій
Я її знайду
Не ціловану
Зірку ясную
Не даровану.

Коли в поета запитували про перший написаний ним вірш, він розповідав, що той мав таку промовисту назву «Краю мій». Його відредагував і переписав начисто відповідальний секретар районки чудовий журналіст Дмитро Безручко. Він же визнав і його автора – Бориса Олійника. А вже новий вірш юного автора з'явився наступного року в республіканській газеті «Зірка».

Я трішки раніше згадував першу поетичну збірку поета «Б'ють у крицю ковалі», до якої сам автор ставився досить стримано. Оцінюючи її, він зауважив: «Була вона така собі» і, продовжуючи, зазначив: «Мені тоді здавалося, що я переріс цю збірку, але видавничий процес мав свій чіткий і твердий графік, тому щось змінювати було вже пізно. В одному з віршів цієї збірки молодий поет писав:

Наче арки святкові, –
По траві, по шовковій
Мчить хлоп'як босоніж,
У куценьких штанчатах,
З батіжком у руці,
Він біжить – аж на п'ятах
Виграють промінці.

Після «Молоді України» поет тривалий час працював кореспондентом журналу «Ранок», завідувачем відділу та заступником головного редактора журналу «Дніпро», старшим редактором видавництва «Дніпро».

В моїй пам'яті незабутній березень 1964 року, коли все прогресивне людство відзначало 150-річчя від дня народження Т.Г. Шевченка. Я вже тоді після Миронівки трудився в Білоцерківському сільськогосподарському інституті (нині Національному аграрному університеті) і відповідав за культурно-масову роботу цього вузу. На честь свята великого

Кобзаря до колективу завітала велика група столичних письменників на чолі з Михайлом Стельмахом – вже тоді класиком української літератури. У складі делегації був і молодий Борис Олійник. Ми привіталися, як добрі знайомі, і я із захопленням (і не лише я) слухав його не гучний, але досить переконливий виступ і досі пам'ятаю ті поетичні рядки:

В день ясний і в ночі горобині,
В рідній чи в далекій стороні –
Ти в моєму серці, Україно,
Думою Шевченка гомониш.

Гостей вітав тодішній ректор Микола Степанович Паламар, а наш народний театр очолюваний заслуженим артистом УРСР В. Авраменком, показав підготовлену до свята драму Т. Шевченка «Назар Стодоля», в сценічному житті якої взяли участь 120 чоловік: драматичні актори-аматори (і викладачі, і студенти), хор, оркестр, танцювальний колектив. Гості були вражені побаченим. Борис Ілліч розмовляючи зі мною, ділився своєю думкою: «Як ти з аматорами зумів підготувати знаменитий хор Ніщинського «Закувала та сива зозуля?» Я скромно відповідав: «А от і зумів. І сам не знаю». Саме тоді поет подарував мені свою першу збірку «Б'ють у крицю ковалі».

Я свого часу, приїжджаючи до столиці з Миронівки чи з Білої Церкви, атакував своїми піснями ре-

дакції журналів «Ранок» і «Дніпро». Але моїх пісень (і не лише моїх) ці журнали не друкували. Як переконливо пояснювали головні редактори – мовляв, пісні хороші, але постійний брак журнальної площі. Лише через кілька років Юрій Ковалів надрукував про мене невеличкий нарис у журналі «Зміна» (так тоді називався колишній «Ранок»). Нарис мав назву «При сузір'ї ліри».

А Борис Олійник в ті роки входив в літературу завдяки своєму високому таланту. Він працює на повну потужність дарованого Богом таланту, уміло аналізує все, що діється навколо. Стає досить помітною фігурою в суспільстві – дехто його боготворить, а дехто побоюється. З'являються і заздрісники, хто невпевнено почуває себе в літературі. В щоденних діях і вчинках поету допомагає генетичний код, закладений батьком і матір'ю, з яким він все це дивовижно узгоджує.

Не квапся знімать з таїни сповиток

І спрощувать все до нуля.

Зостав у душі заповітний куток,

Де казка дріма, як маля.

Навчаючись на факультеті журналістики, йому випало починати шлях в літературу разом з Василем Симоненком, Миколою Сомом, Василем Діденком, Станіславом Тельнюком, які свого часу утвердились в літературі як майстри художнього слова. «Саме

університет – згадував поет – подарував йому щастя хоч здалеку пізнатися з класиками нашої і світової літератури: Остапом Вишнею, Андрієм Головком, Петром Панчем, Павлом Тичиною, Максимом Рильським, які часто влаштовували творчі зустрічі зі студентами».

Доля дарувала молодому поету високу честь бути особисто знайомим з Павлом Тичиною, Володимиром Сосюрою, Олесем Гончарем, Андрієм Малишком, Миколою Бажаном, Олексою Коломійцем... Він був вдячний В. Сосюрі за рекомендацію до Співки письменників, а Миколі Бажану, цьому справжньому енциклопедистові – який зі своїх академічних висот не гребував писати рецензії – рекомендації на його, як він сам виразився, скромненькі рукописи. В одному з віршів, присвяченому М. Рильському, він напише:

Через біле, біле поле
Йде веселий дідуган,
Довкруг нікого, зайці хвацько
Витанцьовують аркан.
Із рамена дубельтівка
Похилилась дулом вниз
Вірний пес несе статечно
На багаття сизий хмиз.

А в іншому вірші, присвяченому П. Тичині:

Він не йде, а пливе
Як сандалови дим.

Після нього живе –
Зостається живим.

Саме в ці роки Борис Олійник долучається до творення масової пісні. До його чудової поезії звертаються композитори О. Білаш, І. Поклад, І. Карабиць, І. Драго... Досить популярною стає «Пісня не заблудиться», першим її блискучим виконавцем був знаменитий оперний співак Костянтин Огневий:

Хай листи в дорозі заблудилися,
Пісня не заблудиться моя.

Як згодом в одному інтерв'ю Борис Ілліч висловився про масову пісню: «Хороша пісня вимагає простоти, а не спрощеності». Працюючи в Білій Церкві, я був частим гостем великого на той час книжкового магазину, що діяв на протилежній стороні нинішнього кінотеатру імені О. Довженка. Тут ми організовували творчі зустрічі, диспути, презентації нових видань, першопрочитання рукописів майбутніх книг, звучали і нові пісні місцевих авторів. Я запримітив нову збірку Б. Олійника «Двадцятий вал» і, безумовно, придбав її. Це був 1967 рік. Із захопленням перечитав талановиті вірші поета. І під великим враженням на одному диханні написав вірш «Серцем чую», що згодом був надрукований в «Молоді України».

Перегортаю знову «Двадцятий вал» і розумію, що таку високу поезію не може творити дрібна душа, а

лише душа великого таланту, від природи дарованого Богом. Така душа – чиста і висока – була властива Борису Іллічу, який не оглядаючись, писав про те, що його хвилювало. Я хочу згадати один з віршів цієї збірки, щоб і читачі з ним обов'язково познайомилися. Він називається «Однолітки»:

Як було йому двадцять шість,

А тобі – всього тільки шість,

Пістолетом йому фашист

Показав на Дніпро під міст.

– Ну – сказав йому, – вибирай:

З нами – значить, до Бога в рай

Проти – значить, на дно Дніпра

Зразу – «так» чи «ні» – вибирай!

Слово поета з молодого віку завжди було на сторожі, воно оберігало і оберігає найдорожче – духовні цінності народу. Воно стверджує високу моральність і життєві високодуховні принципи. Хоча хрущовська «відлига» в ті роки спровокувала видиму щедрість і благополуччя, до яких насправді було ще досить далеко. Згадаймо напади Хрущова на художників, поетів, а у нас на Україні ситуація навколо В. Стуса, І. Дзюби, М. Вінграновського, І. Драча... Це все було в той час і щоденно з'їдало душі нетерпимістю влади, її бездуховністю та агресивністю. Через багато років Б. Олійник висловив думку про Миколу Вінграновського, сказавши про нього так: «Такої могутньої

особистості, як Вінграновський в нашій культурі нині немає». А згодом і про себе скаже так «Я намагаюсь, щоб кожен твір був суворим і точним знаком нашого часу – часу, яким ми живемо всі... Я не надбав ніяких статків, бо в поета є одне головне право – право на правду, з яким він може стояти за свій народ. Якщо він цим правом не користується хоч одну мить – він не поет». Як в одному з віршів він напише:

Злізайте з печі!
Вдарте у кресало,
Аби вогонь пропік на душах сало
І нагадав, що править не живіт,
А дух Шевченка – віщого месії,
Що ми вкраїнці, а не гречкосії,
Що ми – живі!

Саме тому Б. Олійник постійно в бойовій зоні, де виборювалась правда, де вирішувалась доля народу, і саме тому його відома фігура – там і в ту мить, де події без нього могли б розвиватися трагічно для народу. Мене завжди (і не лише мене) приємно вражала його тактовність і душевність, взаємоповага. Він із співрозмовником, що мені випадало багато разів спостерігати, був сам таким. І я ще і ще раз переконувався в тому, що з видатними особистостями мати справу набагато простіше.

Поет плідно працював, і в наступному 1965 році виходить у світ його нова збірка «Вибір». Я того

року ще навчався на факультеті журналістики столичного університету ім. Т. Шевченка і пам'ятаю, як декан Д. Прилюк повідомив нам, що відбудеться зустріч з молодими поетами. Того разу до нас завітали Б. Олійник, М. Сом, Т. Коломієць... З Миколою Сомом ми вже кілька років товаришували, разом відвідуючи літературну студію при видавництві «Молодь», якою опікувався відомий письменник Михайло Чабанівський. А виступ Т. Коломієць я слухав вперше. Мені і досі запам'яталися рядки Б. Олійника, які він тоді читав зі щойно виданої збірки «Двадцятий вал»:

Ех, коли б мене хтось покликав
Змалювати сонце натомлене, –
Я б накреслив долоню лікаря,
Розгорнувши пальці, як промені.

Про цю незабутню для мене подію я якось поету нагадував, а він, прищуривши очі, про щось думав, і поглядаючи на мене, посміхався.

Думаю, слід згадати, що Б. Олійник упевнено ступив у велику літературу в шістдесятих роках, коли ще жорстока сталінщина жила в суспільстві, а хрущовське потепління тільки завесніло. А нове живе слово – слово добра і краси – вимагало духовного злету і свободи. Тодішню атмосферу суспільного життя і пронизував цей дух. Тому, думаю, і необхідно підкреслити, що шістдесятництво яви-

ще не так літературне, як політичне. Читаємо у Б. Олійника:

Двадцятий вік відважно і громово
Старих богів розвінчує на стінах.
Зате перед новими – по-новому
Демократично... повза на колінах.

1965 рік – рік 30-ліття поета, – подарував шанувальникам нову збірку «Вибір», про яку вже згадував. І знову жага сміливого, високого і відважного пронизує кожен його вірш. І, безумовно, саме політика була першим його творцем, а поезія, найчутливіша до волі, першою просурмила про ті проблеми, які щоденно турбували народ. У заголовному вірші збірки поет пише:

Над штурмом, над шабельним зблиском,
Над летом теплим в житах
Гойдається вічна колиска
Маятником життя.

Б. Олійник уже згодом, як видатний поет, жив, творив при багатьох генсеках і президентах. Одні пропонували створити підручну партію і поступитися місцем на високих трибунах, інші – навіть намагалися підказувати про що писати. Поет же до всіх ставився з єдиною вимогою – творити державу Україну, справжню державу для українського народу. І він відокремлював у своїй творчості найважливіші грані характеру: одваги – у Святослава, ||

мудрості – у Сковороди, національної гідності – у Шевченка, а прозірливості – у самого народу.

РОЗДІЛ 4

Борис Ілліч не раз стверджував, що серйозна поезія несе в собі особливу таїну, яку не зміг до кінця розгадати геніальний Іван Франко, який багато часу присвятив дослідженню секретів поетичної творчості». А я часто згадую незабутнього Миколу Вінграновського, який уважно слухаючи на березі річки Рось народну пісню, скажімо, ось цю:

Повій, вітре на Україну,
Де покинув я дівчину,
Де покинув карі очі,
Повій, вітре, опівночі...

Завжди говорив: «Як просто і разом з тим, як геніально...»

... В літературному процесі тих років подальша різка зміна історичної ситуації, яка і спричинила різні зміни. Саме тоді, найсильнішою і найдієвішою залишилась романтична традиція, хоча її авторитет уже був підірваний епігонами, яких у Рильського, Сосюри, Довженка, Первомайського було ще більше, ніж «синів» у лейтенанта Шмідта. І, мабуть, саме тому, осмислюючи творчість Б. Олійника, одного з найяскравіших представників висміяного романтизму,

починаєш його розуміти не лише як знаного поета, а й громадського діяча. Він, безумовно, найближчий серед сучасних літераторів до рівня свідомості українського народу, з її історичними злетами і падіннями. У нього відверте публіцистичне ставлення до реальної дійсності, він любить якість і завжди доводить свою думку до кінця.

Ось він пише:

Світе єдиний, не куплений, –
Руки, мов крила, здійми,
Ніжно, як батько, із купелі
Юну державу прийми.

Я одного разу запитав у М. Вінграновського: «А чому Ви не влаштуєте свій творчий вечір у ПК «Україна»?» «У мене немає таких грошей» – відповів він.

А в цей час у Києві (і не лише в столиці) тьма-тьмуца іноземних гастролерів і «культових» Кобзонів, Баскових, Розенбаумів, Жванецьких, Лоліт, які роками хазяйнують у найпрестижнішому центрі культури України, як у себе дома. І вони ж вагонами вивозять зелені захмарні статки в державу, яка вже п'ятий рік воює з нами. А ще яка реклама була забезпечена цим валютним «зіркам». А гонорари лише за один концерт! Таких статків трудяга-українець не заробить за все життя. Нашим видатним поетам і рідній естраді таке і не снилось. І хочеться запитати у наших можновладців, чи хтось підрахо-

вує ці капітали чи їм і в голову не приходить думка (через низьку моральну безвідповідальність), щоб з того солідного капіталу, що буде працювати на чужу державу, з допомогою окремого податку залишати вдома на потреби національної культури, яка ледь жевріє. Але цього не сталося, що з роками і привело до такого стану нашої культури.

Після так званої «хрущовської відлиги» наша поезія втратила громадський романтизм і стала тихішою і зайняла позицію оборони людської особистості. Але так було не завжди. Л. Костенко, М. Вінграновський, Б. Олійник, І. Драч своє мужнє поетичне слово тримали на висоті:

Згадаймо М. Вінграновського:

Так як небо в нашому Дніпрі,
Так в тобі не спить хай Україна.

Чи у Б. Олійника:

Народ не візьмеш на макуху,
Він зоддаля розрізнить чин:
І хто є син його по духу,
І хто по духу – сучий син.

Ще на початку свого творчого шляху Б. Олійник сказав, і ці слова виявилися прозірливими: «Я родився безнадійним романтиком. Дон Кіхот у масштабі села». Він, думається, нині єдиний поет, якого без будь-яких застережень, можна назвати романтиком.

За роки роботи в сільськогосподарському інституті (нині національному аграрному університеті) мені вдавалося запрошувати на зустрічі з колективом вузу багатьох знаних письменників. Серед них П. Загребельний, В. Коротич, І. Драч, В. Забаштанський, П. Глазовий, Є. Дудар, М. Зарудний, О. Черногуз, О. Коломієць, М. Сом... Бував в ті роки і Б. Олійник. Він, до речі, про зустрічі не раз згадував, бо шанував Білу Церкву, шанував її допитливих жителів. Відаючи, що в інституті того часу навчалася сільська молодь (переважна більшість), він завжди дарував присутнім вірші про сільське життя:

Як іде з роботи дядько Яків, –
То земля хитається, мов трап...
На руці у дядька – синій якір
На кашкеті в дядька – жовтий «краб».

Слово – це й остання надія, втративши яку, ми втрачаємо все, втрачаємо Україну, втрачаємо віру в майбутнє. Якось при зустрічі у фонді культури поет розповідав про незабутнього Василя Симоненка. На цій зустрічі був присутній і Микола Сом, який з ним навчався в університеті. Я похвалився, що на власні вірші написав пісню, присвячену поету. Вона називається «Клич душі». Мене попросили взяти баян і виконати її. Виконав. У приспіві є такі рядки:

З віків далеких гомін знову лине,
Козацьку славу стверджує земля...

Дзвенить, дзвенить у серці України
Та пісня, що надію окриля.

Борис Ілліч сказав: «Хороша пісня». А М. Сом додав: «Поїдемо на Полтавщину до Симоненка, обов'язково подаруєш її землякам». І, поглядаючи на мене, натхненно продекламував Симоненкові рядки:

Я в мареннях не раз вершини слави
Сягав і досягнуть ніяк не міг –
Замість вінків лаврових для забави
Мені череп'я видали до ніг.

РОЗДІЛ 5

З молодості масштабність власних творів Б. Олійника мала вплив на подальший розвиток української поезії. І хай деякі допитливі критики висловлюють протилежну думку, але все-таки було так – його поезія мала вплив. Згадується філософський твір поета «До проблеми добра і зла», в яко-му ліричний герой ділиться з нами своїми думками:

Де тільки я не бродив оці тисячу літ!
Скільки забулось? Забудеться скільки? Не знаю.
Кров закипала на кризі, як глід,
Тяжко спадала на поле вороняча згряя.

І в ранній творчості поета і згодом у нього реальне

публіцистичне ставлення до реальної дійсності. Він не боїться довершувати свою думку до кінця, любить ясність і, часто використовуючи афористичні рядки, дану думку впевнено підсилює. Партійна приналежність поета, про що йому часто дорікали, не заважала автору займати виважену позицію реальної дійсності, що стверджують його яскраві твори громадянської лірики. Як ось читаємо:

- Доки ж нам отсі терпіти муки:
Клан – над кланом, злодій – на коні?! –
Бідкаються землячки мені.
- То візьміть хоча б мітлу у руки...
- Іч який! Ми не такі дурні.
- ... Пригадалось мовлене східно,
(Хоч бери на себе перемнож):
- А чого дурні? Тому, що бідні.
- А чого ж ми бідні?
- ... Та ото ж.

І коли жорстокі репресійні сплески переслідували творчу інтелігенцію (І. Дзюба, М. Вінграновський, М. Руденко, І. Світличний), Б. Олійник працював як один з найреволюційніших поетів, виставив високу планку достоїнності української нації. Саме того часу у вірші «Ієзуїт цілує туфлю папи» він написав:

Не вірить й крихти Єзуїту папа,
І тим же платить папі єзуїт.

І коли під час одного інтерв'ю у Бориса Ілліча запитали – про його причетність до однієї ідеології і чи було в нього розчарування з цього приводу. Він відповів, що ні. Бо ідея соціальної справедливості вічна. І шляхетнішої від неї немає. Вона ж не винна, що її деформували. Винні ті, хто це вчинив. І далі поет стверджував, що в тій системі були речі непростимі, які ми відтягли назавжди. Але ж разом з тим були фрагменти, від яких не варто відмовлятися. І, до речі, давайте згадаємо росіянина. Хрущов – українець, Брежнєв – українець, Горбачов, на жаль, українець, але добравшись до влади, інколи намагався зробити все, щоб його не звинуватили в якомусь ізмі і тому тисне своїх.

Прийшли, розсілись як у власній хаті,
Обчистили до нитки всі кутки.
А вже до них біжать, як в ті роки,
Найнятих чим скоріш в поліціанти
Мої блаватно-жовті землячки.

Нині складається думка, що всю свою радість, свій оптимізм і віру в майбутнє поети вичерпали. Майже зникає з поля зору в творчості тема села. А село до цього часу годує всіх нас, бо держава в принципі нічого не виробляє, а лише торгує та підвищує ціни. Коли в якомусь невеличкому колі відбулась дискусійна розмова про сучасне село, я завжди згадував село на Сумщині, звідки родом моя дружина.

Яким раніше воно було квітучим і яким стало нині. Майже вимерло. Нині молока в селі не купиш. Так, є квітучі села, але, на превеликий жаль, це одиниці. Як, скажімо, Карапиші на Київщині чи Черепашинці на Вінниччині, в яких мені випадала можливість не раз бувати.

Борис Ілліч любив слухати розмови на сільські теми, часто до них долучався і сам. Коментував і з теплотою згадував Шевченка:

Село на нашій Україні,
Неначе писанка, село...

У 1966 році вийшли у світ нові збірки поета – «Поезії» та «Гонг». Він тоді трудився заступником головного редактора журналу «Дніпро»... Я в редакції журналу «Дніпро» зустрічався з Борисом Іллічем, настирливо пропонуючи свої нові пісні, але з друком не вийшло. Як пояснював редактор причину – брак журнальної площі. Ознайомившись зі збіркою «Поезії», в одному з віршів, що має назву «Балада про Шевченкове перо», і в якому поет пише про скульптора, що творить портрет великого Кобзаря, читаю:

Що ж, скульптор не грав провидця,
Обравши старий сюжет,
Та вклав він у рух правиці
Шевченкової секрет:
Чи зараз він в шалі творчим

Запише повний псалом,
Чи, може, комусь він хоче...
Своє... передати стило!

Працюючи в той час в інституті, я виношував ідею – започаткувати цикли вечорів-зустрічей з відомими діячами літератури і мистецтва. Все мріяв цю ідею реалізувати. Погодив це питання з тодішнім ректором М.С. Паламарем, який її підтримав. Була згода і підтримка з боку, відповідального за культурно-масову роботу І.Б. Епштейна. Згодом поїхав у Київ в редакцію журналу «Дніпро» до Бориса Ілліча з проханням допомогти в реалізації моєї ідеї. Моя пропозиція тоді була конкретна – провести для колективу інституту усний випуск журналу з метою його популяризації за участю відомих на той час авторів. Борис Ілліч дав згоду. І в гості через деякий час до студентів та викладачів завітала творча бригада у складі Бориса Ілліча, Миколи Сом, Леоніда Тендюка, Дмитра Чередниченка... Талановиті життєрадісні поети своїми виступами полонили присутніх. М. Сом, вже відомий на той час як талановитий поет (та ще й який кучерявий красень!) і автор кількох популярних пісень («Каштани Києва», «Вишиванка», «Мрія») посміхаючись, вибачився і речитативом «заспівав» свою широку відому «Мрію»:

Без вітру не родить жито,
Без вітру вода не шумить...

Без мрії не можна жити,
Не можна нікого любить.

Читали свої вірші Л. Тендюк, Д. Чередниченко, а завершував зустріч Б. Олійник. Його особистість вже в той час була знаковою, а творчість досягла свого зеніту і надійно утвердилась в свідомості людей.

І, безумовно, вона в деякій мірі позначалася на творчості наших молодих новобранців в поезії. Незважаючи на відсутність в тодішньому житті високих духовних орієнтирів (влада вимагала лише тоді уславлення її та соціалістичного реалізму), передова творча інтелігенція несла правду до людей. Серед них був і Борис Олійник. Тоді на вечорі він читав:

В день ясний і в ночі горобині,
В рідній чи далекій стороні –
Ти в моєму серці, Україно,
Думою Шевченка гомониш.

До твого ясного неспокою,
До твоїх натомлених долонь
Припаду дніпровою снагою,
Райдугами вистелю твій сон.

Як належне, слід наголосити, що молодий поет вже тоді мав багатий арсенал художніх засобів, блискуче володів мовою і, володіючи масштабним мисленням, творив високу поезію. І саме, доскона-

ло володіючи мовою, поет у багатьох своїх віршах майстерно створює своєрідну звукову сферу, як ось:

Говорили-балакали дві верби за селом,
Потім тихо поплакали дві верби за селом.
А про що, а за чим говорили-балакали,
Потім тихо поплакали дві верби за селом?..

Думка просить згадати російського поета Гумільова, який досить близький і Б. Олійнику, і М. Вінграновському своїм благоговійним ставленням до Слова. У М. Вінграновського воно «безсмертно сіє, смертно жне», в Б. Олійника:

... Тільки слово береже в основі
Безсмертя української душі.

І я до цього часу із щемливою вдячністю згадую наші численні зустрічі і сам себе часто запитую: «не вже це було?». Моє серце трепетно дослухається до нього, змушує мене співпереживати, бо велика поезія Б. Олійника – не забавка, не розвага, а спосіб пізнання світу і себе самого в тому світі.

Ми тут жили ще до часів потопу,
Наш корінь у земну вростає вісь.
І перше, ніж учити нас, Європо,
На себе ліпше збоку подивись.

У поета в його характері дивовижно гармонізовані власні дії і в творчості, і в буденному житті, а нагадаємо, що далеко не кожна особа реалізує себе

в такому, на жаль короткому житті. Борис Ілліч з властивим для українця самосприйняттям у вірші «Собі на сорокаріччя» писав:

Я все собі думаю – ще вівторок,
А воно вже, хлопці,.. четвер.

1968 рік порадував шанувальників творчості поета виходом нової збірки «Коло». В столичному магазині «Поезія», що тривалий час був творчим центром численних зустрічей поетів, музикантів, артистів, а згодом столичною владою реформований під комерційний центр (а навіщо та поезія!), так ось ще того року в цьому магазині я придбав цю збірку. Згодом Борис Ілліч подарував мені свій автограф, коли я завітав до нього у видавництво «Дніпро», де він тоді трудився. Я привітався, а він, посміхаючись, запитав:

- Читав?
- Що читав?
- Нарис про тебе в «Молоді України».

Анатолій Седик написав.

- Ще не читав і навіть не бачив.
- То ж негайно купи газету.

Я подався розшукувати газетний кіоск. Купив. Аж десять штук. Дійсно, в газеті був надрукований великий нарис про мене, який називався «Чари зеленого променя» та лірична пісня на вірші А. Ременюка «Вишенька». До речі, я цю пісню представляв на

пісенному фестивалі у Львові у 1967 році і, як автор, був нагороджений дипломом:

Плахта озерная, зорями вишита,
Медом і м'ятою вечір пропах...
Бачу я здалеку: мрійниця-вишенька
Вийшла стрічать мене ледь не на шлях.

Слід нагадати, що в ті роки в літературі з'явилася ціла плеяда молодих поетів, але не всі вони мали ту «Божу іскру» в душі, вони в якійсь мірі стали каталізаторами літературного процесу, стали збудниками нового процесу. Бо до істини можна наблизитись тільки душею, а не розумом. І тільки тоді, коли розум підпорядкований душі, справжня висока поезія може народитися. Справжньому поету шкодить бажання бути знаним і дивитись на творчість лише з точки зору фонетики, стилістики, композиції. Слід в даному разі згадати народну творчість, особливо унікальну пісенну творчість, а саме пісенну поезію, в якій завжди присутня душа і високий образ.

Як наприклад:

Якби мені не тиночки
Та й не перелази,
Ходив би я до дівчини
По чотири рази...

Борис Ілліч в своїй авторській передмові до збірки «Шлях» (це збірка віршів і поем) висловив таку думку: «... можливо деякі вірші нині я написав би

по-іншому. Але від жодного з них я не відмовляюся і переписувати не збираюся».

Поет уважно свого часу перечитував таких поетів як Тичина, Рильський, Сосюра і не лише їх, не говорячи вже про Шевченка та Котляревського, а й звертав увагу на менш помітні постаті. Поет з молодості мав ще один дар – іронізувати інколи одним словом, але як доречно:

Внесли таки (піаніно). Перекурити звуть,
Один відстав. І, мов школяр цікавий
Латунним пальцем раптом дзьобнув клавіш
І злякано прикрив кашкетом звук.

Навіть про життєве високе він говорить не як поет, не як філософ, а як проста людина, в якій проявляються кращі риси українського селянина. Згодом він напише:

Не шукайте теми в магазинах,
Істини не висмоктати з пальця –
В картузах, у вицвілих хустинах
Ходять теми на роботу вранці.

Це було викликане тим, що тема села почала зникати в творчості поетів, прозаїків, композиторів, а на естраді щодня звучала і, до речі, звучить всяка нісенітниця на зразок «Яна, Яна, ти моя кохана. Будемо кохатись цілу ніч». Мене особисто дивує, де працівники радіо і телебачення знаходять подібні «шедеври». В той час, коли Україна ще має чудові і професійні,

і аматорські колективи, яким не дають можливості пропагувати свою творчість. А театри. Ось у Білій Церкві – один з кращих в Україні академічний музично-драматичний театр ім. П. Саксаганського, який має чудову драматичну трупу, прекрасних вокалістів, балет, оркестр... Та лише на основі нашого театру можна підготувати цілий цикл передач. – А скільки таких театрів в Україні! Проте ні. Бо потрібно творчо і відповідально підходити до кожної передачі. А так – з ранку до вечора безграмотна реклама (вона вже стала основою і діяльності телебачення, а не виховні і пізнавальні програми) та бездарні шоу, наповнені всякими дурницями.

Немає нині славетних композиторів О. Білаша, П. Майбороди, І. Шамо – справжніх майстрів масової пісні. І нині – пишуть всі. Безграмотні тексти, в яких відсутнє почуття образу, що обов'язкове для справжньої поезії, та примітивні мелодії, які не користуються популярністю ні в молодшого, ні в старшого поколінь. Відсутні нині творці і справжніх патріотичних, а особливо ліричних пісень, які в історії народу так достойно і високохудожньо представлені в наших всесвітньо популярних піснях. Як, наприклад:

Я ж тебе, вірная, аж до хатиноньки

Сам на руках віднесу.

Правда, були зразки хороших пісень у І. По-

клада, С. Сабадаша, О. Злотника, М. Мозгового, П. Зіброва, Г. Татарченка, але, на жаль, їх дуже мало. Борис Ілліч, який завжди знав і шанував пісню, не раз підкреслював її важливість, не лише патріотичного, а й ліричного звучання. І для нього дуже важливим було точне визначення добра й зла. Бо від цього може залежати майбутнє людини і суспільства. Згадаймо його філософський твір «До проблеми добра і зла», в якому ліричного героя рятує тополя, що кулю спинила, і він «давши ім'я їй» постійно прагне до неї, «немов до межі підрахунку», щоб не згубити дороги до вісі Дніпра». Цікаво, що майже на всі запитання, які поет ставив у своїй творчості, в нього була відповідь. І цікаво стежити, як удосконалюється манера письма, кристалізується стиль, своє ставлення до історії народжується в муках.

Із кореня живого – не з булата
Цей меч дарує із любові мати,
Як віру, пам'ять і закон предтеч,
Йому імення Слово непожате.

РОЗДІЛ 6

З роками змінюється світ, але він не усуває стану вразливої душі поета, а лише узаконює цей стан і ті високі поняття Батьківщини, Честі, Вірності, які

Чуєш? Може, ти спиш?

Бо вже пізня година.

Калина, ялина і Україна...

В ті роки поет працював завідувачем відділу, членом редколегії журналу «Вітчизна». Згодом збірку «Стою на землі» при нашій зустрічі Борис Ілліч подарував мені з душевним автографом.

Поезії Майстра надає душевного сприйняття її виразність і чітка мелодійність, які сприяють очищенню і збагаченню мови. Він, можна сказати, щиро співпрацює з народною піснею, глибоко шануючи її. Використання запозичених, але досить вдалих епітетів, які дехто називає «заяжженими», не є зайвим в творчості кожного поета. Як, скажімо, «золоті мої надії, молоді мої сади»... Поет сміливо реконструює примітивне поетичне мислення, не опускається до переспівів. Вірші поета непідробні за простотою, узгоджуючись із традицією, ллються вільно і непідробно:

Я поклав собі вмерти і стерти слід,

Хай гуде по мені Дніпрельстан...

Але ж бісова дівка на кручі стоїть.

Огорнувши вітрами стан.

Як політик і громадський діяч, поет володів даром «перевисання до народів», він добре розумів народну мудрість: «Із сусідом потрібно жити краще, ніж із дружиною». З дружиною вночі помиришся, а сусід хату спалить.

Здається, малий Борис змалку знав, яка перед ним лежить життєва дорога. А вона велика і не дозволяє ні поспіху, ні помилок. Саме тому він завжди був в бойовій зоні і своїм великим словом діяв, як веліло серце, а воно завжди було з народом, з Україною:

Та де б ти тільки не ходив,
І хай засвідчує перо! –
Що не знайти дивніше з див, –
Як Україна і Дніпро.

Оцінюючи творчість Б. Олійника, слід зазначити, що він дійсно особливий, бо чимало життєвих подій передбачав і від природи володів цим магічним даром. На нього в житті орієнтувалося чимало і молодих, і старших, його добра і чутлива душа могла дати слушну пораду кожному. І коли в майбутньому в одному з інтерв'ю у Бориса Ілліча запитали, що його все-таки привело в політику, він відповів: «У політику значною мірою письменники потрапили по нещастю. Кому найбільше болять мовні утиски? Правильно – письменникам. Хоча б тому, що слово для них – не лише душа, а й сказати б будівельний матеріал. Не один із «перших хоробрих» у змаганні за рідну мову пройшов страдницьку дорогу – аж до Соловків. Мушу, на жаль, констатувати, певно, значно менше було б страдників, коли б було не так рясно донощиків. От оце треба викорінювати до сьомого коліна, якщо не глибше».

Наступні кілька років Б. Олійник працював секретарем правління Спілки письменників України та секретарем правління Спілки письменників Союзу. А, наприкінці 70-х років виходить у світ ціла низка його поетичних книг на різних мовах: «Стою на землі» (російською і вірменськими мовами). «Кредо» та «На лінії тиші» (російською мовою), «Заклинання вогню» (українською і білоруською мовами), «Сива ластівка» (українською мовою). В одному з віршів збірки «Заклинання вогню», а саме «Притча про славу» він пише:

Стежку тиху крізь отаву
По росі ти протолочи...
Та й гуляй собі на славу!
Тільки... жита не топчи.

РОЗДІЛ 7

Б. Олійник: в творчості, і в своїх виступах завжди стверджував, що суверенітет – священне право українців, як і всяк суцього народу на землі. І здобуття його – незапеперечний позитив. Адже найважливішим індексом якості суспільства є рівень життя людей, бо людину насамперед цікавить, як їй живеться, чи є що їсти дітям і їй самій і що обіцяє день грядущий. То ж хіба не маємо червоніти перед селянами, які на нинішній руїні обкрадені, вирощують щедрі

врожаї, годують весь народ, владу і цих же злодіїв, які їх же – селян і облапошують. Я часто розповідав у невеличкому колі колег про село великий Бобрик на Сумщині, звідки родом моя дружина. Яке це було високодуховне і квітуче село? І що нині? Навіть молока в селі не купиш.

Всі нинішні наші біди не безликі. Творців негативу народ знає в обличчя, які старанно маскуються в доброчинців, говорять одне, а роблять зовсім інше. І згадується видатний філософ Григорій Сковорода, який свого часу сказав, що найнебезпечніший ворог той, хто видає себе за вашого друга. Нині порядній і совісній людині жити дуже важко, бо скрізь бенкетують злодії в законі, посівши верхи, а верховодять політичні пристосуванці та приживальці. Ця категорія тупа і глуха до людської душі, до національних надбань та й до культури в цілому.

Якось під час однієї зустрічі я розповів про гостини у класика нашої літератури, видатного письменника, Шевченківського лауреата Олександра Олександровича Сизоненка. Ми гостювали у письменника на його знаменитій дачі. А ми – це завідувач кафедри БНАУ Б. Кашкін, декан факультету лінгвістики В. Семілетко, член НСПУ В. Дідківський і автор цієї книги. Письменник тоді розповідав нам, що у нього на цій дачі свого часу побували всі Президенти України. Борис Ілліч з цікавістю слухав

(а він мав глибоку симпатію до ветерана війни Сизоненка) мою розповідь. «Я глибоко шаную нашого патріарха-фронтовика Сизоненка, – говорив він. – З його життєвою позицією можна погоджуватись чи дискутувати, єдине, в чому не спроможні йому відмовити навіть найзапекліші його недруги – це в мужності фронтовика, що неоднораз дивився смерті в очі, кров'ю своєю обстоював право України на самостійність». Далі поет говорив з теплотою про Олеся Гончара – всенародного авторитета, неперевершеного прозаїка і громадського діяча, визнаного батька нації, біля якого навіть горезвісні крутії не зважувались «крутити вісімки». – От кому, – як говорив він – належало б бути Президентом України. За всіма морально-етичними параметрами».

Наші гостини у О. Сизоненка я часто згадую. Згадую, як він витирив сльозу, слухаючи у нашому виконанні на його прохання знамениту пісню:

Где же вы теперь, друзья-однополчане,
Боевые спутники мои...

Згадую і чудову зустріч письменника з колективом національного аграрного університету.

Борис Ілліч завжди з теплотою говорив і про Бориса Євгеновича Патона – видатного вченого, Президента Національної Академії Наук України, який є взірцем скромності у стосунках з людьми різних рангів і статусів, вченим світового рівня.

Я тим уже боржник, що українець зроду,
Бо доля, певно, в гуморі була,
Коли у посаг нам давала землю й воду
І голубого неба в два крила.

Вже на той час широко відома збірка «Стою на землі» у 1980 р. виходить у світ азербайджанською мовою і у цьому ж році поет обирається депутатом Верховної Ради УРСР 10-го і 11-го скликань та головою комісії Верховної Ради з питань освіти і культури. Саме того часу Борис Ілліч постійно піднімав питання про важливість культури в суспільному житті яка є, в першу чергу, обличчям кожної держави. Тоді ж стала побутувати нині широко відома думка, що наша біда не в міністрі культури, а в культурі міністра. От взяти хоча б нинішні наші телеканали, на яких в стилі ток-шоу вирують баталії між політиками з роздяганнями – перевдяганнями і стриптизами та й мордобиттями. А українське радіо? Замість того, щоб готувати виховні програми для сім'ї та молоді, щоденно пропагувати українську поезію та пісню, пропагувати національні художні професійні та аматорські (а вони ще є!) колективи, що ще живуть (!), навіть вивчення кращих пісень, як було раніше, пропагувати досвід митців і діячів культури, які трудяться на цій ниві багато років. Наше радіо з 10-ї ранку дає старт засіданню Верховної Ради і так цілий тиждень.

І в котрий раз виникає питання – кому потрібен цей щоденний базарний балаган. А телебачення – ще одне щоденне моральне горе для людських душ і очей. З ранку до пізньої ночі одна примітивна криклива безграмотна реклама. Навіть в новинах вона надійно прижилася. Ні послухати новини, ні подивитись фільм чи концерт (при цьому не нервуючи) просто неможливо.

Дожилися! Думаю, що невдовзі більшість людей взагалі відмовляться від телебачення. Я часто дивуюсь, де працівники радіо і телебачення знаходять ті примітивні рок-групи, які пропагують бездарне сміття і в поезії, і в музиці, які не піддатливі ніякій критиці, і не викликають схильного ставлення. І «Воплі Відоплясова» (чого варта лише одна назва), і вожак групи, що не вміє ні грати, ні співати, і «Брати Гадюкіни» та інші бездарності, які з допомогою радіо і телебачення витіснили талановитих виконавців. А брати приклад є з кого. Це і «Мрія», і «Смерічка», і «Кобза» та інші, в пісенній і виконавській творчості яких була присутня постійно національна душа.

Борис Ілліч, активно працюючи з композиторами О. Білашем, І. Покладом, І. Карабицем, вже тоді приділяв належну увагу пісенній поезії, акцентуючи на національній суті та на народних зразках. Вже згодом, пізніше, у фонді культури ми якось вели розмову про Платона Воронька – відомого ковпаківця, |

партизанського поета. Саме тоді родина поета подарувала йому щойно видану Шевченківським комітетом книгу «Повінь» з автографом.

Я, підтримуючи розмову, сказав, що недавно в нашому інституті, де я тоді працював, відбулася з ним чудова творча зустріч. Це був 1984 рік. Борис Ілліч мовив: «Я свого часу написав вірш йому присвячений. Він опублікований у збірці «Міра». Дістає у своєму кабінеті цю збірку, листає і згодом читає кілька рядків:

Як збирався він до січі –
Похилилась тирса,
Яре полум'я жактіло
По Сулі на Суми.
Впала мати на порозі
Чайкою в Охтирці,
Вигасали на в городах
Соняшники сумно.

РОЗДІЛ 8

1981 рік ознаменував вихід у світ збірок поета «У дзеркалі слова» та «Доля».

У цьому ж році Борис Ілліч був нагороджений ювілейною медаллю Всесвітньої Ради Миру. Як зізнався сам поет, його книжки певні сили неохоче пропагують, позаяк він належить до лівого крила.

Але він не збирався змінювати своєї традиційної орієнтації, аби не поповнити лави політзбоченців. У вірші «До проблеми добра і зла», що опублікований в збірці «У дзеркалі слова», він пише:

Де тільки я не бродив оці тисячу літ!

Скільки забулось? Забудеться скільки? Не знаю....

Кров закипала на кризі по краплі, як глід,

Тяжко спадала на поле вороняча згряя...

Хтось мене вів через холод заплющених сіл

Згарища станцій... Безокі віконні провали...

Лики і лиця... Поземка ядуча, мов сіль, –

Все те за вигоном пам'яті пилом припало...

Якось під час дружньої дискусії в творчому колі, полемізуючи з деким із присутніх, згадував: «Уже багато моїх друзів – опонентів, в принципі, не пишуть. Не пишуть, бо лукавили зі своїм талантом, торгували. І ... спродали. Я ж працюю, як і працював. Намагаюсь, щоб кожен твір, по можливості, був точним знаком нашого часу, часу, яким живемо ми всі. А для цього потрібен талант не згорблений, не щерблений, не розторгований. Щоб зберегти його, я не надбав жодних злат. »

Я завжди дивувався (і не лише я) простоті і образності викладу поетом своєї думки про ту чи іншу подію. Я багато разів був свідком, з яким захопленням говорили про поета вчителі-філологи, бібліотекарі, науковці, студенти... У цьому нині розхитаному со-

годенні саме поезія Б. Олійника дає лад тривожним думкам, допомагає знайти дорогу всіх доріг. Саме в його поезії міститься вибуховий матеріал підтексту, який наполегливо не визнавала кон'юнктурна критика, але саме на фоні людського буття його поезія вивищувалася і сприймалася читачами, як необхідне і дуже потрібне життєве явище. Ось читаємо у вірші «Пісня»:

Розпрягайте, хлопці, літаки
Хай-но спочивають роботящі,
Гарно воно в небі, а такі
вдома, на землі, їй-богу, краще

Автор своєю багатого уявою легко проникає в людські серця, сягаючи їхнього коріння, що стверджує доброту і порядність. В одній з газетних публікацій відомий політик і журналіст Іван Бокий писав, назвавши Бориса Ілліча Людиною зі світовою душею: «Олійник належить до тих щасливців в поезії, кожен рядок яких звучить в серці, як вічність. Таких поетів ніколи не буває забагато. До поетичних шедеврів «Квітчастий луг і дощик золотий» Тичини, «Ми підем, де трави похилі» Малишка, «Ластівки літають, бо літається» Рильського добавились «Я летів красивим чортом, Вам би, мила, пасувало тільки чорне» Олійника». І, безумовно, поета такої глибини, як Олійник, потрібно сприймати в цілому, а не за окремим вишуканим рядком. Мову, в якій

виріс і купається сам поет можемо порівняти з досягненнями Гомера, Вергілія і Овідія. Ми ще не в змозі досягнути і порівняти нашу рівність з великими, світовими іменами. Саме такі великі поети і мислителі, як Б. Олійник, зближують епоху і народ, тому що самі і є ця епоха і народ». Ось у вірші «Гроза благовісна» поет пише:

Стиснуло тишу до щему
І – розколось ущерть:
Тьохнула перша дощина, –
Защebetало дощем.
Блискавка свиснула з хмари,
Наче латунна стріла.
Грім розмахнувся – і вдарив
Так, що здригнулась бджола.

РОЗДІЛ 9

Хочу нагадати шановним читачам, як багато років назад Олесь Гончар, вітаючи Бориса Ілліча з ювілеєм, говорив: «Борис Олійник – поет не з крикливих. Він поет – з глибоких.» І записав у щоденнику: «Читач відчуває в його правдивому слові поетичну силу, справжній силі не потрібен крик».

Поет багато часу віддав політиці. Можливо, це не дуже й добре, бо цей час був би відданий поезії. Можливо, але в Україні поет більше чим

поет. Свого часу Шевченко, Франко, Леся Українка, а потім Тичина, Сосюра, Рильський, Симоненко, Стус вимушені були не тільки будити народ, а й бути будівничими його духу. Цю традицію і щоденну велику роботу продовжив Б. Олійник. Своєю творчістю він достойно став в ряд таких українських феноменів як Сковорода, Шевченко, Винниченко, Грушевський, Вернадський... поет, не будучи прив'язаним лише до нинішнього буття, бачив в своїй творчості і щоденній діяльності перспективу майбутнього України, перспективу покращення життя свого народу. Як він писав у вірші «Конча-Заспа. Сьогодні»:

Які жили тут мудреці на подив,
Які поети чарували світ?!
Жіноцтву перехоплювало подих,
Юнацтво поривало у zenіт.

В подальші роки виходять у світ книги поем поета: «Дума про місто», поетичні збірки «Золоті ворота» (російською мовою), «Заклинання вогню», «Крило» (російською мовою), «Урок» (грузинською мовою), а у 1983 році поет відзначений Державною премією УРСР ім. Т. Шевченка за збірки поезій «Дума про місто», «Сива ластівка», «У дзеркалі слова». Цього ж року виходять у світ публіцистична книжка «Планета Поезія» та збірка «Поєми». Ось у вірші «До проблеми часу» поет пише:

Все борги відкладаєм на завтра,
Із будня – на свято,
«Віддамо, – позіхаємо, –
Ще й не хилилось на пруг».
Та, якось позирнувши опівдні
на круг циферблата,
Ми сахаємось в розпачі:
Стрілка довершує круг.

В одному інтерв'ю свого часу Борис Ілліч ділився думкою про талант поета. Він говорив: «Я не боюся повторитися: найжорсткіше ставиться до людини... її талант. Звісно, талант справжній, могутній. Він одбирає у людини і душу, і думу, і здоров'я, і ... долю також, примушуючи служити собі. Особливо нещадний талант громадянина. Він одбирає свободу». Саме таким талантом нагородили Бориса Олійника мама з татом. Згадаймо лише деякі його вчинки як громадянина, про які можна сказати: «Він – перший». Коли про Василя Симоненка говорили пошепки, Олійник перший благословив у світ його вірш «Дід умер»:

От і все.
Поховали старезного діда,
закопали навіки у землю святу.
Він тепер вже не встане
і ранком не піде
із косою під гору круту.

Коли найпалкіші патріоти спрямовували всі громадянські потуги, аби видати книжку і одержати премію, він, перший після 15-річного замовчування Ліни Костенко пробив «у світ» її книжку «Над берегами вічної ріки»... І ще, ще, ще...

Богина Долі порухом десниці
Окреслила рішуче Зодіак,
І, стримавши іронію в зіницях,
Спитала їдко: « – Ну, то де ж твій знак?»

Як писав у газеті «Сільські вісті» до 70-річчя славетного поета відомий журналіст Володимир Біленко: «За своє життя Борис Олійник зазнав усякого – і хули, і хвали. Та ще й у таких дозах, що вистачило б на десяток дужих хлопців. Він не зігнувся від хули, не вознісся в гордині до занебесся від похвали...».

РОЗДІЛ 10

У багатьох поезіях Бориса Олійника звитяжно пульсує козацький дух, нагадуючи і наснажуючи на хороші справи. І це читаємо в його поезіях 60-х, 70-х, 80-х років. Він умів берегти і леліяти цей дух за будь яких умов.

Принеси дощу мені –
Хоч у жмені, як не в глеку –
Тут така вселенська спека,
Що горить усе на пні.

Не слід забувати постійну боротьбу поета за українську Україну та його такі потужні й далекосяжні дієства – як створення УФК, впровадження міжнародного Шевченківського свята «В сім'ї вольній, новій», про це мова буде трішки пізніше. А чого коштувало йому ще радянською Верховною Радою УРСР закону, яким українська мова була проголошена в Україні державною. Без сумніву, українська громада має завдячувати Олійнику і за ту мужню боротьбу, яку роками у важкі 70-і роки він вів за видання творів Василя Симоненка і Ліни Костенко та оберігаючи багатьох колег – письменників від меча політичних репресій. І цієї впертості йому не позичати. Ось у вірші «Мій борг», що увійшов до збірки «Відлуння», він писав:

Мій ситий чорнозем плодючий, наче жінка,

Історія глибока, аж отерп.

Це, мабуть, тільки в нас на золоті обжинки

Завжди напхвату зі сміху литий серп.

В подальші роки виходять у світ «Вибрані твори» у 2-х томах, збірки – «Вибране» (російською мовою). Особливим для України став трагічний 1986 рік – рік Чорнобильської трагедії, до проблеми якої був причетний і Борис Ілліч. У 1987 році його запросили на Всесоюзний з'їзд товариства «Знання».

Спочатку він відмовився, але згодом спохватився: це ж можливість сказати правду про Чорнобиль,

прорвавши цензуру. Тим більше, маючи витяги із статті Бориса Патона, які вирізала цензура, де Борис Євгенович правдиво говорить про глобальну небезпеку тієї аварії, та й переконливі висновки учених Сорбони про страшні наслідки цього лиха. Борису Іллічу передали добрі люди. Цей виступ, в якому він виклав все одним залпом і про тонни радіоактивних відходів і про те, що під реактором – два прісних моря, які поять 34 млн. людей, і ще й не менш моторшні факти стали розголосом на всю країну. Тоді в президії виникла бурхлива дискусія – і домагання, де виступаючий (Б. Олійник) взяв ці непевні документи... Що було далі – окрема розмова. І, відчувши, що не зможе повернутися додому, він зібрав пожитки і рушив на Київ. А там йому повідомили, що над ним не лише згромадились хмари, а вже й блискавки з громом....

Роки минали. Діти та будні осіли

Все ніби втихло. Спливло. Увійшло в береги.

Тільки ж, бува, щось заторгає двері у сіни, –

Скинеться чайкою, а за дверима – сніги....

Як розповідав поет, його згадували не раз і не два. Його здавали. Ці факти добре відомі. Але, як він говорив: «Я можу спокійно спати, оскільки нікого не здав. Вважаю, що кращої країни, як Україна, немає, в якій би партії ти не був. В ідеї соціальної справедливості я не був розчарований.

Вона вічна. І шляхетнішої від неї немає. Вона ж, ідея, не винна, що її деформували. Винні ті, хто це вчинив».

У 80-х Борис Ілліч мав справу з досить серйозною організацією – «Мінатоменерго». Вони планували побудувати потужне підприємство і вивести трубу з викидами буквально на рівень пам'ятника Тарасові Шевченку. Мова йде про Канів. І коли Б. Олійнику потрапили документи, які засвідчили, що вітри нестимуть викиди прямо на пам'ятник, поет виступив у газеті «Радянська Україна» зі статтею: «Не відають, що творять», яка потрапила до Щербицького. Були скандали. Людей виводили на демонстрації проти Олійника, позаяк, мовляв, забирає у них роботу. Але все-таки справедливість перемогла, і те будівництво зупинили. В ті ж часи поет перебував в траншеях Боснії-Герцеговини, був під час ракетних бомбардувань в Косово, майже у всіх гарячих точках «за розпаду Союзу» від Карабаха до Вільнюса.

Всевишній, що в долонях світ трима
Простить і боягузові, дарма,
Що перед окупантом горбив спину.
Лише вівіки прощення нема –
Поету, що мовчить у злу годину,
Коли народ вбивають крадькома.

РОЗДІЛ 11

... 1987 рік був знаменним для поета: виходом окремою книгою поеми «Трубить Трубіж», та ще двома особливими подіями – заснування благодійної організації Українського фонду культури та щорічного Міжнародного Шевченківського свята «В сім'ї вольній, новій».

Поему «Трубить Трубіж» я багато разів слухав на творчих вечорах поета у блискучому виконанні народного артиста України, Героя України, Шевченківського лауреата Анатолія Паламаренка у супроводі Національного симфонічного оркестру.

Трубить Трубіж. Ми вийшли на трубіж.
Позаду – смерк, попереду – свобода.
За Трубежем примружилися орди,
І хан на око приміряє ніж.

Пригадую ювілейний творчий вечір поета, що відбувся в колонному залі ім. М. Лисенка Національної філармонії, на якому М. Луків представляв ювіляра. Б. Олійник читав нові вірші, ділився власними роздумами про реальну дійсність. Виступаючі говорили про великий внесок поета в розвиток української культури та театрального мистецтва. І вклад цей неоціненний. Так в театрі поезії за поетичною збіркою «Заклинання вогню» поставлено спектакль «Іду по землі». Композитор О. Білаш написав оперу

«Прапорonosці» за віршованим лібрето поета. П'єса «Пам'ять» та переклад п'єси М. Рощина «Майстер і Маргарита» за романом М. Булгакова – в репертуарі столичного академічного театру ім. І. Франка. Б. Олійник – співавтор сценарію багатосерійного фільму «Тарас Шевченко. Заповіт.» Висока поезія видатного поета привернула увагу багатьох композиторів. Серед них – Л. Дичко, І. Карабиць, В. Кирейко, П. Майборода...

Це – мій народ. Спогорда не дивись,
Що руки в нього з праці вузлуваті,
Душа його пречиста, яко свято,
А в серці дума й пісня обнялись.

У квітні 1987 року було засновано Український фонд культури (УФК), що в майбутньому став духовним центром України, зібравши під своє крило відомих письменників, музикантів, художників, артистів, діячів культури з усієї України та зарубіжжя... Біля його витоків стояли незабутні Б. Олійник, Д. Янко, М. Вінграновський, А. Авдієвський, В. Бровченко, О. Білаш...

На першій установчій конференції фонду його головою було обрано Б. Олійника, а першим заступником – Д. Янка. Згодом у всіх обласних центрах та окремих містах були створені відділення фонду, які працювали за такими напрямками: «Пам'ять», «Т. Г. Шевченко», «Народна пісня, народна твор-

чість», «Нові імена України», «Повернення культурних цінностей», «Топоніміка», «Краєзнавство», «Рідна мова», «Молодь і культура»...

В тодішніх умовах фонд став новою найдемократичнішою благодійною громадською організацією, яка залучила широкі верстви населення держави та українців за її межами до дійової участі у відродженні й розвої національної культури, відкривала перспективи для творчої діяльності самотніх особистостей і колективів, сприяла їх участі у всеукраїнських та міжнародних мистецьких акціях. Задля реалізації кожної культурологічної програми було проведено незліченну кількість творчих зустрічей, вечорів, концертів, вистав, наукових конференцій, виступів мистецьких ансамблів, фольклорних колективів і окремих виконавців, музик, співаків, поетів, організовано сотні виставок творів художників і майстрів народної творчості.

Нагадаю, що в майбутні роки у фонді відбулись виставки білоцерківських художників О. Безвербного, І. Лагіди, Є. Янкевич, колективна виставка народного клубу художників-аматорів міста, «Соборна Україна» М. Козачевського, вокальний вечір Г. Музики, концерт народного вокального ансамблю «Калина» бібліотечних працівників Білої Церкви.

Вся ця діяльність була розпочата саме з 1987 року – року заснування УФК. І цього ж року Бориса

Ілліча було обрано дійсним членом Міжнародної слов'янської академії. А вже у 1989 році він був народним депутатом Верховної Ради СРСР, а згодом – головою комісії зв'язків Верховної Ради з громадськістю, заступником голови Ради національностей ВР. Цього ж року виходить у світ збірка поезій «Поворотний круг». В одному з віршів збірки «Прозріння» він писав:

Маленький чоловік з великої трибуни,
Навшпиньки звівшись, клявся понад сил
У вірності своїй священним атрибутам –
Від гербових верхів до предківських могил.

Під час численних творчих зустрічей з читачами у Бориса Ілліча запитували – кого він виокремлює із сучасних літераторів. З молодих він назвав Павла Вольвача, Ігоря Павлюка, Євгена Пашковського... та як тут не згадати – говорив він – поетів трохи старших за Михайла Шевченка, Дмитра Іванова, Миколу Луківа, Дмитра Кременя, Світлану Йовенко, Анатолія Кичинського... І старших од них Василя Стуса, Леоніда Талалая, Леоніда Горлача, не говорячи вже про Івана Драча, Миколу Вінграновського... Безумовно, цей шляхетний ряд можна продовжувати.

А говорячи про політику, Борис Ілліч наголошував, що у політику письменники потрапили значною мірою по нещастю. Бо кому найбільше болять

мовні утиски? Письменникам. Хоча б тому, що слово для них – не лише душа, а й сказати б, будівельний матеріал. Адже не один із «перших хоробрих» у змаганні за рідну мову пройшов страдницьку дорогу – аж до Соловків. Як стверджував видатний поет – значно менше було б страдників, коли б не так рясно було донощиків. Бо навіть «трійка» не могла засісти без імпульсу. От оце треба викорінювати до сьомого коліна, якщо й не глибше.

Ти зброєю світ собі в ноги послав,
Забувши в гордині без міри:
Хто руку оружно підняв на іслам,
Вважай, підписав собі вирок.

Борис Ілліч не звик прислужуватись, не в його характері пристосовуватись. Він чітко заявив свого часу власну позицію за українську Україну! І все життя впевнено долав цей шлях. Його великий самотній талант став провідником свого народу – і вів його словом і ділом. Його активна громадська діяльність як голови УФК та державні справи у ВР займали багато часу. Але й поезія не полишала душу поета. Згодом у світ виходить публіцистична книжка «Криниці моралі та духовна посуха». Цього ж року (1990) Бориса Ілліча було обрано дійсним членом Національної Академії наук України. І тоді ж за ініціативи УФК було ініційовано спорудження пам'ятника жертвам Голодомору 1932 – 1933 рр. і

відносно до цієї ініціативи в 1990 – 1993 рр. поблизу Лубен на Полтавщині створено меморіал Скорботи.

РОЗДІЛ 12

У 1991 році Б. Олійник – голова комітету з присудження Державних премій України ім. Т. Г. Шевченка в галузі літератури, журналістики і мистецтва при Раді Міністрів України.

Перший ювілей УФК (5 років) відзначався в Українському домі (1992 рік) на звітно-виборній конференції, яка зібрала делегатів з усіх куточків України. Із звітною доповіддю виступив Борис Олійник. Тоді ж він висловив думку, що є пропозиція заснувати Всеукраїнську літературно-мистецьку премію ім. І. С. Нечуя-Левицького. І, до речі, ця премія була заснована у 1993 р. Хочу похвалитися, що її лауреатами в різні роки стали деякі наші відомі земляки: А. Гудима (1995), А. Гай (2014), автор цієї книжки (2009), президент Київської обласної торгово-промислової палати О. Рябоконт (2014), відомий колектив – народний хор «Від серця – до серця» (2012).

На конференції потім виступали делегати і серед них був і я. У своєму виступі я похвалився, що у Білій Церкві премія ім. І. С. Нечуя-Левицького вже заснована у 1991 році. Борис Ілліч похвалив наше місто

і радісно мовив: «Це дуже добре. Тепер маємо ще одну – всеукраїнську імені класика української літератури». На цій конференції мене було обрано членом правління фонду.

А роком раніше – у вересні 1991 року – у Більй Церкві сталася знаменна подія. Було відкрито пам'ятник Т. Г. Шевченку. На це свято прибув Борис Ілліч разом з видатним скульптором, лауреатом Державних премій О. Ковальовим, який подарував цю унікальну роботу нашому місту. Того дня численна громада міста зібралася на площі біля Преображенського собору. Шановних гостей всі радо вітали. Борис Ілліч, як завжди виступив емоційно і переконливо, а потім спілкувався з мером міста Г. Шуліпою, нашим славетним земляком, письменником В. Міняйлом, представниками творчої інтелігенції, вчителями, працівниками бібліотек та всіма бажаючими. Безумовно, виступаючи, він дарував присутнім свою неперевершену поезію. Так і цього разу:

Круто коні Порти місяць
Кров козачу в поліні.
Хижо блимає півмісяць
Жовтим оком в тумані.

Його яскраво виражений громадянський темперамент був, думаю, найближчим серед сучасних літераторів до рівня свідомості українського народу. У нього відверте публіцистичне ставлення до реальної

дійсності, він не боїться до кінця розкошувати своєю думкою і резюмувати висловлене. Безумовно, дехто стверджував, що деякі твори Бориса Олійника з часом будуть здаватися прямолінійними, втратять своє об'ємне звучання, але це не дуже хвилювало поета, його позитивна життєва сила одухотворена справжнім змістом і можливістю творячого себе світу. Він прагне саме сьогодні донести до читача свою наболілу думку, саме сьогодні збурити нею його душу. Життєвий факт, що чимало наших поетів дотримуються іншої естетичної платформи і не намагаються обтяжити свою музу важливими щоденними соціальними проблемами. Ось у вірші «До землі», що ввійшов до збірки «Рух», читаємо:

Альфо і омега, колиско і мавзолею –
Земле! З Тебе пішов і в Тебе вернусь.
Власні планетки ліплять жуки-скарабеї,
Ат, суєта... З Тебе пішов і в Тебе вернусь.

Того ж 1992 року, коли фонд відзначав свій перший ювілей, Київське обласне творче об'єднання «Культура» перейшло під крило УФК і стало його підрозділом як обласне відділення. Мою кандидатуру Борис Ілліч рекомендував до складу правління, а згодом – до складу президії фонду.

Куратором всієї діяльності цієї великої громадської організації був незабутній Дмитро Григорович Янко – визначний і добре знаний діяч нашої

національної культури, заслужений діяч мистецтв України, земляк, колега і друг Бориса Олійника. Саме Дмитро Григорович, про якого я розповів у своїй книзі «Це було недавно, це було давно» (2017), маючи великий досвід на цій ниві, він спрямовував діяльність фонду на всіх його творчих напрямках. Згадую як Борис Іллч всім нам не раз говорить: «Фондом керує Дмитро Григорович, а я йому трішки допомагаю».

РОЗДІЛ 13

Життя після 91-го року набувало нового розвою, з'явилися свіжі політичні сили, численні дискусії, мітинги, демонстрації стали буденним явищем.

– Доки ж нам отсі терпіти муки:

Клан – кланом.

Злодій – коні?! –

Бідкаються землячки мені.

– То візьміть хоча б мітлу у руки...

– Іч, який!

Ми не такі дурні.

... Пригадалось мовлене єхидно.

(Хоч бери – на себе перемнож):

– А чого дурні? Тому, що бідні.

– А чого ж ми бідні?

– Та ото ж.

92-й рік для Бориса Ілліча був досить насиченим і творчими і громадськими справами. Він був обраний депутатом ВР України 12-го (1-го) скликання та академіком Української екологічної академії. Також стає провідним науковим співробітником інституту національних відносин і політології АН України. Цього ж року виходить друком його книга «Два роки в Кремлі» (російською мовою), а згодом українською її видає газета «Сільські вісті» тиражем 100 тисяч. У ній автор у формі відкритого листа М. С. Горбачову перекреслює процес так званої перебудови, діяльність колишнього Генсека і Президента. Він самокритично гостро оцінює власні перебудовні омани. Ця книга набула широкого розголосу в політичному житті не лише України. Вона – як щирий і досить глибокий людський документ, змістовна політична публіцистика непересічного художнього рівня. В ній автор торкається багатьох злободенних питань і серед них – знову чорнобильська трагедія. В ній автор пише: «Хіба це таємниця, що й після чорнобильської біди ми все ще не дали відповіді на чимало гострих проблем атомної енергетики? Що на Україні, в одному з найгустіше населених регіонів, який займає лише близько 3 відсотків території країни, розміщено майже чверть загальносоюзних потужностей АЕС?».

А згодом ця книжка вже під назвою «Відступник або два роки в Кремлі» вийшла українською,

російською, азербайджанською та угорською мовами.

Хочу нагадати, що в трагічних чорнобильських подіях брали участь і чимало представників Білої Церкви, які своїми мужніми героїчними вчинками намагалися вгамувати це світове лихо.

...Ще в радянські часи активна громадянська діяльність УФК привертала увагу до багатьох зарубіжних і культурних, і політичних діячів. Фонд свого часу відвідали Р. М. Горбачова, відомий російський кінорежисер, голова фонду культури Росії М. Михалков, численні представники колишніх республік. Вечори, конференції, творчі зустрічі, виставки – стали постійним явищем в діяльності фонду.

У 1994 році фонд широко відзначав 100-річчя від дня народження видатного кінорежисера і письменника О. Довженка. Я звернувся до Бориса Ілліча з проханням – як мені запросити М. С. Вінграновського до Білої Церкви, адже він добре знав Довженка, вчився у нього і часто спілкувався. «А ти звернись до Янка – відповів він – Дмитро Григорович все влаштує». Янко по телефону зв'язав мене з Вінграновським, і ми домовились про проведення у Білій Церкві цілого циклу творчих зустрічей, присвячених великому кінорежисеру. Микола Степанович гостював тоді у мене кілька днів, які були досить насиченими і плідними. Про це я розповів у своїй до-

кументальній книзі «212 світанків з Миколою Вінграновським» (2011).

Цього ж року Б. Олійник був удостоєний міжнародної премії ім. Г. Сковороди за есе «Час подвійних стандартів, або хто і з якою метою сатанізує сербів» і згодом – ще одна невелика книга «Жорстока правда», що була видана при фінансовій підтримці запорізького заводу «Мотор Січ». В ній автор наголошує і застерігає верхи і низи в тому, що ще з 1991 року іскри балканського роздору можуть досягнути і наших кордонів. Його попередження в тому, що після Сербії в чергу стає кожен перший і ми, в тому числі. Тому, мабуть, і урядові мужі, і дехто з депутатів ці думки сприймали, як поетичну гіперболу. Однак не слід забувати, що трагічні події останніх років, як і побоїща в Югославії виплодили злісний вірус моральної деградації.

Може, врешті, панове, годі?

Час диктує, кричать сини:

Перетрухли поміж народів

Допотопні ваші тини.

Вік жувати з одної торби

І дудіти в одну дуду?!

Вибачайте, вітчизну знайду

Там, де, зрештою, мені добре.

Борис Ілліч своєю невтомною діяльністю і плідною творчістю будував щоденно незалежну Україну, ||

а націонал-спекулянти, які нічого для неї не зробили, накинулися на поета, як піраньї, звинувачуючи, зазвичай, як комуніста. Є така «діячка» в нашому місті (не буду називати прізвища), що як вона стверджує «виткана вся з України», тільки нічого для неї не зробила і не робить. Так от саме вона називала великого поета – запроданцем. І все-таки дивно в цій ситуації, що одиниці так званих «стукачів» його цькували. Стадність – явище страшне, особливо для собак, але ще вона страшніша в людей.

Тінь і світло. Спалахи й падіння

Не міняють суті у віках.

Голубом над персами дівчини –

Парубоцька трепетна рука.

Будуть діти і весілля добрі,

Щастя хміль і сонячна сльоза...

Але тихо, як холодна кобра

З райських кущів зрада виповза.

Істина, як справжня істина, коли розум підпорядкований душі і лише тоді може народитися справжня поезія, а не тоді коли поет намагається бути за будь-якої ціни відомим.

РОЗДІЛ 14

... У 90-і роки в Білій Церкві та на Білоцерківщині був популярним фестиваль літератури і мисте-

цтва «Весна над Россю», який організовували міське об'єднання літератури і мистецтва та товариство книголюбів. Фестиваль тривав цілий тиждень, в його планах були численні зустрічі в навчальних закладах та трудових колективах. А на завершення був запланований великий мистецький вечір в будинку організації і камерної музики, в якому брали участь численні гості та місцеві митці. В планах одного з таких фестивалів я виношував ідею – провести спільний творчий вечір двох видатних митців України, яких добре знав, – Бориса Олійника і Олександра Білаша. Після тривалих перемовин я нарешті з ними домовився (а це не так просто зробити через постійну зайнятість кожного) і, як член виконкому міської ради, завітав до міського голови погодити деякі питання. А в нього якраз була присутня одна дама, яка, забуваючи про елементарну скромність, видавала себе за всезнаючого митця. Так ось ця дама підняла оскраженілий «хай» – хто дозволив цих запроданців привозити до нашого міста?! Ми їх тут, – мовила вона – зустрінемо тухлими яйцями і гнилими помідорами. Це був 1993 рік. Тоді буянив народний рух, представники якого, забуваючи про мораль і елементарну культуру, творили антисупільні речі. Міський голова мене переконав, що потрібно перед митцями вибачитись і цей вечір відмінити. Я так і зробив, про що жалкую і досі. Тому що це був би унікальний вечір, який вже

ніколи неможливо організувати. Обидва Герої України в різні роки пішли за вічну межу.

...У 1994 році Борис Ілліч був знову обраний народним депутатом Верховної Ради України 2-го скликання, а в наступному нагороджений орденом Ярослава Мудрого 5-го ступеня та звання «Почесний Громадянин Канева». Виходять його збірки «Сива ластівка» (третє доповнене видання), «Шлях» та публіцистична книга «Сатанізація сербів, кому вона потрібна» (паралельно українською і сербською мовами). В одному з віршів збірки «Сива ластівка» поет писав:

За все, що взяв од пирога життя,
Платити доведеться по рахунку:
За перший успіх і за краплю трунку,
За юний гріх і спалах поцілунку,
Ба, й за прискорене серцебиття
Платити доведеться по рахунку.

В ювілейній збірці «Шлях» (1995 р.), яку автор згодом мені подарував, Борис Ілліч в авторській передмові до неї писав: – Маючи досить досвіду в політичних баталіях, я міг би вельми вправно поміняти свої світоглядні позиції на догоду кон'юнктурі і таким чином убезпечив себе від наскоків розмаїтих опонентів і, зрештою, мати неабиякий зиск, моральний та й матеріальний. Дякувати Богові, я не скористався жодною з цих можливостей».

Збірка має розділи: «Сурми совісті», «Мій борг», «На тривожній струні», «Освідчення», «Доля»...
Хочу навести фрагмент вірша «Сурми совісті»:

В грядущє зри! Ти бачиш, як безжурно,
Діставши гаманці і гамани,
Рушник од ньєнки, дідову бандуру
Тобою ж вчені, спродують сини?

В наших постійних роздумах я не раз запитував Бориса Ілліча – яке майбутнє у нашої культури? Питання, безумовно, злободенне. Воно хвилювало і нині хвилює багатьох. Він говорив: «Культура виживає, але не відживає. Одвіку казано, що попереду і політики, і економіки мають йти культура, духовність, позаяк усі негаразди, включаючи й кризи, починаються в головах і душах».

Безумовно, в даній ситуації багато корисного і потрібного людям зроблено активом УФК, і я, як багатолітній член його президії (в минулому) хочу лише частково нагадати про деякі важливі моменти. А їх досить багато. Ось, скажімо, за програмою «Нові імена України», що спрямована на пошук та сприяння становленню талановитої молоді, в щорічних оглядах – конкурсах (безоплатних, що винятково на сьогодні) взяли участь кілька тисяч юних музикантів, співаків, поетів, художників з усіх куточків України. Багато з них були відзначені авторитетним журі. У складі якого провідні митці світового вимі-

ру, лауреати найвищих премій і нагород – світлої пам'яті неповторні Євгенія Мірошничко і Богодар Которович, нині суцї – Віктор Гуцал, Зоя Христич, Галина Поливанова і багато інших подвижників. Та й чимало вихованців програми не відстають від наставників – вже стали на крило, навчаються в провідних мистецьких закладах, презентують Україну на найпрестижніших сценах світу.

На цих конкурсах щороку достойно була представлена Біла Церква і Білоцерківщина. Чимало юних вихованців нашого краю стали лауреатами та дипломантами. Це, в першу чергу, представники літературних студій, що діють при центрі дитячої та юнацької творчості «Соняшник» та при центральній районній бібліотеці.

При сприянні і підтримці УФК було засновано і виплекано першу і поки що єдину в Україні Стрїтівську вищу педагогічну школу кобзарського мистецтва, яка діє багато років. Наставники школи, вихованці та піклувальники золотим тисненням вписали нову, неповторну сторінку в історію національної культури, відродивши і примножуючи у світах споконвічне кобзарське мистецтво.

Борис Ілліч не раз стверджував, що його девіз: «Спочатку я – українець, а потім решта – партійність, статус, стан. Але найперше – я українець. Я все життя, – говорив він, – намагаюся закликати і

друзів і найкрутіших опонентів діяти за цим принципом».

...Щоночі на дванадцятім ударі,
Гримить сурмач у забуття сліпе:
«Коли минуле спродав на базарі,
Ти вже продав грядуще і себе!»

РОЗДІЛ 15

У 1995 році я задумав написати вокальний цикл на вірші Б. Олійника. Мав з ним розмову на цю тему. Він порадив: «Відбери. На твою думку вірші, які просяться на музику, та й працюю». Я так і зробив. Для початку намітив «Освідчення», «Не копайте яму», «Я тебе любив, я так любив» і знову звертаюся до Бориса Ілліча. Кажу йому: «Хочу зробити заголовною піснею «Освідчення» і назвати цикл «Дивніше з див», але цей вірш для пісні завеликий». Він каже: «Ти його скороти і скомпонуй єдину сюжетну лінію. Я буду згоден.» Так і зробив. Пісня Борису Іллічу дуже сподобалася, і я її не раз виконував на різних мистецьких акціях у фондї культури:

Я тут родився восени:
Морозом бралася стерня, –
І падолист у теплі сни
Мене вгорнув, немов зерня.

Якось у моєму виконанні її почув славетний

оперний співак народний артист України, Шевченківський лауреат Микола Шопша – один з яскравих активістів фонду, багатолітній член його правління – і каже мені: «Я хотів би заспівати цю вашу пісню». Я, безумовно, був дуже радий з цього приводу, подарував йому авторську пісенну збірку, в якій ця пісня була опублікована. Шопша кілька разів її виконував і як виконував! Як велично і піднесено вона звучала:

І, надивившись різних див, –
Клянуса на мечі пера, –
Дивнішого не сподобив
Від України і Дніпра...

Нині в Білій Церкві її включив до свого концертного репертуару наш відомий співак, соліст Національного президентського оркестру Г. Музика. Пісня багато разів звучала по радіо і телебаченню і я, як автор, радію цьому. Радію ще й тому, що мені в деякій мірі вдалось одягнути високу і неперевершену поезію видатного поета в свої мелодії. З Борисом Іллічем у нас не раз велися розмови про видання цього циклу окремою збіркою та проведення її презентації. Та не сталося. Постійні справи, справи, справи... Я планував: проведення у Білій Церкві творчого вечора М. Шопші. І він з радістю дав згоду. Але через його раптову смерть і ця важлива мистецька подія теж не відбулася.

Безумовно, доля України, доля народу постійно була в центрі уваги видатного поета – і в творчості, і в громадянській діяльності. А цих щоденних турбот ще й додалося. В 90-х роках він – голова Постійної делегації Верховної Ради України у Парламентській Асамблеї Ради Європи, а згодом – її Віце-Президент.

У 1990 році на околиці міста Лубни на Полтавщині за ініціативи одного з фундаторів фонду культури видатного драматурга Олекси Коломійця всенародно створено і освячено Курган Скорботи, де згодом на статки фонду і численних добродійців встановлено меморіальний Дзвін в пам'ять безневинно убієнних жертв голодомору 1932 – 1933 років. Мені двічі випала нагода відвідати це священне місце, де збираються щороку представники з різних куточків України. Якось Борис Ілліч запропонував мені там виступити і обов'язково виконати авторську пісню «Посаджу я дуба», яка була йому до вподоби. Я і виступив перед численною аудиторією і виконував цю пісню, яка свого часу звучала в ПК «Україна» у виконанні зведеного хору:

Посаджу я дуба серед України
Посеред неділі та й посеред нив,
Щоб у рідну землю запустив коріння
Щоб у ріднім небі шати розповив.

Темою розмови з Борисом Іллічем часто була пісня та поезія. Він із захопленням ставився до народ-

ної пісні, і, коментуючи, часто стверджував неззаперечно: «Пісня вимагає простоти, а не спрощеності». Посміхаючись, розповідав, як у 1991 році на сцені Великого театру в Москві разом зі славетним співаком І. С. Козловським виконував «Місяць на небі», коли тому вручав, як голова комітету, Національну премію України ім. Т. Г. Шевченка...

Згадував незабутнього Миколу Сома і завжди говорив про нього: «Там, куди заходив Микола, за ним сходило сонце». Згадував і його чарівні пісні і інколи цитував:

Без вітру не родить жито,
Без вітру вода не шумить,
Без мрії не можна жити,
Не можна нікого любить.

Та відзначав самобутній талант Сома, природну емоційність, художню конкретику письма та іскрометну дотепність. Хочу нагадати, що при підтримці Б. Олійника, як голови УФК, та Київської обласної торгово-промислової палати (президент О. Г. Рябонь) у Білій Церкві у 2016 році було засновано літературно-мистецьку премію ім. М. Сома.

Хочу сказати, що Борис Ілліч і сам не стояв осторонь проблем пісні та її творення. Вже в ті роки на його чудову поезію композиторами було написано багато пісень. З його великого доробку назву лише деякі: «Мати сіяла сон», «Тополина вулиця», «Піс-

ня дитинства» В. Тилика, «Мелодія», «Ода Полтаві» О. Білаша, «Заклинання вогню», «Матір» І. Карабиця, «Мамо, вечір догора», «Пісня не заблудиться моя» І. Поклада, «Пісня про матір» В. Кирейка, «Коліскова киянину» та «Ода музиці» Л. Дичко, «Луна» П. Майбороди, «Як упав же він» Б. Янівського, «За тобою», «Ода музиці» А. Андрієвської...

Мати сіяла сон під моїм вікном,

А вродив соняшник.

І тепер: хоч буран, хоч бур'ян чи туман

А мені – сонячно.

В розмовах про нинішню поезію Борис Ілліч з поетів молодого покоління відзначав П. Вольвача та І. Павлюка.

В нашому щоденному житті і в діяльності, і в творчості – досить часто трапляються такі ситуації, коли зневажається людська гідність, і перший ліпший переносець може вас обляпати з ніг до голови багнукою, причому вигаданими компроматами. Зрозуміло, що має діяти суворе покарання наклепникам, або хоча б якийсь третейський суд із числа незаперечних моральних авторитетів. Людям вже досить набридло в минулому режимі нав'язлива політизація і ідеологізація аж до кіосків і прилавків, себто там, де без них можна обійтися. Але нині всім нам варто замислитись – як ми мислимо собі сповідувати українську ідею? Як і на чому юних патріотів виховувати,

коли – повна деполітизація? Добре відомий факт, що народна пісня гине. І в цьому, в першу чергу, винні і радіо, і телебачення, які цілодобово (!) пропагують низькопробну рекламу та всяку нісенітницю. Навіть дитячі передачі не обходяться без цього антиморального товару. Ще один важливий факт – ми позбулися цензури державних чиновників (і це добре!), але її одразу же замінила цензура хазяїв ЗМІ, котрі диктують каналам свої смаки і свої особисті симпатії до того чи іншого автора. Рідко почуєш співака, який би виконав пісню у супроводі фортепіано, баяна чи бандури. Лише постійно звучать фонограми з трьох акордів (бум-бум!) і це є нормою. Дивує нині і антитворча норма – так званий неформат. І шукай правди – як вітра в полі. Свого часу про це я написав вірш «Бомжує пісня». В ньому є такі рядки:

Бомжує пісня в чистім полі,
Давно вже вигнана з села...
І тільки слухають тополі –
Куди нас доля привела...

Замало нині якісної високохудожньої літератури, в першу чергу, виховного змісту. Хоча, безумовно, виходять і книги поезії та прози, і публіцистики, і літературних портретів, незважаючи на сутуги та дорожнечу.

Як і поетичне слово, так і власна позиція Бориса Олійника в суспільному житті була незмінною і пе-

реконливою. Згадую некролог в «Літературній Україні» пам'яті поета Леоніда Кисельова. Пам'ятаю, хто тоді підписав слово прощання. Серед інших стояли прізвища І. Дзюби, І. Драча і Б. Олійника. І це тоді, коли влада заарештовувала за читання знаменитої праці І. Дзюби «Інтернаціоналізм чи русифікація?». А, будучи обраним наймолодшим заступником голови Спілки письменників, він, чи не єдиний з членів президії, незважаючи на істеріку деяких колег, проголосував проти виключення зі спілки І. Дзюби. І полетів з посади аж у Грузію, до друзів. Аби перебути чорну ніч над Україною.

Стягом калиновим вклонимось,
Що не схилились орді,
За ратоборців помолимося
Небу, Землі і Воді.

Безумовно, можна і далі нанизувати вузлові моменти людської і творчої вірності поета, моральним засадам нашого життя, але повстає сама природа його поезії, сама поетова натура. От, скажімо, його рання лірика. Вона не про любов, а пристрасне заперечення фальшивої моралі в коханні. Тим він і брав читача, тим і мліли парубки та дівчата в кінці 60-х.

Тоді я вийду до своєї вишеньки
Через пісень калинові мости.
А наді мною буде, наче вишивка,
Високе небо зорями цвісти.

Кожен вірш Бориса Олійника – різностороннє естетичне явище. Написаний ним кожен рядок наближає нас до філософських глибин пізнання світу, в якому живе кожен з нас. Але разом з тим його поезія є високим моральним актом, в якому переплелися герої і вчинки, ідеї і постулати, саме життя і висока думка.

Не погасне висока потуга Дніпра,
Не зміліє в отецьких криницях вода,
Доки є на землі хоч краплина Добра,
І Марія Ісуса з небес вигляда.

О. Гончар і Б. Олійник першими сказали світові правду про Чорнобиль. Серед літераторів поет був першим, хто прорвався у зону ядерної катастрофи і під палючим травневим стронцієм вів телерепортаж про чорний біль України.

Я також пам'ятаю яскравий виступ Б. Олійника в далекому 1996 році на сесії Верховної Ради України, який пронизувала думка: «Тільки узгоджено можна прийняти Конституцію». Він тоді говорив: «Вкотре запитую себе, лівих, правих і центр! То для кого ми добували незалежність?».

Безумовно, конституція мала б гарантувати право на працю, відпочинок, безоплатну освіту і медичне обслуговування, гарантовану зарплату по трудах праведних, пенсію, яка б забезпечувала достатній життєвий рівень і соціальні потреби людини. І гарантувати, зрештою, право чесному трударю на без-

оплатне житло. Прошло вже багато років, але, на мою думку, не сталося. І про це свідчать нинішні убогі реформи та ціни. Те, що Конституція свого часу обіцяла, нині не діє.

Перебудеться горе і туга-жура,
І на камені зійде трава молода
Доки є на землі хоч рослина добра,
І вмива Україну йорданська вода.

РОЗДІЛ 16

...1995 рік став знаменним для мене. Указом Президента України мені було присвоєно почесне звання – заслужений працівник культури України. З фонду телефонує Д.Г. Янко і говорить: «з січня обов'язково приїзди у фонд.» Того дня там зібралося багато активістів. Декому вручають нагороди. Серед них і я. Борис Ілліч вітає і, посміхаючись, мовить: «подаруй нам свій відомий «Клич душі». Це моя авторська пісня, написана на власні вірші і присвячена В. Симоненку. Хочу нагадати, що Борис Ілліч шанував Симоненка, часто його згадував та інколи цитував його проникливі рядки. Як ось ці:

Я в мареннях не раз вершини слави
Сягав і досягнуть ніяк не міг –
Замість вінків лаврових для забави
Мені череп'я кидали до ніг.

А тоді я, схвильований і радісний, дарую присутнім свою пісню, яка була до вподоби великому поету:

З віків далеких гомін знову лине,
Козацьку славу стверджує земля.
Дзвенить, дзвенить у серці України
Та пісня, що надію окрила.

В ті роки я товаришував з М. Вінграновським, який часто приїжджав у Білу Церкву до мене, і Борис Ілліч завжди цікавився його приїздами. Микола Степанович з перших днів заснування фонду був членом його президії і приймав активну участь в діяльності цієї громадської організації. А в Білій Церкві у нього було багато друзів, які його завжди очікували. І серед них наш славетний земляк, класик української літератури, Шевченківський лауреат Віктор Олександрович Міняйло. А згодом ми вітали Бориса Ілліча з присудженням йому премії «Дружба» Української екологічної академії наук та обранням Віце-Президентом Парламентської Асамблеї ради Європи.

Обов'язків у Бориса Ілліча значно збільшилось, але він завжди приділяв належну увагу діяльності УФК. Ми всі дивувалися його енергії та постійній щирій увазі до тих, хто до нього постійно звертався. А зверталися люди зі своїми проблемами і у Верховну Раду (як народного депутата), і у фонд культури, і він нікому не відмовляв.

1995 рік для поета був ювілейний. Готувався його мистецький вечір в Українському домі. Був запрошений і я, з радістю в котрий раз поринув у велику поезію справжнього Майстра:

Світе єдиний, не куплений, –
Руки, мов крила, здійми,
Ніжно, як батько, із купелі
Юну державу прийми!
Дивна коса, як мальована,
В'ється ще з Київ-Русі...
Звідки ж ця сиво-згорьована
Нитка у карій косі?

...Якось у фонді культури ми вели розмову про літературу минулих років. Були присутні Бровченко, Шелест, Шевченко, Печорний... Згадували Малишка, Сосюру, Рильського... Я заговорив про Платона Воронька, якого свого часу запрошував на творчу зустріч до нашого інституту. Це був пам'ятний вечір. Я наспівав тоді фрагмент мелодії його знаменитої пісні «І чого тікати»:

І чого тікати, як зійшлись путі,
Як любов єднає щастя у житті.

Борис Іллєч оживився і мовив: «Чудовий поет. Партизан. Я писав передмову до його нового видання». І попросив мене дістати з книжкової шафи цю книжку. Перегорнув до потрібної сторінки і читає: «До таких стабільних величин належить і творчість

Воронька. На його життєвому циферблаті, на жаль, давно спинилися стрілки. Але, до честі поета, він за останні свої роки встиг видати стільки книг і на такому поважному художньому рівні, що комусь іншому хтозна чи й вдалося б за все творче життя!».

А я в котрий раз пригадав поетичні рядки поета з його хрестоматійного вірша:

Я той, що греблі рвав
Я не сидів у скелі,
Коли дуби валились вікові.

Я завжди дивувався обізнаності Бориса Ілліча з творчістю своїх колег, до яких завжди ставився з повагою. Він часто цікавився чи приїздив Вінграновський на Білоцерківщину і як там почувається наш славетний земляк Міняйло, до якого він ставився з глибокою симпатією. У травні 1997 року я з радістю сприйняв звістку про включення моєї кандидатури до участі в Міжнародному Шевченківському святі «В сім'ї вольній, новій», що того року відбувалося на Херсонщині. Президент України Л. Кучма для учасників свята своїм розпорядженням виділив теплохід «Маршал Кошовий», і свято відбулось на досить високому рівні.

Зустрічаючись у фондї, я запитував у Бориса Ілліча – чи візьме він участь у святі? Він відповів, що ні. Не вистачає часу. Його космічне світовідчуття в щоденній діяльності тісно перепліталось з земною любов'ю до України. В житті він – в гармонійній

єдності з різними шляхами, що вели його на Землі. Але ким не був поет, головне, для чого народила його мати, – творчість. І саме в кожному рядку його блискучої поезії відзеркалене все пережите:

Уже дістали булаву з-під лави;
Уже твій хрестик тичуть гендлярю;
Затим вторгують на козацькій славі,
Потому пустять і саму Державу,
Як ти сьогодні – Батьківську Зорю.
... Щоночі, на дванадцятім ударі,
Гримить сурмач у забуття сліпе:
«Коли минуле спродав на базарі,
Ти вже продав грядуще і себе!»

В творчості Б. Олійника небо і земля, взагалі – це єдиний світ, пізнаючи який ми стаємо мудрішими. І це дійсно так. Автор глибоко переживає за суспільство, яке поділено на два прошарки – олігархів і практично бідних. Нині багато бандитів відчувають себе безкарними. Закони не діють. Судова система не спрацьовує на належному рівні. А цього не повинно бути. А воно є.

....У 1997 році сталася важлива подія в моєму житті. В столичному Будинку письменників відбувся мій творчий вечір. До участі в якому я запросив багатьох виконавців з Києва та Білої Церкви. Наполегливо запрошував і Б. Олійника, і М. Вінграновського. За браком часу вони не були присутні, але були – М. Сом,

П. Засенко, О. Орач, Д. Головка, М. Шевченко... Згодом Борис Ілліч цікавився – як пройшов вечір. А він, за висловом М. Вінграновського, відбувся великолепно. Про це тоді писала «Літературна Україна».

Поета, як і нас всіх, хвилювала думка – чи є у нас елементарна національна гідність, чи вже тільки була? Бо з цього приводу закрадається сумнів. І ще – чи знову будемо списувати цей націоналізм на москалів, євреїв, поляків і чурків? Хто ж нас поважатиме, коли самі себе не поважаємо?!

А ви і досі на старім суку
Витьохкуєте «суверенну тему»,
Ще й межами додаєте проблеми,
Хоч світ давно – у спільнім сповитку.
Єдина в світі настає система –
Епоха грошей.
Чули про таку?

Але, як говорив Борис Ілліч, – у нас є й чимало позитивного. Приміром, ми стали ідеологічно розшнурованішими. Рівень свободи слова в Україні вражає навіть представників старої демократії. Та знову ж таки – «але». Нерідко ця розшнурованість переходить усі межі, вироджуючись у брутальне зневаження людської гідності. Перший-ліпший переносець може вас обляпати з ніг до голови, при чому вигадками, компроматами. А ви потім доказуйте свою безневинність. І чи вийде? Нині наступ на кореневу

систему нації іде, як ніколи, знахабніло і досить відкрито. В багатьох селах України не будуються, а зникають заклади культури та освіти, і це для багатьох державних «мужів» є явищем звичайним. Якщо ще з вуст високопосадовців лунають щоденно проблеми тарифів, нафти та газу, то ніхто не згадує про культуру, яка нині ледь жевріє. І хочеться нагадати подібним керівникам (а їх більшість!), що питання культури повинні займати перші місця, а лише потім – нафта та газ. Бо культура, в першу чергу, це обличчя кожної держави, це її духовна сфера. А творити хороші справи в нашій державі можуть лише високодуховні представники в кожній галузі. Згадую незабутнього геніального М. Вінграновського:

Так як небо в нашому Дніпрі

Так в тобі не спить хай Україна...

1998 рік був для мене ювілейним. Було багато вітань і серед них – від Б. Олійника, який пообіцяв приїхати на мій творчий вечір, що відбувався в травні того року в обласному академічному музично-драматичному театрі ім. П. Саксаганського. Але щоденні важливі справи завадили йому завітати до Білої Церкви, а приїхали тоді – М. Вінграновський і П. Засенко. Борис Ілліч допоміг мені вирішити питання з дирекцією Українського дому про проведення мого творчого вечора восени того року. Д. Г. Янко, який був почесним гостем на цьому мистецькому заході,

говорив тоді: «Саме на цьому вечорі я відчув, скільки у тебе хороших пісень і виконавців».

А ми, активісти фонду, згодом знову вітали Бориса Ілліча з обранням його народним депутатом Верховної Ради України 3-го скликання та головою комітету ВР у закордонних справах і зв'язках з СНД.

Я того року доповнив вокальний цикл на чудові вірші Б. Олійника. Це були пісні – «Не копайте яму», «Музика», «Заповіт»...

Я прийду уже з посрібленими скронями,
Обважнілий під умовностями й узами,
В той завулок з тополиними колонами,
Що тече мені під серце, наче музика.

Показав нові пісні (наспівуючи мелодії) поету. Він дав добро і згоду на мою музику та запропонував згодом провести вечір-презентацію цього циклу.

РОЗДІЛ 17

Роки летіли швидко. На одному із засідань Президії фонду стояло питання про святкові заходи до майбутнього ювілею УФК – 15-ліття його заснування. Все було заплановано, і той ювілей, безумовно, відзначили на високому рівні.

Але повертаючись до творчості Б. Олійника, хочу зазначити, що глибока лірика поета – це теж особлива сторінка його творчості. І це відзначали у сво-

їх передмовах до різних видань Л. Талалай, М. Шевченко, М. Луків, Д. Янко, І. Бокий... його любов – це перш за все – вірність. Не банальна цнота – постійні крики моралістів, а вірність – собі, почуттю, серцю, коханій людині. Найвища духовна озброєність. І водночас найбільш людяний прояв людського єства. І коли я в котрій раз перечитую проникливі поетичні рядки поета, то душу переповнюють сильні і добрі почуття. Вони інколи бувають і добрими, і гіркими, але не надривними. Ось читаю:

Це тому, що в моїм серці
Поселилась тиха мука,
Це тому що, це тому що,
Це тому,
Що на обрії моєму
Засвітилася розлука
І розтала у вишневому диму.

Поет в своїй творчості і громадській діяльності – один з найталановитіших творців України другої половини ХХ століття. І, малюючи в уяві його творчий портрет, можна дати начерк, обрис не простої, складної постаті, в якій так ґрунтовно і досить об'ємно поєднались поет і політик. І саме інтимна лірика розкриває в Олійникові такі грані його всеоб'ємної натури, котрі роблять його людиною близькою і зрозумілою. І ніколи не тією, якою малюють його політичні опоненти. І мабуть одна давня істина – «поезія – правдивиця, по-

літика – брехуха!» видає в поетовій натурі (що далеко не всім подобається) особистість цілісну та ощадливу в життєвих вимірах і принципах та переконливих моральних принципах, які не можуть не викликати прихильності поета до людей. Талант поета в громадянській поезії розкрився на повну силу, і він завжди в ній залишався на моральній висоті. Я, скажімо, знаючи поета багато років, свідчу (і не лише я), що в сучасній українській поезії творця, який з такою хуждожною силою засвідчив вірність і свою, і покоління дітей війни пам'яті тих, хто не повернувся, немає. Про це ми читаємо в поемах «Дорога», «Доля», чи то в циклі «Сковорода і світ».

З глухих кутків діставши древні посохи –
Бамбукові, тернові, під горіх, –
Ішли філософи, брели філософи
Шукать начало пройдених доріг.
Ах, диваки, не знались вони з масами!!!
А поодинці упродовж сторіч
Ціпками Землю торсали і мацали,
Щоб віднайти Дорогу всіх доріг.

Найпримітніша риса поета – незрадливість, вірність друзям і принципам, обраним у житті орієнтирам – вірність батьківським заповітам та таких важливих життєвих рис як чинність, порядність, доброта. Будучи людиною широких поглядів, він свого часу принципово відмовився брати участь у

зрадницьких акціях. З молодих літ він дуже уважний до мотивів етичних. Етика героїзму у нього переплітається з етикою відповідальності, обов'язку до етики народної пам'яті та історичного народного досвіду.

Стягам калиновим вклонимось,

Що не схилились орді.

За ратоборців помолимося

Небу, Землі і Воді.

Крізь півстоліття невоєне, –

Різних призовів і дат –

Строго шикуються воїни

На Історичний Парад.

Своєю творчістю він (як і старший побратим Олесь Гончар), як і М. Вінграновський, Л. Костенко, І. Драч, В. Земляк, як і геніальний Микола Лукаш відвертав знедуховлюючий вплив тодішнього режиму до почуттів естетичної і моральної та державної спрямованості українського слова. То були важкі часи. І вони не минули. Боротьба і нині продовжується. І саме велика поезія Б. Олійника вчила і вчить цьому. Бо вона одразу ж виставляла високу планку достоїнств українського народу, вона постійно нагадувала і владі дома – хто вона, бо вона чисто розмазувала на шпальта різних видань про слово відданість українському слову, часто навіть недосконало володіючи ним.

Не вірять й крихти єзуїту папа,

І тим же платить папі єзуїт.

Хай поет зі своєї висоти інколи поблажливо ставився до своїх опонентів, яких це ще більше злило, бо той, хто має мало таланту, або зовсім його немає, вбачає в талановитій людині не лише чорну заздрість, а й свого запеклого ворога. Життя вже давно підказало справжню і досить переконливу істину – таланти завжди скромніші і, в першу чергу, вимогливіші до творчих процесів. Борис Ілліч ніколи не підспівував сценаристам владних життєвих буднів. Які лише думали про власне збагачення. Наше українське слово і наша неперевершена українська пісня, якщо їх виголошують справжні патріоти, мають могутню енергію і, безумовно, дуже важливо, куди ця енергія спрямована:

Відкриті наші предківські чертоги

Усім, хто має помисли незлі.

Прийдіте з миром! Та, заради Бога,

Не вчіть нас жить на батьківській землі.

РОЗДІЛ 18

На протязі незабутніх років знайомства із поетом і спільної праці в УФК, що нині носить його ім'я, я мав приємну можливість бувати на багатьох його творчих вечорах, що завжди мали великий успіх. Ось згадую один з них, що відбувався 29 жовтня 1997 року (збереглося запрошення) в Українсько-

му домі. Він був присвячений презентації нових поетичних книг поета – «Сива ластівка», «Шлях», «Трубить Трубіж». На запрошенні надруковані такі рядки поета:

Сивий мій друже... Ах, сивий мій друг,
Лихом об землю, як шапкою, вдаримо:
Все повертається на правічний круг.
Казка далека гойдається маревом.

Тоді звучали вірші поета в авторському виконанні, пісні О. Білаша, І. Карабиця, І. Поклада на вірші поета. Його вітали міністр культури України Б. Ступка, міністр внутрішніх справ Ю. Кравченко, делегація земляків з Полтавщини. Слухаючи поета ще і ще раз відчуваєш – який він майстер психологічного і соціального портрета. Людські типажі виписані ним досконало. Інколи для поета досить маленької деталі, і перед читачем постає довершений образ, такий психологічно точний. Ось читаємо:

Він в кишені кулака не зліпить.
Щоб жбурнути в скроню серед дня,
Бо нога у дядька тихо рипа,
І медалі весело дзвенять.
...Перед сном цигарка його звично
Зіркою опалою горить.
І нога його носком фабричним
Вказує у бік Сапун-гори.

Ці рядки з вірша «Дядько Яків».

Поет гостро відчував нинішню реальність і її драматичну суть, він не витає в небесах, а «стоїть на землі» і наполегливо шукає соціальної правдивої рівноваги в житті для кожної людини. А вона досить несправедлива. Одні мають все, інші – все решту. Безумовно, поет такого масштабного мислення і такого таланту, як Б. Олійник, повинен володіти багатим арсеналом художніх пошуків та художніх засобів. І поет володів цим досконало. І при цьому слід нагадати, що майстерність поета настільки м'яка, ненав'язлива і тонка, що читач або слухач не завжди її помічає. Я не раз це спостерігав під час проведення творчих вечорів поета. Давно вже визнано, що Б. Олійник один з найкращих наших ліриків. А не лише знаний майстер громадянської і публіцистичної поезії. І в цьому плані слід виділити його чудові поезії «Освідчення», «Мелодію», «Я спокійно б лежав під вагою століть», «Повернися», «Парубоцьку баладу», «Іронічний танок», «За рікою тільки вишні»... На деякі з цих віршів була написана композиторами музика, і вони згодом стали популярними піснями, які з успіхом виконують відомі співаки.

О, це осіннє журавлине «кру»,
Листя вмира і на брук осипається
Все повертається на правічний круг.
Все повертається... все повертається.

Або:

Тільки віхола та біла мелодія...

Тільки сніг та біла мелодія...

Біла-біла... І я – один.

Непідробна простота поезії поета, яскраве поетичне мислення, задушевний тон, художня привабливість роблять її (поезію) гармонійно близькою до читача, який саме в ній вбачає той нинішній духовний світ, який його хвилює. І, без сумніву, поета можна назвати поетом-красномовцем. Його вірші ллються природно і вільно, вони мелодійно виразні і чіткі, допомагають передати читачам емоції, перед якими слова безсилі. Коли читаєш поета, то інколи здається, що деякі поезії досить простенькі, але ця простота лише видима, бо саме простотою вони западають в душу.

РОЗДІЛ 19

У 1999 році Б. Олійник був нагороджений орденом Ярослава Мудрого IV ступеня, удостоєний міжнародної премії ім. Давида Гурамішвілі. Цього ж року вийшли в світ і його нові книги: збірка поезій «Біла мелодія», історичний нарис «Жорстока правда», есе «Хто наступний?» (українською і російською мовами). Всі ці книги автор мені подарував. Перечитуючи «Білу мелодію», я ще раз

переконався у вагомості і силі слова поета, який ним володіє досконало. Ось у вірші «Мій борг» він пише:

Я тим уже боржник,
що українець зроду:
Бо доля, певне, в гуморі була,
Коли у посаг нам давала землю, й воду,
І голубого неба в два крила.
Мій ситий чорнозем плідючий, наче жінка.
Історія глибока, аж отерп.
Це, мабуть, тільки в нас
на золоті обжинки
Завжди напхвату
зі сміху литий серп.

Я хочу зупинитися на питанні української мови, за яку постійно вболівав видатний поет і стверджував, що потрібно на державному рівні створити режим найвищого сприяння функціонуванню рідної мови в усіх сферах і на всіх поверхах суспільства. Тому що у нас, на Україні, національна мова опинилася майже на околиці духовної і матеріально-виробничої діяльності народу. Вона постійно якось зникає з діловодства, з державного обігу. Ще недостатньо шкіл, де б діти навчалися рідною мовою, а в деяких містах їх зовсім немає. Бо переконлива позиція Б. Олійника, якого вважали справжнім глибоким народником, перед зором якого – підлітка війни – повсякчас по-

ставали, як він не раз зізнавався, безкрає поле й на ньому вивернуті якісь глиби – «а то ж не глиби, а сірі куфайки наших жінок, матерів, сестер, дружин... зігнутих у тяжкій праці, які віддавали дочасно згаслу красу й останні сили»:

Не шукайте теми в магазинах,
Істини не висмоктати з пальця.
В картузах, у вицвілих хустинах
Ходять теми на роботу вранці

У Б. Олійника були виступи і ініціативи різного характеру, які дехто з його друзів і прихильників не завжди розумів, але вже сьогодні, з відстані літ, з погляду суто психологічного можна дещо переосмислити і зрозуміти.

Згадаємо його різку відверту позицію по відношенню до різних відступників, перекинчиків, тимчасовців. Та в його житті головне – він справжній глибокий народник, він – соціальний поет, в творчості якого все й понад усе.

Згадаймо відкритий лист Б. Олійнику від жінок України, серед яких відомі артисти Д. Петриненко, Н. Крюкова (в листі 51 підпис), до часопису «Слово і час». В цьому листі серед інших були і такі слова: «Спасибі Вам за такий пречистий образ жінки, спасибі за «Берег вічності», за Шевченка, за маестро з «Лебединої пісні». Але, перш за все, спасибі за прекрасну поезію...»:

Звідав я мить, коли доля крилом обійма.
Знаю нещадність падінь у безпам'ятні трави...
Тяжчого ж, брате, видовища в світі нема,
Аніж Поет, що старцює під вікнами слави.

Хочу сказати, що в багатьох означених темах і проблемах напрошується до розгорнутої розмови тема про особливий неповторний материк поета в такій багатоликій українській поезії, його власна і переконлива позиція і суто народний дух цієї позиції. Про це не раз писали у своїх матеріалах В. Дончик, І. Дзюба, І. Бокий, Л. Талалай, М. Шевченко, Д. Янко...

Б. Олійник ніколи і ні в чому не приховував і не остерігався власної незалежної позиції – у своїх публічних виступах з високих і нижчих трибун, у своїх численних поезіях і поемах. Він постійно у часі ніколи не замкнутий і не відсторонений від реального життя.

Душа солдата в потойбічній краї
Повільно рушить на суворий звіт,
І від осколків давніх перед раєм
Дуга безпеки заячить у світ.

Поет любив свою рідну Зачепилівку на Полтавщині, як і його славний колега і земляк незабутній Д. Янко. Я згадую вже далеку зустріч в УФК, коли відомий поет, Шевченківський лауреат Леонід Горлач (а він родом з Чернігівщини) подарував Б. Олійнику і Д. Янку чудовий вірш, в якому є такі рядки:

У нас є все: Десна й Чернігів,
Є у Чернігові тюрма,
Є села скіфів, печенігів,
А Зачепилівки нема.
У нас Довженко і Тичина
Повиростали не дарма.
В нас стільки сіл, та в тім причина,
Що Зачепилівки нема.

Борис Олійник в одному із своїх віршів, а саме «Дискусія з глобусом», в жартівливій формі висловив думку. Чому на цьому несвідомому круглоголовому глобусі чомусь немає його рідної Зачепилівки і якого не цікавлять «дрібніші» краї. Він згадує, як мати побожно надвечір дістає з голубої печі повновидний, як місяць, хліб, і ось такий безпосередній хвилюючий фінал у вірші про Зачепилівку:

Нарешті Зачепилівка.
Вийшов на Бабенковій.
І одразу:
– Синочку!!! –
Мати...
Баби...
(Діди повмирили).
Тітки...
Дядьки...
Родичі...
– Здрастуйте, мамо. Оце ж і я.

(Ти диви: заговорив нормально!)

Стою на своїй землі.

До речі, ще при житті поета школа в Зачепилівці носить його ім'я.

Отаке у мене (і, думаю, у кожного читача) фізично реальне відчуття, коли занурююсь у безмежний поетичний світ видатного поета.

РОЗДІЛ 20

У 2000-му році на запрошення М. Вінграновського я відвідав його батьківщину – м. Первомайськ, Миколаївської області. Гостювали ми там цілий тиждень. Зупинились у рідної сестри поета Гелени Степанівни. Одного святкового дня (а це був теплий вересень), коли громада відзначала «День міста», міський голова вручила Миколі Степановичу посвідчення «Почесного громадянина Первомайська». На протязі тижня відбувалися творчі зустрічі поета в навчальних закладах міста, а також відвідини рідних та друзів. А після повернення я у фондї розповідав Борису Іллічу і Дмитру Григоровичу про цю поїздку. Їх цікавили всі нюанси перебування Вінграновського на батьківщині.

А вже іншого разу я повідомив Б. Олійнику, що кількома новими піснями доповнив вокальний цикл на його вірші. Він запитав: «Які саме?». Відповідаю:

«Не копайте яму» та «За тобою». Він: «Твори! А там подумаємо і про презентацію цього циклу». Невдovзі нам надійшло приємне повідомлення з Канади, що там співають деякі колективи дві пісні з цього циклу. А саме: «Дивніше з див» і «Не копайте яму».

Не копайте яму
Навіть сводні ниці,
А копаймо з нами
У степу криницю,
Щоб така утішна
Грала в ній водиця,
Аби й сам Всевишній
Забажав умитися.

Ця істина відома давно – що той, хто забуває власне минуле, ризикує знову пережити його. Подвиги наших великих предків і в давні бурхливі козацькі часи, і в ближчі знайшли своє відображення в творчості поета, передусім відображення національного. І про це говорять його посилення на тяжкі випробування, відповідні географічні назви і дати з української минувшини. Шлях до правди лежить через страждання і правду...

Та й спритно ж ви нової затягли!
Не встигли обізватись треті півні,
Як над устами, що спивали пінку,
Козацькі вуса з викрутом лягли.

Історизм Бориса Олійника багатовимірний. Він

іде від Шевченкового духовного поля. Звідси і відчуття поета побачити складність історичних процесів минулого і сучасного та застерегти від майбутніх бід. Ось як він пише про прямих та уявних противників, які, зраджуючи свій народ, плаксиво списували невдачі на чужоземців:

За п'ятою оплачемо Україну,
Та зчинимо гризню за булаву,
І спишимо недолю та руїну
На клятих інородців та Москву.

РОЗДІЛ 21

... у 2003 році в день народження Б. Олійника – 22 жовтня – в Колонному залі ім. М. Лисенка Національної філармонії України відбувся авторський вечір поета з нагоди 55-ліття його творчої діяльності та у зв'язку з виходом книг поезій «Стою на землі», «Знак». Я теж був запрошений автором на цей захід і мав приємну можливість отримати ці книги з автографом. У вечорі взяли участь письменники О. Сизоненко, М. Шевченко, М. Луків, відомі співаки М. Шопша, Ф. Мустафаєв, Т. Повалій, Л. Михайленко, ансамбль народних інструментів «Рідні наспіви», ансамбль сурмачів Національного президентського оркестру. Звучали пісні на вірші поета композиторів О. Білаша, І. Карабиця, Ю. Рожкова, О. Бурмицько-

го... Уривок з поеми «Трубить Трубіж» виконав Народний артист України, Шевченківський лауреат А. Паламаренко. Ювіляр на вечорі читав свої проникливі вірші, і кожен його виступ присутні зустрічали бурхливими оплесками. В котрий раз в моїй душі звучать його проникливі рядки з вірша «Крик Чорнобиля»:

В цих лісах безборонно гасають вовки, наче рейнджери.
Заблоковану зону обходить здаля навіть дощ.

Лиш тутешні зозулі, що звуться «лічильники Гейгера»,
Не роки обіцяють, а числа рокованих доз.

І стає зрозумілим, що в ці «перебудовчі часи» саме такої високої поезії (М. Вінграновський, Л. Костенко, Б. Олійник) потрібно надавати (і лише безкоштовно!) найбільші зали України, а не тим аматорам, що називають себе зірками, та стрибунцям біля них, які того часу заповнили великі і малі сцени. Я пригадую думку знаменитого композитора і музиканта Р. Паулса, який в одному з інтерв'ю висловився так: «Нині «зірок» на нашій естраді дуже багато, а співати нікому». А я пригадую і давню розмову з М. Вінграновським, коли одного разу в нього запитав: «А чому Ви, Миколо Степановичу, не влаштуєте свій творчий вечір в Палаці «Україна»?». На це він відповів: «У мене немає таких грошей».

У 2003 році під час однієї розмови Борис Ілліч у мене запитав: «Наскільки я знаю, ти написав багато

пісень». «Так, – відповів я – вже більше 400». Він продовжив: «То чому ж не видаєш пісенну збірку? Подумай. А я до збірки напишу передмову». Після цієї творчої розмови я їхав у Білу Церкву і збентежений, і окрилений. Збірку я скомпонував, відібравши 40 пісень, назвав її «Як вересень, уже я золотий». Борис Ілліч порадував мене досить теплою проникливою передмовою, назвавши її «Ото ж будьмо, славний козаچه Анатолію». Не забуваючи про скромність, хочу навести деякі рядки з цієї передмови, які для мене стали дорогими і, безумовно, авансовими: «Окрім усіх інших чеснот, для мене особливо дорогі в Анатолії Кульчицькому нездоланний оптимізм, тверда віра в грядущє України, суто людська подільчивість і водночас крицева принциповість в разі і назавжди обраній дорозі, без заячих перескоків з купини на купину на догоду кон'юктурі моменту».

Ця пісенна збірка у 2004 році була представлена на здобуття Міжнародної премії ім. В. Винниченка. Ця престижна премія була мені присуджена, і Борис Ілліч у вітальному листі запросив мене на урочистості з нагоди її вручення. Того ж року ця премія в номінації «Доброчинність» була присуджена і знаному аграрію з Полтавщини Герою України С. Антонцю за реставрацію музею В. Короленка. На свято до золотої зали УФК прибуло чимало гостей. Серед них моя дружина Олена Василівна, наші друзі – завід-

увач кафедри історії Білоцерківського національного аграрного університету Б. Й. Кашкін з дружиною Людмилою Степанівною, численна делегація з Полтавщини. В її складі – знаменитий лікар М. Касьян (друг С. Антонця). Премію вручав Б. Олійник. Були теплі слова від друзів та численних гостей, звучали вірші і пісні.

А ми всі – активісти та прихильники фонду – очікували 2005 року, адже видатному поету і громадському діячу має виповнюватися 70 років. Перебираючи в пам'яті роки спільної діяльності у фонді, я не раз зупинявся на проникливій думці – як мені поталанило в житті: знайти, співпрацювати і товаришувати поруч з таким великим Українцем. Читаючи поезію Б. Олійника, я ще і ще раз переконувався, що її геніальність завжди у простоті, у звичайній нормі, а не в художньому штукатурстві. Бо з геніальністю ніяке штукатурство нічого спільного не мало. Ось читаємо у вірші «Єресь»:

І поглянув на світ крізь Пророка сльозу,
У тортурх позбутого плоті,
І спостиг ще в зачатті непевну стезю,
Що вела до рокового плоду.
І побачив, як тіло її укорив
Змій лукавий, жагуче і сласно.
...І подумав: хіба ж її Бог сотворив,
задля того, щоб в келії згасла?

Кожен вірш поета має конкретного адресата, він спрямовує своєю думкою завантажити читача духовно, допомогти йому зрозуміти ситуацію, зробити висновки і далі діяти за покликом серця.

Хіба це не дивно (і досить дивно!), що Україна і досі не має Нобелівського лауреата, хоча вони були і є в нашій всесвітньовідомій літературі (Франко, Винниченко, Тичина, Вінграновський, Костенко, Олійник). І виникає питання – а чому це так? А чи не тому, що Нобелівський комітет намагався і намагається ревізувати і піддати сумніву наші літературні шедеври та їх авторів. Тут так і відчувається нав'язливий запах монархічно-імперського душку. Я нагадаю, що у 2012 році Борис Олійник був висунутий Національною академією наук України на здобуття Нобелівської премії. Здається, поет, твори якого перекладено на багато мов світу, мав би ним стати. Але ні! Не став. Тільки невідомо – чому?

Поезія видатного поета – художня концепція нашої доби. В ній прості і зрозумілі образи, які художньо-узагальненими символами окреслюють національну руїну – соціальну і духовну. Сили зла не мають змоги підкорити край, котрий боровся і вижив у боротьбі з коричневою чумою, хоча в певні періоди історії наш народ ставав заручником неусвідомлено зрадницької долі.

Була. Була боротьба. Були перемоги, були жертви.

«На цій горі, на пагорбі печалі,
З небесної святої чистоти
Ідуть дощі вдовиними плачами.
Спадає плащаницею мовчання,
І тільки дзвін волає «Не прости!»

А ось у поезії «Біля Мгарського Монастиря» ліричний герой в роздумах про невинно убієнних мільйонах страшного 33-го. Тут проглядається і містичний слід:

Ми відспівали їхні чисті душі,
Вони нас не спалили у клятьбі,
Вони – простили... Але пам'ять душить:
Чи маємо ми право простити собі?

Я знову згадую поезію «Крик Чорнобиля», в якій обездоленій прип'ятській пустелі звучать апокаліптичні молитви і де пророчо окреслюється сплюндрований гріхом безвідповідальності і людської байдужості цей колись квітучий край.

Бо ніщо не забудеться:
ані ймення, ні дати.
Ми – не тіні. Ми – душі,
віднині вовік людей.
І коли небеса возвістують
годину відлітати,
ми посвідчимо
вашу байдужість
на Страшнім Суді.

Фрагментарність вислову, авторське бачення, цікаві асоціації, художній лаконізм – допомагають автору майстерно розкривати перед нами страшні реалії сьогодення.

Читаючи проникливі рядки поета, я згадую і наших білоцерківських вогнеборців, хто тоді боровся з атомною стихією. Згадую і численні вірші Т. Шевченка, в яких він висміював творіння козацьких кумирів-старшин, і, до речі, це майстерно описав М. Вінграновський у своєму легендарному романі «Северин Наливайко».

Наша історія вже вкотре піддається ревізії, підносячи одних, так званих героїв на п'єdestали (Бандера, Шухевич), а інших забуваючи (Тичина, Сюзюра, Малишко, Симоненко, Руденко, Стус). Свого часу, навіть, державний гімн був затверджений Верховною Радою поспіхом (аби він був). В його основі примітивний текст, в якому ворог України виспівується так ніжно, з любов'ю – «воріженьки». Як сказав один класик нашої літератури – ворог ніколи не згине, як роса на сонці. А інший класик висловив свою думку так: «Це гімн не держави, а скромного хутору». Гімн потрібно творити. Він має бути достойним України. Потрібно залучати до його творення всі творчі сили держави (і професіоналів, і аматорів) і оголосити всеукраїнський конкурс.

Як зазначив поет, трагедія нації у самоїдстві, у підступності, у байдужості:

При кожній владі – на посту:
Їм байдуже, яку доїть державу,
Яку продати корогву з держалом, –
Червону чи блакитно-золоту, –
Їм головне: напхати в калиту.

І саме в численних віршах поета ми знаходимо ключ до розкриття цих історичних наказів, до тих історичних жертвних спалахів, що мали місце в різні роки нашої історії. А нам є що згадати, є над чим задуматися, бо, як знову ж, писав Б. Олійник:

Народ не візьмеш на макуху,
Він зоддаля розрізнить чин:
І хто є син його по духу,
І хто по духу – сучий син.

РОЗДІЛ 22

Травень 2004 року приніс у Білу Церкву сумну звістку. 26 травня на 68-му році життя помер М. Вінграновський, який наполегливо стверджував друзям, що має прожити 110 років. Я ще за тиждень розмовляв з його дружиною Олександрою Іванівною, маючи намір його провідати. Але вона мені сказала, що Микола Степанович дуже погано себе

почуває, не може говорити. А потім сталося трагічне... Прощання з великим українцем відбувалося у столичному Будинку письменників. Були присутні Б. Олійник, Л. Костенко, І. Драч, Д. Янко, М. Сом, колеги і друзі поета, рідна сестра Гелена Степанівна приїхала з Миколаївщини. Була і делегація з Білої Церкви. Поховали поета на Байковому кладовищі, а потім ми зібралися в рідному УФК, адже великий поет багато років був членом його Президії. Про ці сумні події я розповів у своїй книзі «212 світанків з Миколою Вінграновським».

На протязі багатьох років в день народження Б. Олійника – 22 жовтня – ми, активісти фонду, вітали його у дружньому колі колег, друзів, шанувальників творчості, представників влади. Я завжди дарував вишиті моєю дружиною Оленою Василівною яскравими кольорами букети квітів, які Борис Ілліч дуже любив. Він, посміхаючись, вдивлявся в подарунок і, задоволений, говорив: «Яке чудо!». А я якось нагадав йому про свій перший візит до «Молодої України», коли ми познайомилися, і про першу надруковану в газеті пісню «Волошка»:

Не волошка в житті
Зацвіла так рано.
Росами умита,
Вийшла ти, кохана...

А згодом всі ми під опікою Д.Г. Янка колективно думали про майбутній 2005 рік. Адже Борису Іллічу виповнюється 70 років. І вже того року вийшла в світ його досить об'ємна книга поезій «Основи». Я отримав цей безцінний подарунок з автографом поета. Читаю і знову хвилююся, відкриваючи в котрий раз все нові і нові грані таланту поета:

Свіча пливла. Пергамент загадково

Шептав устами ветхими, як мох,

Що над усім було спочатку слово,

І слово те поза початок – «Бог».

...О рід людський, – еретику в основі,

Ти досягнув у сумнівах вінця:

Хто перший мовив слово про Творця,

Той, власне, і творив його у слові!

Передмову до цієї ювілейної збірки написав відомий поет (він же її упорядник) Михайло Шевченко. Передмову він назвав «Основи основ». Хочу навести деякі його думки, висловлені в цій публікації: «Не хто інший як Борис Олійник 1988 року на Все-союзній Конференції «розуму, честі і совісті народу» КПРС поставив вимогу розкрити все звірство голодомору 33-го і поіменно засвітити його творців».

Або «точнішої викривальної формули суспільства кінця шістдесятих я не знаю. Саме Олійник заявив:

Двадцятий вік відважно і громово

Старих богів розвінчує на стінах,

Зате перед новими – по-новому
Демократично повза на колінах.

А сфінкси, як завжди, ховають тайну
У сардонічним обрисі губів...
І взагалі, коб не було рабів,
Цікаво, чи з'явилися б тирани?»

Ювілейний творчий вечір Б. Олійника відбувся у жовтні в Палаці «Україна». Я з дружиною були запрошені на це мистецьке свято, яке стало знаменною подією в культурному житті України. На святі тодішній президент України В. Ющенко і Голова Верховної Ради України В. Литвин вручали ювіляру високу нагороду згідно указу – Зірку «Герой України». А я і досі пам'ятаю слова Президента, який сказав, що він зростав і мужнів на високій поезії Б.Олійника. Поета вітали відомі мистецькі колективи та виконавці пісень на його вірші, зі сцени лунала висока поезія ювіляра в авторському виконанні та багатьох артистів, було багато вітань і теплих слів та поет дякував і, жартуючи, говорив: «Нині мені скільки хорошого наговорили, що я можу подумати, що я насправді такий хороший...»

Згадай, нарешті, і про свій народ
Хоча б за те, що має він в цю мить
Виконувати каторжну роботу:
За тебе перед людством червонить.

У цьому році вийшли у світ «Вибрані твори» поета у двох томах. Слід сказати, що і державні діячі, і

критики, і колеги висловили свою думку про творчість поета по-різному. Але кожен з них відзначив його основні риси. Це: вірність ідеалам, порядність, принциповість, незрадливість, надійність і, безумовно, великий талант.

І шлях до правди лежить через пам'ять, через страждання, минуле не потрібно забувати. Багато сторінок нашої історії не до кінця розкриті, досить часто вони відредаговані владою, і важливі історичні факти подавались фальшиво. Згадаймо, як деякі «поводирі» руйнацію називали «розбудовою». Ніби не бачимо, що у нас завмерла промисловість (колись досить потужна), гине аграрний сектор, держава майже нічого не виробляє, не фіксуються ціни на продукти (вони постійно зростають), люди виживають за рахунок приватного виробництва. А що робиться в духовному житті: по радіо і телебаченню звучать дешевенькі ні про що пісеньки. Президент щедро роздає звання Народного артиста поетам і ректорам. Та й чимало артистів аматорського рівня його (звання) носять. А колись це високе звання дійсно відповідало рівню його володаря (Солов'яненко, Мірошніченко, Матвієнко, Петриненко, Роговцева...). Забуваються славетні імена Вінграновського, Глазового, Руденка, Білаша, Майбороди, Ткача, Сосяри, Тичини, Шамо, Пашкевича... зато часто ЗМІ нагадують, як ми не повинні забувати Цоя, Кузьму...||

А це бездарне Євробачення, про яке видатні музиканти самої низької думки. Стидно спостерігати, хто там виступає і про що співають...

На троні перелюбства і лукавства,
Немов на тім'ї Лисої Гори,
Бісівство п'є за упокій слов'янства, –
І в чашах кров із сіркою горить.

І саме творчість Б. Олійника зміщувала акценти тієї фальші, що нав'язливо пропонувалась людям і пропонувала думку життєвої правди. І творчість, і характер самого поета викликали глибоку повагу до нього і віру в ту істину, про яку він говорив. Поет часто ставить питання про такі негативні фактори – як довговічність і живучість підлоти, відступництво і ренегатство, що нині активно витісняють національні істини в людині.

І вже так Україні прилипли до губ,
Так її закохали пролизи,
Що – дивися – незабаром якийсь перелюб
І за пазуху неньці полізе.

І ось це самообілювання приводить до думки і сумніву – чи є у нас елементарна національна гідність, чи її не було зовсім? Чи знову будемо списувати цей мазохізм на москалів, поляків, євреїв, турків? І хто ж в такій ситуації нас поважатиме, коли ми самі себе не поважаємо. І ота щоденна новизна і в політиці, і в економічному житті (в основному підвищення

цін) не додають людям оптимізму з надією на краще життя, а навпаки, вселяють в душах безнадійність і приниження. І коли статисти по радіо і телебаченню досить часто подають цифри середньої зарплати (10 тисяч грн. на місяць), це викликає злісний подив. Звідки? Робимо аналіз ситуації, і стає зрозуміло. Ті, що мають на місяць мільйони, чи 500-700 тисяч, і ті, що заробляють 1,5-2 тисячі, то в середньому і виходить 10 тисяч. А це хіба не злочин з боку влади, коли вона вихваляє акцію підвищення пенсії: у кого пенсія 10-15 тисяч додають їм ще по тисячі, а у кого 1,5-2 тисячі – додають 60 гривень. Чи уряд має совість?!

Владою не раз зраджувалася національна ідея, про яку і нині тріскочуть так звані невігласи, які ніколи не любили Україну, не знали і не бажали знати її історію і національні традиції. Б. Олійнику слід надати належне його позиції і в творчості, і в політиці. Він першим насмівився порушити і оприлюднити заборонену довгий час тему голоду, за що піддався нападу «правдолюбів» – радикалів, про яких свого часу незабутній П.Тичина написав:

Фальшива етика, грація

Для вас навіть там, де гроби...

І, до речі, слушно зауважив класик нашої літератури, Шевченківський лауреат, ветеран війни О. Сизоненко «То неухажність, то метушня, а то й заздрість та вічний комплекс власної неповноцінності заважа-

ють нам побачити і оцінити успіх чи досягнення колеги, товариша по літературі, бо не вміємо відрізнити справжню поезію від модернової підробки».

Поезія глибинного художнього мислення Б. Олійника – це поезія людського життя, поезія, що збагачує людські душі. Окрилює і надихає їх. Таким постає в повний зріст поет і в творчості, і в громадській діяльності.

На судний виклик: «До бар'єра!»

За честь і лицарські права,

По кризі нетривкій паперу

В двобої сходяться слова.

За ними – вибір на відплату:

Стилет, кинджал чи пістолет.

Між ними – в роковім квадраті –

За свідка і суддю – поет.

Хочу нагадати слова відомого поета М. Шевченка, який в статті про Б. Олійника висловив таку думку: «Багато хто з шістдесятників уже в наш час не раз із високих трибун на модні зали проспівав собі славу як революціонерів, що словом змінив увесь світ. Багато хто «забуде» той час, аби забути й свої смертні гріхи перед друзями і соратниками, яких пізніше «здали» або затоптали в галопі до слави».

Б. Олійник глибоко відчуває складність історичних процесів минулого і сучасного, його історизм багатогатимірний, який іде від Шевченкового духовного

поля. Поет, звертаючись і до себе, і до нас, ставить таке запитання:

– Хто ж це нам побив горшки і спини,
Хто ж це нашу хату розвалив?!

В одному зі своїх виступів поет говорив: «Уже багато моїх друзів-опонентів, в принципі, не пишуть, бо лукавили зі своїм талантом, спродали... Я ж працюю, як і працював, не міняючи векторів й орієнтирів».

Б. Олійник весь у животрепетному сьогоденні – він в наших душах і в наших серцях. І знову згадуються його проникливі рядки:

Злізайте з печі! Вдарте у кресало!
Аби вогонь пропік на душах сало
І нагадав, що править не живіт,
А дух Шевченка – віщого месії,
Що ми – вкраїнці, а не гречкосії,
Що ми – живі!

Якось під час мого перебування у фондї культури, Борис Ілліч запросив мене до свого кабінету і мовив: «Я підписав «Основи» Міняйлу, прошу передати йому вітання від мене і цю книгу». Я з радістю провідав Віктора Олександровича, нашого славетного земляка, Шевченківського лауреата, якого Б. Олійник шанував давно, як видатного майстра слова, найкращого стиліста нашої літератури. Міняйло щиро дякував, не раз стверджуючи, що Олійник – великий поет. Кілька років потому при спри-

янні поета у видавництві «Пульсари» вийшов у світ вже широко відомий роман Міняйла «Вічний Іван», за який він у 1996 році був удостоєний Шевченківської премії. Віктор Олександрович подарував мені це видання з таким пам'ятним автографом: «Моему доброму другові, поету-пісняру й літературознавцеві Анатолію Івановичу Кульчицькому, що навів творчі мости між мною та видатними творцями Б. І. Олійником та М. С. Вінграновським з побажаннями нових творчих успіхів, міцного здоров'я і стабільного достатку».

А я згадую завжди думку М. Вінграновського: «В нашій сучасній літературі лише два видатні прозаїки. Це Г. Тютюнник і В. Міняйло». Мені випало велике творче щастя – знати цього видатного письменника і багато років спілкуватися з ним.

РОЗДІЛ 23

...2006 рік – рік нових тривог і проблем в суспільному житті, які турбували кожну людину. Але все-таки книги видавалися (правда, мізерними тиражами), писалися пісні. Проте все рідше і рідше можна було побачити і почути виступи Національного хору ім. Г. Верьовки, Національного оркестру народних інструментів, Національного ансамблю танцю ім. П. Вірського, Національної

капели бандуристів... Екрани телевізорів та радіо заповнили численні бездарні групи типу «Воплі Відоплясова» з його лідером, який, до речі, ні гра-ти, ні співати не вміє, та неповторні «зірки» на зразок Потапа і Насті чи Білик. Наші ЗМІ напо-легливо забувають наших уславлених майстрів-класиків масової пісні Білаша, Майбороду, Шамо, зате з самого ранку постійно лунають бездарні голоси (якщо вони ще є) з пісеньками ні про що. Інколи слухаючи, я часто задумувався над запи-танням: – І де тільки редактори знаходять таких бездарних виконавців?!

Проте важливою подією у 2006 році в культурно-му житті Білої Церкви став приїзд Б. Олійника до нашого міста. Він відгукнувся на численні запро-шення творчої інтелігенції, вчителів, науковців, працівників культури. Слід згадати, що найважли-вішою темою творчості поета стали питання наці-ональної гідності, мудрості, духовної краси, свобо-долюбства. Тим паче за історичними подіями є на кого рівнятися: національної гідності – на Шевчен-ка, великого людинолюбства – на Сковороду. При-гадаємо легендарні поетичні рядки Олійника:

Може, врешті, панове, годі?

Час диктує, кричать сини:

Перетрухли поміж народів

Допотопні ваші тини.

Вік жувати з одної торби
І дудіти в одну дуду?!
Вибачайте, вітчизну знайду
Там, де, зрештою, мені добре.

Погодивши з Борисом Іллічем план зустрічі (а бажаючих послухати і поспілкуватися з ним було дуже багато), я з радістю очікував його приїзду. Завітали до мене в гості на каву, нас очікувала дружина Олена Василівна, а вже потім розпочали виконувати погоджений план. Відвідали ЗОШ-21, де свого часу вже бували М. Вінграновський, В. Міняйло, М. Сом, П. Засенко, Л. Талалай... Школа добре znana своєю активною роботою з духовного виховання учнівського колективу. Тут вже багато років діє музей класика української літератури І. С. Нечуя-Левицького та перший в місті творчий клуб «Надія». Високого гостя хлібом-сіллю зустрічав колектив школи на чолі з директором О. В. Меримерінім. Б. Олійник познайомився з музеєм, зробив пам'ятний запис у книзі почесних гостей та зустрівся з учнями та вчителями.

Потім відбулася творча зустріч з колективом Національного аграрного університету, в актовій залі якого були присутні студенти та викладачі вузу, представники громадськості міста. Гостя вітав ректор професор М. Барановський, а гість читав вірші, відповідав на численні запитання, дарував автогра-

фи. Час був досить обмежений, так як нас очікувала ще одна зустріч – в Узині, на батьківщині космонавта П. Поповича. В Будинку культури міста зібралися представники громадськості району, керівники багатьох господарств і установ, шкільна молодь. Гостя вітав голова районної державної адміністрації Р. Плугатор. Гість ділився своїми враженнями від поїздки, читав вірші, відповідав на запитання, а йому дарували пісні та його ж проникливу поезію у виконанні переможців традиційного міськрайонного конкурсу на краще виконання творів поета:

Ми тут жили ще до часів потопу,
Наш корінь у земну востає вісь.
І перше, ніж учити нас, Європо,
На себе ліпше збоку подивись.

Ти нас озвала хутором пихато,
Облиш: твій посміх нам не допече,
Бо ми тоді вже побілили хату,
Як ти іще не вийшла із печер.

Свіжа поезія Майстра (вона постійно оновлюється автором, який досить плідно працював) – це художня концепція нашої доби, в якій такі прості і зрозумілі образи, які художньо-філософськими узагальненнями окреслюють національну руїну – соціальну і духовну.

Хто ж там іде? Не впізнати: далеко.
Схоже, подав нам закличний знак.

Може, то вибравсь паломник у Мекку?

Може, заблука з варяги у греки?

Хто його зна?

У поета кожен вірш-портрет має конкретного адресата і, безумовно, цей адресат, в першу чергу, людина праці і добра, котра у нинішній сліпоті і довірливості зводить на скрижалі національної історії. Б. Олійник – син часу, в якому він живе, але його філософія і його висока поезія на всі часи, і значення його творчості не змінюється. Воно живе і міцніє.

Він – з ряду таких українських феноменів, як Сковорода, Шевченко, Винниченко, Грушевський, що були і є гордістю української нації. Можливо, це не дуже й добре, що політика відбирала у поета багато часу, але слід визнати, що Борис Ілліч, як політик, і в цій суспільній галузі неперевершений. Згадуються його класичні виступи в різні роки на сесіях Верховної Ради України. Коли миттєво затихали бурхливі антиморальні безпорядки, і народні обранці слухали, затамувавши подих, а що скаже Олійник. Я не раз чув думку багатьох колег-письменників і політиків, які стверджували, що поет був би хорошим Президентом. Він лише посміхався і своїм вдумливо унікальним поглядом мовчки відповідав: «Ні!»

Ми ще не в змозі осягнути нашу рівність з віками і великими іменами. Такі поети і мислителі, як

Б. Олійник, єднають епоху і народи, тому що і самі є епоха і народ.

Коли здалось, що все пішло за доляр –
Земля і честь, могили й вівтарі,
Коли вже навіть провіщати долю
Взялись не звіздари, а крамарі.

... І відступає туга з-перед серця,
І щастя молить: «Зупинися, мить!»
І варто жить і прагнути безсмертя,
Коли є смерть, яку не підкупить.

Могутній талант Б. Олійника, як і великі таланти Шевченка, Франка, Лесі Українки чи згадаємо його сучасників Тичину, Гончара, Вінграновського, Тютюнника – змушені були не лише будити народ, а й бути будівельниками його духу. І Олійник на протязі свого життя продовжував цю традицію і своєю багатогранною творчістю, і активною громадською діяльністю.

Вірники в Хресному ході
Вражено стихли. І вмить –
Райдуга – диво Господнє –
Благовістила: «Живіть!»

РОЗДІЛ 24

Якось після однієї наради в УФК Д. Янко мені сказав: «Через кілька днів поїдемо на Полтавщи-»

ну, до Лубен. Провідаємо курган Скорботи. Тобі обов'язково поїхати потрібно.»

Я їхав з Борисом Іллічем у його службовій машині, а за нами ще кілька машин з працівниками телебачення та журналістами. Він мовив до мене: «Ти обов'язкову вступи і виконай одну зі своїх пісень про Україну».

...Тришки історії. У 1990 році на околиці міста Лубни на Полтавщині за ініціативи одного з фундаторів фонду видатного драматурга Олекси Колемійця саме фондом всенародно створено і освячено Курган Скорботи, де згодом на статки фонду та добродійців встановлено Меморіальний Дзвін в пам'ять безневинно убієнних жертв Голодомору 1932-33 років. Ця акція Пам'яті відбувається на Кургані щороку.

Людей і того року зібралося багато. Виступав Б. Олійник, представники влади та творчої інтелігенції Полтавщини. Сказав слово і я та виконав авторську пісню «Посаджу я дуба», написану на вірші незабутнього друга, відомого поета Олега Орача. Цю пісню шанував Борис Ілліч.

Посаджу я дуба серед України
Посеред неділі та й посеред нив...
Щоб у рідну землю запустив коріння,
Щоб у ріднім небі шати розповив.

... Поверталися додому (у Київ) під вечір. Бо-

рис Ілліч всю дорогу розповідав про свої дитячі роки, про батьків, читав юнацькі вірші, дотепно коментував власну далеку повоєнну творчість. І раптом мене запитав: «А ти рахуєш свої пісні?» «Орієнтовно знаю, – відповів я – більше 500.» А він продовжив: «Нашу мелодійну українську пісню потрібно відчувати і серцем, і душею... Яка вона чудова...» Я в котрий раз згадав М. Вінграновського і мовив: «Микола Степанович завжди із захопленням говорив про нашу народну пісню. Це його незабутні слова: «Як просто і при тім геніально». Борис Ілліч задумливо мовчав, про щось думав, а згодом мовив: «Наша пісня неперевершена. Вона вічна...»

Я, користуючись такою унікальною нагодою, висловив своє прохання поету: «Я готую до видання нову пісенну збірку, яка збирає під своє крило 100 пісень. З них кілька – на Ваші вірші. Якби Ви написали переднє слово до неї». «Напишу» – відповів він і написав під назвою «Піснею звеличує душу». Ось кілька його думок з неї:

– «Анатолій Іванович належить до того крила культуртрегерів, без яких духовна аура відчутно і збідніла б, і позбулась би сердечного тепла. Скільки його пам'ятаю: він завжди в дії: когось обстоює, когось обороняє і термошить начальство, аби не відвертало своєї парсуни від культури».

– «І за всіх цих та інших клопотів Кульчицький встигає писати вірші. Творити музику і виступати з баяном на різних акціях».

Збірку я назвав «Пісні, як люди, мріють і живуть», і вона вийшла у світ у 2008 році до мого 70-ліття. Загальноміська презентація її відбулася у Будинку органної і камерної музики. А в наступному – 2009 році – мені надійшло радісне повідомлення – саме за цю збірку я був удостоєний Всеукраїнської літературно-мистецької премії ім. І. С. Нечуя-Левицького. Нагородження в день народження класика української літератури – 25 листопада – відбулося в золотій залі УФК. Нагороду і мені, і іншим лауреатам вручав Б. Олійник. Були вітання від Л. Горлача, П. Засенка, М. Сомы, численних колег і друзів.

Багато років я очолюю журі конкурсу на краще виконання творів поета і завжди розповідаю конкурсантам та всім присутнім про сонячну душу поета, про його душевне ставлення до кожної людини, постійну турботу про молоді таланти, яких так багато в нашій Україні. Часто ми ділилися думками (і не лише ми) про стан сучасної української пісні. Членом правління фонду багато років був славетний оперний співак, Народний артист України, Шевченківський лауреат Микола Шопша. Він значну увагу приділяв українській пісні, яка завжди знаходила достойне місце в його концертному репертуарі. Так

от, Шопша завжди стверджував своїм унікальним баритоном: «Наша пісня – геніальна. Вона для мене все!»

Якось у Фонд завітав ще один славетний співак, Народний артист України Анатолій Кочерга, який нині успішно виступає на багатьох оперних сценах світу.

Борис Ілліч мене познайомив з ним, і відбулася досить тривала (а час у нас був) щира розмова про пісню, про симфонічну музику, про творчість деяких композиторів, зокрема Є. Станковича, О. Білаша, Л. Дичко... Кочерга якось несподівано запитав нашої думки про гімн України. Я зразу ж висловив свою думку і пояснив чому. Гімн недосконалий, не відповідає нинішньому стану України. «Чому?» – запитав Кочерга. Я відповів, що досить примітивний текст, хоч музика хороша. Оці досить насичені в тексті зменшувальні іменники (воленька, козаченьки, вороженьки, а чомусь співають воріженьки) приносять нашу сутність. У тексті з першого ж рядка відсутній патріотичний настрій. Він був поспіхом затверджений на сесії Верховної Ради, і однозначно, гімн потрібно творити. Потрібно оголосити Всеукраїнський конкурс на написання достойного гімну.

Кочерга уважно слухає мій патріотичний виступ і згодом додає: «Ніколи вороги, як роса на сонці, не згинуть, – та додає – як на мою думку, кра-||

щим гімном України могла б бути легендарна пісня «Реве та стогне Дніпр широкий...»

Хочу повернути шановного читача у 2006 рік, жовтень місяць.

Той період був насичений яскравими подіями, до яких був причетний Б. Олійник. В селі Пустовіти Миронівського району відбулося відкриття пам'ятника Івану Франку. До участі в тій акції була запрошена і делегація Білої Церкви. Я з великою радістю їхав на свято, розповідаючи колегам про свій рідний край, де я народився і розпочинав свою діяльність на ниві культури в далекі роки.

Свято відкривав Б. Олійник. Як завжди, проникливо звучали його поетичні рядки:

Тут джерела мої святі.
І навіть ворон, що оглух
На ветхім дідовім хресті
Мене віта, як добрий дух.

І так вже просто, слід у слід,
За предком звіривши ходу,
Як мій безсмертний, чесний рід, –
Свої натруджені вкладу.

Також виступали С. Гальченко (це його рідне село і він ініціатор спорудження пам'ятника), П. Засенко, А. Погрібний, О. Лупій, звучали пісні і щирі привітання. А ще того року вийшов у світ шеститомник видатного поета. Борис Ілліч це видання подарував

мені та попросив всі шість книг з автографом передати Міняйлу. Я згодом провідав нашого славного земляка і передав пам'ятний подарунок. Віктор Олександрович любувався виданням і все промовляв, перелистуючи кожен том, на адресу автора: «Геніальний поет!»

А згодом Борис Ілліч запросив мене на свій літературно-мистецький вечір «Сурми Архангельські», в програмі якого мала відбутися презентація його шеститомника та низки пісень на вірші поета у виконанні провідних співаків України. Я теж тоді мав можливість виконати пісню з вокального циклу «Дивніше з див». Вступне слово виголосив шеф-редактор «Селянської Правди» Іван Бокий. Вечір відбувся у Будинку художників.

Кожен том шеститомника мав, я б сказав, свою назву за тематикою: 1-й – «За четвертою хатою», 2-й – «Камінь з душі», 3-й – «Вирок», 4-й – «Сива ластівка», 5-й, 6-й – «Поєми». Упорядкував це видання і автор передмови М. Шевченко. Він писав: «На його творчу зав'язь випав найкращий у тодішній нашій Україні час ХХ століття. Поет прийшов у велику літературу у 60-х, коли над жорстоким режимом сталінщини завесніло хрущовським потеплінням, і суспільство спраглими грудьми жадало добра і краси, нового живого слова, духовного злету, свободи, свободи й свободи...»

Хочу навести фрагмент поеми «Поворотний круг»:

Був – як усі:
Хай не з кращик, одначе й не з гірших.
Але зате ж і не схожий на інших.
Був я доцільний для світу,
Який сповіда неповторність,
Себто, душа моя цільна
Законами світу жила.

Перечитуючи поета, переконуєшся, що його фразеологічні перлини стали коштовною часткою нашого інтелектуального життя і хоча певна художня таємниця поета існує, вона, насамперед, сповідає в помислах допитливого читача доброту і бажання дивитися на світ, такий тривожний і проблемний, добрими очима.

Коли повернуся до вас, –
вже одягнутий в камінь, –
Я камінь зніму із душі
і квадратних рамен,
І стану легкий,
мов хмарина в дорозі на Канів,
І ввіллється в душу,
як в чашу, козацький ромен.

Борис Олійник був неперевершеним майстром поеми, яких він народив досить багато. Назову лише деякі: «Дорога», «Рух», «Доля», «Урок», «Закли-

нання вогню», «У дзеркалі слова», «Дума про місто», «Крило», «Небо полеглого безвісти», «Поворотний круг», «Пришестя», «Сім», «Трубить Трубіж»... Автора, як нікого з інших поетів, можна без перебільшення назвати глибоким знавцем життєвого масштабу. І це відчувається і в його програмних віршах, і в поемах. Він майстерно і впевнено володіє всім арсеналом творчих можливостей. І інколи створюється враження, читаючи його глибоку поезію, що не він знаходить точні вивірені слова, а саме почуття намагається поспішно втілитися у слово і саме цим зменшити вибухову силу:

Тиша глуха. Тиша сира. Затхла, мов яма.

Вмерли годинники. Стовбма стоять. Кам'яні.

Хлопчик пробіг. Хлопчик гукнув радісне: «Мамо-о!»

Скинувсь, як птах, – вдаривсь об горб.

... Стою в однині.

Чи, наприклад, в поемі «Урок» через діалог батька з сином – представником молодшого покоління – осмислюється проблема історичної пам'яті, проблема поваги до старшого покоління, якої так нині бракує молодим людям. Розмовляючи з сином, батько наголошує на географічних фактах і точках історії, і ця невимушена розмова набуває філософського звучання і узагальнення та окрилює зле і руйнівне начало у містичному вимірі. Відома поема «Урок», що була написана ще у далекі 70-ті роки – у часи

уявного спокою та тихого розквіту міщанської психології – застерігала про небезпеку безпам'ятства:

Тільки ж все у цьому світі

Тонко з'єднане у сутнім:

За непам'яттю онукам

Скепсис зазира до віч.

І тоді для них могили

Просто плити прямокутні,

Просто символи байдужі

Проминулих віковіч.

Поему «Урок», без сумніву, можна назвати твором-сполохом, попереджувальним, застерігаючим і сьогодні – і в епоху аморальності і криміналу. Проблеми історичної пам'яті, відірваності від реалій тодішнього життя, органічної єдності минулого і сьогодення – всі ці питання є ключовими і в поемах «Рух», «Сім», «Поворотній круг», «Пришестя»... Та, головне, як і в поезіях так і в поемах поет залишається суто національним поетом, і це він, насамперед, підтверджує своїм посиленням на історичні факти, дати, географічні назви і декларує щирі поривання до перемоги світлих начал у розвитку людської цивілізації і моральному обліку людської гідності, моральному очищенню народу. Творчість поета стверджує, що шлях до правди лежить через пам'ять і страждання, бо той, хто забуває минуле і держави, і власне, ризикує знову пережити його.

Нині з екранів телебачення ми бачимо і чуємо примітивну літературщину в красивих обкладинках, яку не можна назвати ознаками, так званої державної «розбудови», під яку цинічно посилаються так звані національні пророки, які не обминають навіть імен Шевченка, Франка, Лесі Українки... Але, як визначив Б. Олійник, на наших очах досить в курйозних ситуаціях проходить бездуховне «перевдягнення душ».

Тих відспівають, а вони – живі
У наших душах, квітах, у крові...
А ці співають! – хоч душа в них – яма,
Дивлюся, як поважно, хазяями
Вони статично всілись на траві
В непогрішимій вірі, що – живі.

М. Шевченко в одній зі своїх статей про поета писав: «Багато хто з шістдесятників уже в наш час не раз із високих трибун на людні зали проспівав собі славу, як революціонерові, що словом змінив весь світ».

Дійсно, таких «революціонерів» розвелось більше, ніж можна було чекати. А Б. Олійник, щедро даруючи свій великий таланти людям, в своїй творчості і щоденному буденному житті іде від Шевченкового буденного поля.

... Мені випала приємна нагода кілька разів на творчих вечорах поета слухати його чудову поему «Трубить Трубіж» у великоєлепному (за М. Вінграновським) виконанні славетного Народного артиста

України, Шевченківського лауреата, Героя України
А. Паламаренка.

Трубить Трубіж: ми вийшли на рубіж,

Позаду – смерк. Попереду – свобода.

За Трубежем примружилися орди,

І хан на око приміряє ніж.

Трубить Трубіж: «Рушай, інакше – смерть.»

Схмарнів Богдан. Полковникам ошатним

Сказав на вибір: – Козаки рішайте:

Чи –з кров'ю Воля. Чи назад... у смерк.

І з цього приводу я з приємністю згадую, як в далекому 1986 році моя любима теща Віра Яківна гостювала у Білій Церкві. І саме в ті дні популярний А. Паламаренко зустрічався на моє запрошення з колективом сільськогосподарського інституту (нині національного університету), в якому я тоді працював. Вона побувала на одному з концертів артиста. Була глибоко вражена талантом Майстра слова. І по від'їзді у рідне село Великий Бобрик на Сумщині із захопленням розповідала сусідам, що бачила і говорила з живим Паламаренком.

РОЗДІЛ 25

У 2008 році – моєму ювілейному році – вийшла у світ пісенна збірка «Пісні, як люди, мріють і живуть... 100 пісень». Чудову передмову до якої напи-

сав Б. Олійник. Зокрема, він писав: «Віншуючи Анатолія Кульчицького з ювілеєм, зичу йому щасливого творчого многоліття, і щоб ця книга не останньою була!». Її презентації відбулися в Білій Церкві, в УФК, на каналі «Культура» Українського радіо, вона мала схвальні відгуки у ЗМІ шанувальників масової пісні, а в наступному – 2009 році – була відзначена Всеукраїнською літературно-мистецькою премією ім. І. С. Нечуя-Левицького.

Того ж року Борис Ілліч запросив мене до поїздки в Березову Рудку на Полтавщині – батьківщині славетного поета-пісняра Д. Луценка, автора багатьох популярних пісень. Саме в цьому селі щороку відбувається пісенне свято «Осіннє золото», на якому переможцям вручаються премії його імені. Воно збирає шанувальників пісні Полтавщини та інших областей України. Мене глибоко вразили і природа краю, теплота і щирість його жителів та чудовий музей поета, в якому стіни прикрашені яскравими рушниками з вишитими текстами популярних пісень свого знаменитого земляка. Серед яких «Києве мій», «Мамина вишня», «Хата моя, біла хата», «Осіннє золото», «Не шуми, калинонько»... Я захоплено розглядав це чудо, а в думці так світло дзвеніли проникливі поетичні рядки поета:

За Березою Рудкою
У дібровах та гаях

Голубою незабудкою
Бродить молодість моя.

Про ті незабутні події я розповів у своїй книзі «Це було недавно, це було давно» (2017 рік).

А на початку жовтня 2010 року я отримав запрошення на ювілейний вечір Б. Олійника, який мав відбутися в Національній опері України. На вечері була присутня і делегація Білої Церкви. Він, безумовно, був чудовим. Звучали пісні у виконанні славетних співаків, симфонічна музика, нові вірші видатного Майстра слова в авторському виконанні.

Трішки згодом у золотій залі УФК відбувся ювілейний вечір з нагоди 90-річчя від дня народження видатного письменника і публіциста, Шевченківського лауреата, Героя України Миколи Руденка. Про героїчну постать на вечері говорили Б. Олійник, заступник голови Верховної Ради України М. Томенко, директор публічної бібліотеки ім. Л. Українки Л. Ковальчук, заступник директора інституту літератури ім. Т. Шевченка С. Гальченко, поети М. Сом, М. Луків, П. Засенко. Зі спогадами виступила дружина і соратниця письменника Раїса Руденко. Вірші читав заслужений артист України П. Бойко. Українські народні пісні дарували присутнім український народний хор Київського національного університету культури і мистецтв та вихованці Стрітівської кобзарської школи. На вечері згадувався забороне-

ний владою свого часу вірш письменника «Голуб і дракон», що був написаний ще в далекому 1968 році. Думаю, що цей вірш широкому загалу мало відомий, тому пропоную його повністю на сторінці своєї книги.

Голуб і дракон

В часи, які розтанули в імлі,
У зелені садів та винограду
На сонцем задарованій землі
Страшний дракон скорив людську громаду.

Він був захланний вереда-ласун:
Любив хмільне вино і страву свіжу.
Хлоп'ят уранці, уночі – красунь
Вели йому на втіху і на їжу.

Та сталось так, що люд його скарав.
І всюди покотилась понад краєм:
– На охоронця ваших вічних прав
Ми голуба святого обираєм.

Йому поставили високий трон
І привели полки для охорони.
Аж гульк: на троні знов сидить дракон
І видає драконівські закони.

Ішли роки. Кривавились віки.
Драконів кидали в пустиню голу.
І знов, і знов з народної руки
На трон злітав богоподібний голуб.

Того не записали до пуття
Ні літописець, ні міністр-ледащо,
Як воскресав дракон із небуття
І як він голуба ловив у пацу.

Не знали навіть слуги і раби,
Які стояли в царській охороні:
Драконами ставали голуби,
Як тільки опинялися на троні.

1968 рік.

Хочу трішки зупинитися на постаті М. Руденка. Микола Данилович – унікальна постать в нашій літературі. Він – автор понад 40 книг поезії, прози, драматургії, філософії та з питань економіки. Він дійсний член Української вільної академії наук (Нью-Йорк), почесний член французької та японської секцій пенклубу, лауреат міжнародної премії ім. В.Винниченка та інших високих нагород, про що я сказав трішки вище. Хочу нагадати його поетичні рядки, що стали символом нинішнього буремного життя:

Бути людиною – значить страждати,
Бути українцем – страждати стократ.

Знання поет Микола Сом у статті «Небезпечний правдолюб», що була опублікована у 2009 році в його рідній газеті «Сільські вісті» писав: «На превеликий жаль, Руденка знають в Європі значно більше, аніж в рідній Україні. Руденко – великий поет. Надто актуальний і для будь-якої влади небезпечний...»

А у 2008 році у столичному видавництві «Журналіст України» вийшла у світ об'ємна книга М. Руденка «Енергія прогресу», що в майбутньому мала номінуватись на Нобелівську премію. Вона побачила світ вже після смерті автора (він помер у 2004 році), хоча була написана у 1972-1974 роках, коли в Україні пройшли масові арешти активної частини патріотичної інтелігенції. З книгою був знайомий всесвітньовідомий вчений академік А. Сахаров. Він мав намір написати до наступного видання передмову до неї. Але...

А до цього видання під назвою «3 позицій моральності» передмову написав Б. Олійник.

Він писав: «А тепер запитаємо себе, чи сприйметься поклик до моральності в суспільстві, де провалля між найбагатшими і найвигіднішими сягає 1 (один) до 40 (сорока)!? Коли значна більшість людей підбирається до межі (чи й за межу) бідності, а невелика згряя хижаків, обікравши надбане посполитими за десятки літ, гарцює на найдорожчих у світі іномарках, ніжитья у кількоповерхових палацах, порівняно з котрим Маріїнський – таки й справді хатинка?».

І далі: «Стосовно ж власне літератури і мистецтва, то нині цей духовний материк цілеспрямовано пустелізується: закриваються книгарні, виселяються з майстерень художники, знищено інститут розповсюдження книги. Одне слово, нині Україну вже іменують зоною культурного лиха. А як же інакше трактувати, коли сьогодні у нас видається лише 1,2 книжки на особу. А в Іспанії – 7,8, в Росії – 4,5, у Білорусії – 4».

І ще далі: «Чи можна назвати моральним суспільство, яке дозволило відсунути на околицю цих перших хоробрих, звільнивши місце для різноманітних перекинчиків та одвертих кар'єристів? Чи ми й справді належимо до тих, що, як співається «вони любити вміють тільки мертвих»? Бо тільки по смерті Василя Стуса, Миколи Вінграновського, Григора Тютюнника заламуємо руки і по-лірницьки голосимо: «Ой, Боже, кого ж ми втратили?!»

І без сумніву, цей славетний поет, прозаїк і філософ Микола Руденко, який про себе сказав: «Я вичистив совість і душу свою», повинен жити (і достойно!) в нашій літературі і в нашому щоденному житті.

Народе рідний! Степова стихіє,
Безхитрісна, довірлива душа!
Чому тебе, святого гречкосія,
Так часто Божа ласка полиша?

РОЗДІЛ 26

Я вже більше року виношував в душі мрію – написати свої спогади про незабутнього М. Вінграновського. Поділився якимось нею з Борисом Іллічем. Він мовив тоді: «Обов’язково напиши. Щось і в мене є, можеш використати». І подарував мені фрагмент зі своєї статті про Вінграновського «Золотом таланту – найбагатший», що була опублікована у 2006 році в «Літературній Україні». В ній він писав: «Микола увіходив у вітчизняну поезію у гурті чудових і різних за темпераментом і талантом особистостей, яких повелося іменувати шістдесятниками. Але, якщо, до інших і справді тулиться дієслово «увійшов», то йому більше личить – «увірвався».

... Не розводимось стосовно поезії Вінграновського. Скажу лишень, що за золотим змістом таланту він – найбагатший.

Ходить ніч твоя, ходить ніч моя.

Їм не велено ночувать.

Коло кола ти, коло кола я –

Велим-велено ночувать,

Що то ніч твоя, що то ніч моя,

Що то ти є ти, що то я...

... Свої спогади я писав схвильовано, виконуючи щодня певну заплановану мною норму. Її фрагментами друкувала міська газета «Юр’ївська земля».

Серед читачів вона користувалася популярністю, часто запитували і в автора, і в редакції – коли очікувати продовження. Згодом «Літературна Україна» дала цілий розворот з майбутньої книги, а столичний фонд ім. М. Вінграновського вирішив профінансувати її видання. Книгу я назвав «212 світанків з Миколою Вінграновським», вона вийшла у світ у 2011 році. Чудову передмову до неї написав Б. Олійник. Зокрема, він писав: «То велике щастя для обох, що доля звела їх на життєвих перехрестях. А для нас, читачів, пощастило тричі, позаяк дивовижні спогади Анатолія Кульчицького відкрили ті грані й підтексти геніальної особистості Вінграновського, які не доступні були навіть його найближчим рідним і друзям...»

Розпочалися численні презентації книги: в бібліотеках та навчальних закладах Білої Церкви, Рокитному, Таращі, Жашкові (Черкаська обл.), Києві. Якось Борис Ілліч запросив провести такий захід у фонді культури. Така презентація відбулася, про що писала «Літературна Україна». Микола Сом запросив бібліотекарів свого творчого клубу, який він багато років очолював при столичному Будинку письменників. Приїхали бібліотекарі і бажаючі з Білої Церкви. Серед них – сільський голова села Яблунівка А. Савчук (в цьому селі вперше в Україні споруджено пам'ятник великому поету), директор

районної бібліотечної системи Л. Зінченко, молода поетеса В. Тіщенко. Вів це незабутнє для мене свято Б. Олійник. Виступали М. Сом, народний артист України А. Паламаренко, який читав вірші великого поета, бібліотекарі... На прохання присутніх я виконав низку авторських пісень і серед них «Думу про Україну», яка написана мною на власні вірші і присвячена М. Вінграновському:

Крізь пил віків ти йшла до щастя
Красива, горда й молода...
І не давала Слову впасти
Твоя упевнена хода.

Ця «Дума» багато разів звучала по радіо і телебаченню у блискучому виконанні соліста Національного Президентського оркестру Г. Музики, і мені лише дуже шкода, що Микола Степанович при житті її не почув. Дружина поета Олександра Іванівна чула її кілька разів, коли приїздила на літературно-мистецьке свято «З обійнятих тобою днів» в Яблунівку і щиро дякувала автору і виконавцю.

Борис Ілліч також схвально відгукнувся про мою «Думу» і не раз стверджував, що вона обов'язково повинна зайняти достойне місце в репертуарі Національного оркестру народних інструментів, який очолює В. Гуцал.

Якось після одного засідання правління фонду Борис Ілліч запросив мене до себе і подарував зра-

зу ж дві поетичні збірки, які вийшли у світ раніше: «В замкненому колі» і «Знак». Посміхаючись, мовив: «Все забуваю». Як завжди, висока поезія, яка не може не хвилювати. В одному з віршів, який називається «Не забудь!..» читаю:

На Майдані, зганыбленім доценту,
Патріот невтшено ридав.

То кому ж ти, пане Президенте,
Нас із Україною віддав?!

Ми ж тебе вознесли в піднебесся,
Ми ж тебе в ікону возвели!
Нас же, як снопи у перевесла,
Пов'язали й чужакам здали.

Якось відомий поет Л. Талалай назвав Б. Олійника останнім романтиком ХХ століття. Слід додати до цього, що Олійник, безумовно, є одним з найвидатніших поетів другої половини ХХ і початку ХХІ століть. Його мистецьке і життєве кредо викристалізовувалось у творчій і громадській діяльності, і тільки він свого часу міг так сміливо і впевнено заявити: «Я тим уже боржник, що українець зроду...» Це саме ним постійно утверджувалася думка, що нам, нарешті, пора почуватися господарями, а не попихачами новоявлених глитаїв.

І в громадській, і в любовній ліриці Б. Олійник залишається на моральній висоті. І це засвідчує його вірність – і свою, і покоління дітей війни – пам'яті

тих, хто не повернувся з окопів. Іван Бокий свою передмову до збірки «Таємна вечеря» (2000 р.) так і назвав: «Не похитнувся у вірі і слові». Зокрема, він писав: «Борис Олійник заселяв серця і душі почуттями сильними і добрими, красивими і навіть гіркими, але не надривними:

Це тому, що мені в серці поселилась тиха мука,
Це тому, що... Це тому, що... Це – тому,
Що на обрії моєму засвітилася розлука
І розтала у вишневому диму.

Читаючи поезію видатного поета, можна зробити висновок, що кожен його вірш чи поема – це високодуховне естетичне явище, і кожен рядок, кожне слово, написані ним, нас наближають до відкриття нового, до пізнання глибин світу:

За все і всіх триматиму одвіт:
За день грядущий, в зав'язі сповитий,
За дуб, знічев'я в жолуді убитий,
За все на світі. І-за цілий світ!

Поет в буденному житті, в складних життєвих ситуаціях завжди захищав рідне слово, захищав видатних творців цього слова: Л. Костенко, М. Вінграновського, Г. Тютюнника, І. Дзюбу, І. Драча... Він безстрашно ішов у бій і власною позицією, і своєю творчістю. Він передбачував, що йому будуть закидати і антипатріотизм, і, в деякій мірі, загравання з певним колом читачів. Та він завжди дотримувався

своїї генеральної борозни, долаючи антиморальні галаси молодих жеребчиків, які думали лише про власні кишені. Згадаємо його виважену позицію до особистості Миколи Лукаша – геніального співтворця велетнів відродження.

Він говорив мовами усього світу, жодної не знаючи достатньо, він – натурою широкий, без комплексів та місцевих сентиментів.

Інший знаменитий поет Д. Павличко якимось писав, що є у Бориса Олійника у його творчості «маленькі шедеври». Я хочу згадати «Парубоцьку баладу»:

Я летів красивим чортом
На коні, як ворон, чорнім –
Біла піна падала, мов сніг, –
Ех, до тієї Чураївни,
Що клялась від третіх півнів
Рушники послать мені до ніг,
Та до тієї... до такої,
Що як поведе рукою –
Солов'ї вмирають навесні!

Хочеться мені згадати ті ж далекі 60-ті роки, коли Борис Ілліч, працюючи завідувачем відділу літератури і мистецтва наймасовішої на той час газети «Молодь України», гуртував всі найкращі молоді літературні сили, друкуючи на шпальтах видання їх оповідання, нариси, вірші, пісні. Він першим в республіканській пресі благословив вірш свого уні-

верситетського побратима Василя Симоненка «Дід умер»:

От і все,
Поховали старезного діда,
закопали навіки у землю святу.
Він тепер вже не встане
і ранком не піде
із косою під гору круту.

А гучні публікації Бориса Антоненка-Давидовича, М. Вінграновського, І. Бойчака... Згодом – кілька доган і звільнення з роботи. Його бере до себе Юрій Мушкетик – тодішній головний редактор журналу «Дніпро» – своїм заступником. І вони вже вдвох продовжують ту ж лінію. Було, було... Його називали і придворним, і партійним поетом, вкладаючи в це не потаємний смисл. Але нагадаємо що саме О. Гончар і Б. Олійник першими сказали світові правду про Чорнобиль і його трагічні наслідки. Б. Олійник був першим серед українських літераторів, хто прорвався в зону ядерної катастрофи. Його опоненти вбачали в ньому свого супротивника, відчували його небезпечність, бо поет, на відміну від багатьох колишніх комуністів, котрі проклинали партію за всі гріхи (а ще зовсім недавно славили її у своїх одах і піснях), до самопобиття не вдавався. Як з цього приводу він говорив: «Ну, це ж природно! Відступник найбільше ненавидить того, хто не відступився. І – зятяйте:»

не мені вони мстять. Вони мстять собі за власне кривовірство, за малодушшя, за власне відступництво».

Поет багатьом стояв на перепоні і слід сказати, що ні на кого з політиків чи культурників не велася така масова атака, як на нього. Та тут одне зрозуміло – на перепоні стоїть народ, совість якого уособлюють такі чисті і чесні люди, як Б. Олійник.

І мені пригадалися наші гостини у класика нашої літератури, видатного майстра слова, ветерана війни, Шевченківського лауреата О. Сизоненка. Я давно з ним познайомився у фонді культури, він багато років був членом його правління. Автор численних романів («Корабелі», «Білі хмари», «Хто твій друг», «Степ», «Була осінь», «Не поле перейти») та повістей («На високому роздоллі», «Зорі падають у серпні», «Сьомий пагорб») Олександр Олександрович глибоко шанував Б. Олійника, як видатного поета і громадського діяча. Він у 2008 році запросив на гостини до себе на дачу і мене, і моїх друзів. Безумовно, ми з радістю прийняли його запрошення. А ми – це тодішній декан факультету лінгвістики В. Семілетко, професор Б. Кашкін (обидва з Білоцерківського національного аграрного університету), поет, член НСПУ В. Дідківський і я. О. Сизоненко радо нас зустрічав і щедро пригощав. Розповідав про роки війни, відповідав на наші запитання. І ми всі відчували, що йому подобається наша допитливість. А в

цій тривалій розмові він не раз торкався творчості Б. Олійника, цитував його із захопленням, аналізував його поезію. Говорив, як поет вільно почувається у розгортанні сюжету, ретельно розробляючи композицію кожного твору, як використовує форму віршованого інакомовлення. Стверджував, що справжнім художнім досягненням поета є цикл-поема «Сиве сонце моє», що укладений з дев'яти поезій, написаних різними віршованими розмірами. Цикл присвячений матері. Хочу повністю навести 9-й вірш цього циклу, при читанні якого мої очі не полишає сльоза:

Мамо, вечір догора,
Вигляда тебе роса.
Тільки ж ти, немов зоря,
Даленієш в небеса,
Даленієш, як за віями сльоза.

Сад вишневий на порі,
Повернулись журавлі.
А мені, як до зорі,
Долетіти на крилі
Все до тебе, як до вічної зорі.

Там, де ти колись ішла,
Тихо стежка зацвіла
Вечоровою матіолою,
Житом – долею світанковою,

Дивом-казкою,
Юним соняхом, –
Сива ластівко,
Сиве сонечко...

О. Сизоненко багато років згідно Указу Президента був членом комітету з присудження національної премії ім. Т. Г. Шевченка, який очолював Б. Олійник. Борис Ілліч теж глибоко шанував видатного прозаїка, присвятив йому вірш, в якому є такі рядки:

Та клич Шевченка крізь облуддя голе
Обрізаних указів і повчань,
Та просвіти себе його глаголом
І, зрештою, самим собою стань!

РОЗДІЛ 27

Політична діяльність Б. Олійника вивела його в нову якість. Згадаємо його поетичні рядки:

І вже коли ти похитнувся у Слові,
Вважай, що похитнувся у собі.

Він і в радянські часи не цурався гострого викри-
вального слова. Поет у центр цього слова, як удар,
поставив «п'яту колону». Це особливе поріддя, яке
веде Україну на світові торги. Це відбувається і нині,
коли влада на угоду Міжнародному валютному фон-
ду виконує його вказівки, забуваючи про потреби

власного народу. Писати поезію оголену – це особливий талант. І поет ним володів. Він же володів талантом і особливим вмінням видобувати з найпростіших реалій життя високу філософську думку. Слід сказати, що і в поезії, і публіцистиці, і в громадській діяльності він був лідером духовного опору режиму, він ніколи не бавився в дисидентство і коли вже виступав проти офіційних владних структур, то говорив від імені народу та своїх морально-етичних засад.

У гиблий час глобального безплуду,
Коли посуха жалить, як змія, –
Нікчема промальтійського заводу
На глум і гріх хрещеного народу
Забравсь на трон всієї і всея.

... У 2011 році при сприянні Дніпропетровського Національного гірничого університету та центру культури української мови ім. О. Гончара було здійснено унікальне видання Б. Олійника «Нема без імення добра», яке містить афоризми, релігійні константи, питання-відповіді, порівняння, протиставлення тощо. Думаю, що шановні допитливі читачі знайдуть у цьому виданні не тільки джерело естетичного задоволення і багату поживу для роздумів, а й можливість звільнитися від повсякденних турбот, відпочити, по-філософськи подивитися на повсякденне життя та й заглянути в са-

мого себе... Так як тираж книги мізерний (всього 300 примірників на Україну!), хочу подати зібрані у книзі вислови Б. Олійника у різних літературних термінах. Думаю, вони кожному згодяться. Бо той, кому поталанило бодай хоч один раз спілкуватися чи слухати виступи поета, обов'язково потрапив у полон його образного Слова, Слова яскравого, барвистого, влучного й сповненого по вінця мудрістю. Мовна палітра митця багатогранна, кожне слово, вислів ретельно дібрані з цілющих джерел світової класики, живого народного мовлення та майстерно трансформовано в контекст, але вже в оновленій авторській інтерпретації.

Афоризми

– Це було... А чи було це?

Як було, то не вернуть.

* * *

– Та не може ж того бути, що одбуде промина!

* * *

– Стала ти дружиною йому,

А мені навек зорею стала!

* * *

– Мучтесь, коли раби.

* * *

– Ти ж найсвятіше – небо, – дядьку, вбив.

А це вже вище від людського суду.

– Істині від того гірше не стане,
Коли ти відмовишся від неї.

* * *

– Немає в житті середини.
Є тільки фланги, й тільки – центр.

* * *

– То ще не біда... Біда – як цвинтар з'явиться до-
часно.

* * *

– Бо справжня радість просинається
Від споглядання з висоти.
Коли характери ламаються,
Що мають гідність і хребти.

* * *

– Пам'ять не зрадить, а серце дурити не стане.

* * *

– Кругла Земля не сховає,
хоч тин городи:
Всі Магеллани звідки рушали,
туди й повертались завжди.

* * *

– Страшно не те, що нема,
А що й не буде ніколи!

* * *

– Все ж певніш синиця в жмені,
Як у небі журавель, –
Так і є: синиця в жмені,
А у небі журавель.

– Істинно, люди: живемо не хлібом єдиним.
Істинно так... коли маємо хліб на столі.

* * *

– Бо знав: що нижче нахиляє спину
Твій рід під каменем тяжких турбот,
То вище право падає на сина:
Відстояти перед людьми народ.

* * *

– ... вічне – дорівнює руху...

* * *

– ...спершу було таки слово...

* * *

– Вічність – як мить.

* * *

– Нема без імення добра!

* * *

– Та є у поезії вища мета,
Не звітна і владі небес:
«Зозуля йому відкувала літа,
А він уже в Слові воскрес».

* * *

– Позаяк не можна купити Пісню,
Бо вона, сусіде, не має ціни.

* * *

– Народ не візьмеш за макуху,
Він зоддаля розрізнить чин:
І хто є син його по духу,
І хто – по духу – сучий син!

– Життю – ні кінця, ні начала.

* * *

– Прощі нема в могил.

* * *

– Людей, звичайно, більше, ніж народу...

* * *

– Щоб заслужити Дантеса,
Спочатку, певне, треба бути поетом.

* * *

– Життя мина... Усі ми перебудем:
Хто – при бандурі, хто – при гамані,
А що вже по собі залишим людям –
Судити не тобі, і не мені.

* * *

– «Коли минуле спродав на базарі,
Ти вже продав грядущє і себе!»

* * *

– Нас вони учора продавали,
Вас вони узавтра продадуть.

* * *

– Папір обвально дорожчає
пропорційно здешевленню слів.

* * *

– Ви, смертю смерть здолавши, вчили нас
Народом бути, а не мішком полови.

* * *

– А чого дурні? Тому, що бідні.
А чого ж ми бідні?... Та ото ж.

– Якщо він зміг переступити матір,
Чи є для нього взагалі межа?

* * *

– Але ж без пам'яті навіть трава не росте –
Ні після, ні до...

* * *

– Закони літер – не разок намиста:
Одну хитнеш – і поміняєш суть.

* * *

– Бо тільки Слово береже в основі
Безсмертя української душі.

* * *

– Краще померти стоячи,
ніж на колінах жити!

Релігійні константи

– Родові не переводиться,
Бджоли гуртують рої.
Тихо сама Богородиця
Благословляє її.

* * *

– Отче! Невже не обійде мене
Чаша сія... від тебе?!

* * *

– Лиш єдине гризе – хай простить мене гріх! –
А чи й справді повісивсь... Іуда?

* * *

– І якщо навіть світ нас полишить як нині, –
Ми – незборні, бо з нами Господь!

* * *

– То в малороські поведе замули,
То у хохляцьку зманить загородь...
Ви, певно, вже й ім'я своє забули,
Яке в колисці дарував Господь!

* * *

– Не озивайте vsує Україну,
Аби не всохли ваші язики.

* * *

– Дарувала на щастя природа –
зелений наш бог!
Вічну тугу по небу
і мислі вразливу зернину.
Христос навчав: у совісті – добро.

* * *

– Усе дрібне розвіємо, як дим:
Ми маєм стати чисті перед Словом,
Як перед Сином у вінці терновім
І материнським образом святим!

Питання-відповіді

– Де ви днесь, панове коммутанти –
Видатні міняйли прапорів?
На яку адресу вам писати,
Між яких ловити кольорів?

– Кого ти зустрічаєш, як царя?!

* * *

– Хто його зна, мій покірний народе,
Де наша днесь пролягла борозна?

* * *

– Хто ж простить мене мені?

* * *

– Полеглі зітхнули: « Ми звершили суд.
Ви краще живим не задайте заснуть».

* * *

– «Ти владен просити, але – не забудь».

* * *

– Гей, куди ж ви, мої коні
Та куди ж ви, коники мої?

* * *

– І що простішого: писать – як жити,
Покіль перо не випаде із рук.

* * *

– Коли ж ви зганьбували меч і честь!
Чи не тоді, як волею Пілата
Розіп'яли обмовленого брата
І власну совість повели на хрест?

* * *

– Чому ж твої очі скакають, як ртуть?

* * *

– Чого це ти раптом засмикався, як лис?

* * *

– Чи вам одним земля – у нагороду,

Що ви її прибрали всю до рук?
На неї мають право від природи
Роса і сарна, соловій... і крук.

Наказові форми

– З народом загравать не треба,
Він добре бачить з-під брови:
І що ви корчите із себе,
І хто єсте насправді ви!

* * *

– Хай в слові вовік таємниця світа!

* * *

– Поети! Мудреці – мудріші змія!
Не поміняйте нашого коша.

* * *

– Прийдіте з миром! Та, заради Бога,
Не вчіть нас жить на батьківській землі.

* * *

– Хай історія судить.

* * *

– Учись ходить, нарешті, як людина,
Бо це таки одвік твоя земля.

* * *

– Омивайся, Україно, в хрещеній воді.

* * *

– Вставай, народе: заки ще не пізно –
Козацький стан могутньо підведи!

– Затям, що всьому надійде кінець,
Бува що й на лаві підсудних.

* * *

– Та не тягніть же землю у могилу –
Вона дарована не тільки вам!

* * *

– Вклоніться, великі народи, моєму народу:
Він навіть у пеклі душею до вас ясенів!

* * *

– Та тільки не вчіть його жити
з чужих букварів.

* * *

– Хай живе капіталізм
в українській хаті!

Номінативи

– Батьки і діти! Діти і батьки!
Нерозділиме і одвічне коло.
Ми засіваємо житейське поле,
І не на день минуций – на віки.

* * *

– Рід наш – з кореня верби,
Не шукай древніше знаті:
На фамільному гербі
Ми карбуєм вічне: «Мати»!

* * *

– Які слова! Слова, але – не далі.

– ... видюща совість,
Вона – Учитель всім на світі учням.

* * *

– А Слово – вічне.

– Біля брами України
Відібрало річ...

Вечір.

Ніч.

Єдина в світі настає система –
Епоха грошей.

Порівняння

– В житті, як у лотереї...

* * *

– Серце не зміниш, як платівку.

Серце – одне...

* * *

– Нашу любов – як єдиний хосен,
Нашу вам раду і сповідь,
Що продається на світі не все,
І не купується совість.

* * *

– І холодно стало, і тихо, немов у труні.

* * *

– У вічнім, як рана, окопі.

– Яничар гнучкий, немов гадюка.

* * *

– Бій пронісся, як шквал,

Як залізний смерч,

Половина – відійшла,

Половині – смерть.

* * *

– Він за ним біг, як собака,

По ярах і лісах.

* * *

– Він і зараз ходить

Тужний, як осінь.

* * *

– Одне воно, як матір в нас одна,

Як перше слово – і останнє слово,

Як шабля незагублена Сіркова

І Лисенкова дума неземна.

* * *

– Лежать собі усохлі, мов тарані.

* * *

– І так спадають дні, немов дощі.

* * *

– Об чім ти замислився, білий, мов лунь.

* * *

– Слова його пили, як брагу на меду.

* * *

– І летять жайворонням у ті полини

Онучата, мов доля сама.

- Сива, як пісня,
І юна, як орлій політ.
* * *
- Ходять хижими птахами
Поміж нас, як гусей.
* * *
- Коли посуха жалить, як змія.
* * *
- ... Місяць обірвався, як бомба.
* * *
- Зайшов у сон, як у чужі палати.
* * *
- Гірка сльоза пече, як сіль чумацька.

РОЗДІЛ 28

Наступний 2012 рік став ювілейним для УФК, якому виповнилося 25 років. На черговому пленумі про це говорили Б. Олійник, Д. Янко, представники обласних та міських відділень. Безумовно, за ці 25 років керівництво фонду та його численний актив зробили багато хороших справ. На святі, яке відбулося в Національній філармонії, про це говорив у звітній доповіді Б. Олійник. Він відзначив плідну працю активу Білоцерківського відділення. А хороших справ дійсно було зроблено чимало: заснування молодіжної літературно-мистецької премії ім. М. Вінгранов-

ського та відкриття йому пам'ятника в с. Яблунівка, а також започатковано літературно-мистецьке свято «З обійнятих тобою днів», щорічні конкурси на краще виконання творів М. Вінграновського, Б. Олійника, П. Глазового, виставки художників-аматорів, відкриття творчих клубів в навчальних закладах міста... На свято фонду була запрошена і делегація Білоцерківського Національного аграрного університету на чолі з ректором академіком А. С. Даниленком та головою профкому В.М Недашківським. У святі взяв участь і славетний народний хор «Від серця – до серця», яким опікується Заслужений діяч мистецтв України В. Ключев.

Група активістів фонду була удостоєна державних нагород. В їх числі і я – отримав Почесну грамоту Верховної Ради України.

А подальше святкування відбулося в золотій залі фонду. Борис Ілліч був у святковому настрої, посміхався, жартував.

А в слідуючий раз, перебуваючи у фондї, я звернувся до поета з проханням від імені колективу газети «Юр'ївська земля» подарувати нові вірші для публікації. Він простягнув мені свою незмінну папку і сказав: «Вибери сам». Я, на свій розсуд, вибрав п'ять-шість віршів, і щиро подякував. Хочу похвалитися, що «Юр'ївська земля» досить часто першою публікувала нові вірші поета, які користувалися великим по-

питом у читачів. Вони часто запитували: «Чи будуть ще публікації?»

Адже поезія видатного поета хвилювала і хвилює багатьох.

За життя матерів златоусті-поети
вряди-годи навідують домівку,
і то на хвилюк:
«Та скоріше, мамо!
Немає коли: машина вже під ворітьми».
«Тільки десь далеко-далеко,
на сільському цвинтарі,
ворухнулась забута могила
і опала.

В своїх численних інтерв'ю Борису Іллічу часто доводилось відповідати журналістам на запитання, що носили політичний характер. Якимось він висловив таку думку: «Мені здавалося, що оскільки округи купують, то найкращим виходом стане партійна система виборів. Але тепер, на жаль, купують партії». А на запитання: «Ви так і залишаєтесь прихильником суто парламентської республіки, чи розчарувалися в такому державному ладі?» – відповів: «Вважаю, що у нас президентська форма правління не спрацює, а ради для нас органічні ще з часів козаччини».

Про державність України поет досить часто нагадував. Він говорив, відповідаючи на запитання: «Та, ||

передусім, та ось уже скільки років, як ми суверенні, а держави в класичному розумінні у нас і досі немає, ми так і залишимося електоратом, не сягнувши народу». Воно так і сталося і так є нині. Життя українців злиденне, а влада жирує. Я пригадую іронічні поетичні рядки відомого поета, опубліковані в «Літературній Україні»:

І такий ми веселий народ,
І така у нас вариться каша,
Що не знаєш, чи ми заготскот,
Чи ми вільна республіка наша?

Перечитуючи поезії видатного Майстра, спілкуючись з його давніми і нинішніми виданнями (а в цьому для духовного читача велика потреба завжди є), зрозумієш, що в ній виразно проглядаються домінуючі теми і образи. І, в першу чергу, це образ сучасника, його світобачення, сприйняття навколишнього життя і його проблеми, моральні якості людини, що нині досить чітко вирізняються в нашому суспільстві. Я згадую думку однієї шановної вчительки під час проведення у нашому місті вечора, присвяченого творчості поета. Тоді вона сказала: «Для мене поезія Б. Олійника –духовна їжа». І це дійсно так. Читаєш і душа наповнюється гордістю і любов'ю до України. Читаємо в поемі «Дорога»:

З глухих кутків діставши древні посохи –
Бамбукові, тернові, під горіх, –

Ішли філософи, брели філософи

Шукать начало пройдених доріг.

Ах, диваки, не знались вони з масами!!!

А поодинці упродовж сторіч

Ціпками Землю торсали і мацали,

Щоб віднайти Дорогу всіх доріг.

У час жорстоких репресійних сплесків (а вони були) Борис Олійник працював як один з найреволюційніших поетів, і тема національної гідності, духовної краси саме ним піднесена на високий щабель. Ще з молодих років він став у літературі стійким борцем за народні інтереси, за трудівника села, якому у всі часи жилося досить скрутно. А яку поету потрібно було мати мужність, щоб про це писати правдиво і відверто.

Страшно зустріти смерть.

Страшно – не будьмо лукаві,

В славі там чи в неславі –

Страшно зустріти смерть.

Страшно безсило-малим

Чути себе перед смертю.

Але страшніше, коли

Ні за що вмерти.

Я постійно допитливо цікавився різними періодами творчого життя славетного поета. Особливо після багатьох зустрічей у фонді культури та під час його перебування у Білій Церкві, коли випадала така

щаслива можливість спілкуватися з ним годинами. Якимось я у нього запитав: «А з чого Ви починали?» Він відповів: «Після закінчення факультету журналістики столичного університету ім. Т. Шевченка я працював журналістом газети «Молодь України». Часто їздив у відрядження, зокрема на будівництво Лисичанського хімкомбінату, про нього ж і про молоде тоді місто Северодонецьк друкував в газеті нариси, а згодом написав і видав документальну повість у 1959 році «За Сіверським Дінцем». Потім з'явилася перша поетична збірка «Б'ють у криницю ковалі» (1962).

Наче арки святкові, –
Дуги райдуг ясні.
По траві, по шовковій
Мчить хлоп'як босоніж.

У куценьких штанчатах,
З батіжком у руці,
Він біжить – аж на п'ятах
Виграють промінці.

В одному зі своїх ранніх віршів «Щастя» поет говорить про здобутки таланту і генія людини і разом з тим наголошує, що поряд з досягненнями космонавтів має достойно цінуватися і праця хлібороба, тракториста, доярки, всіх тих, хто творить багатства землі.

Не купуйте теми в магазинах,
Не шукайте істину у пальці, –

В картузах, у вицвілих хустинах
Ходять теми на роботу вранці.

Якось свого часу цей вірш прочитав П. Тичина і занотував собі: «Знайти в попередніх номерах газет вірш Б. Олійника. Він хороший.»

І поряд з дядьками, тітками, дідами – героями В. Симоненка, І. Драча – з'являються герої Б. Олійника.

Батьки і діти! Діти і батьки!

Нерозділиме і одвічне коло.

Ми засіваємо житейське поле,

І не на день минуций – на віки.

У другій книзі «Історії української літератури ХХ століття», що є навчальним посібником для студентів філологічних факультетів, читаємо: «Поетові вдаються вірші медитативного характеру з їх сповідями, деклараціями, осмисленням різних життєвих колізій і ситуацій. Для творів цього роду характерний вірш «Був чоловік... І... нема».

Літо й весна – по колу.

А чоловіка – нема...

Страшно не те, що нема,

А що й не буде ж ніколи!

Безумовно, ті завдання, які ставив і розв'язував у своїй творчості поет, зокрема в поемах, визначаються їхніми композиційно-сюжетними особливостями. Так, наприклад, художня сила багатьох творів поета не лише у відтворенні збурених людських почуттів,

а в джерельній чистоті його слова та правдивості. В цьому слові пам'ять душі, морально-духовне її возвеличення. Автор описує для нас осмислені ним ідеї, змальовує життєві картини і допомагає нам розібратися, дійти до певних висновків у цьому складному сьогодні.

Ех ти, доле, моя циганко,
Не лякай мене тузом пік!
Одного я боюсь: цигаркою
Продиміть на чужій губі.

Як один з видатних діячів нашої культури Б. Олійник часто виступав в пресі зі статтями, позначеними власним баченням постатей видатних письменників і дожовтневого періоду, і сучасників. Нагадаю його глибокі роздуми про В. Винниченка, М. Вінграновського, С. Олійника, П. Воронька... Ось у вірші присвяченому П. Вороньку читаємо:

Як вертався він з походу –
Жито половіло.
Усміхались чорнобривці
Карими очима.
Три мости злетіли в небо
Лебедями біло,
А четвертий – до тієї,
Що кисет вручила.

Його щира і відкрита душа, як магнітом притягувала до себе талановитих особистостей різного віку,

і ці особистості линули до нього за порадою і підтримкою.

Постійний творчий пошук поета, неординарне сприйняття сьогодення якнайкраще віддзеркалюють світ людини. Його бачення життя крізь призму сучасності стало в нашій літературі поетичною домінантою. Хоч таке явище нині характерне частіше для музики. Букви – лише мовчазні поетичні знаки, які оживляє справжній поет. А неперевершений Борис Олійник цим талантом володів досконало, як великий майстер художнього слова:

В залізний вік, пристрілений до пня,
Коли частіше від святого «мати»
Гриміло над колискою: «війна», –
Судилося нам безмір пізнавати.
Були нам недосяжні букварі,
Як довоєнні видива казкові,
Тому ми звикли вірити на слово
Учителям воєнної пори.

Його поезія вражає своєю образністю і гармонійністю, безпосередністю і в деякій мірі незвичайним поетично-музичним поєднанням. Його поезія – це небо, це – космос, це найглибше проникнення в сутність людини, у центрі її земного існування, в душу України. Вона піднесена, чиста, порядна і чесна, як Божий дар. Я, як постійний читач поета, кожного разу глибоко переконувався в цьому. Я пам'ятаю, як про

це говорив незабутній О. Білаш, котрий народив багато пісень на вірші поета та оперу «Прапорonoсці» на його ж лібрето. Олександр Іванович, окрім чудової музики, і сам писав вірші, свого часу подарував мені дві авторські поетичні збірки і, водночас, просто обожнював поезію Б. Олійника. Для мене вона теж – вершина поетичного світу, щось незвичайне і, на перший погляд, недосяжне. Хіба може така поезія не хвилювати душу, та не видавати власні життєві ситуації.

Віддай усе, що взяв, і освятись,
Ще більше, ніж узяв, зумій віддати...
Стоїть на видноколі світла мати –
У неї вчись.
Вона тебе у всесвіт віддала,
О, як боліло їй – аж кров біліла,
Коли вона себе в тобі родила!

Якось мій однокласник, багатолітній (30 років) ректор столичного Національного університету будівництва і архітектури А. Тугай, коли я був у нього з візитом, мені сказав: «Знаю, що ти товаришуєш з Б. Олійником, то прошу тебе організувати його зустріч з нашим колективом». Борис Ілліч, маючи щоденний розпорядок на кожен день, на зустріч рідко давав згоду. Але за моє переконливе наполягання відповів згодою. Ми навіть обмірковували детальний сценарій цієї зустрічі. Але вона не відбулася... Анатолій Михайлович (ректор) з бо-

лем говорив з цього приводу: «Жаль... Але ми надіємось...»

В моїй пам'яті одна незабутня зустріч у Києві, на якій одна столична вчителька-філолог натхненно говорила: «Поезія Б. Олійника всіх нас втішає і турбує, спасає своїм розумним світлом, облагороджує. В ній виразна ритміка, звучність і багатство незвичайних рим».

Що було – не вернеться.

Одгуляло. Жовто...

Запливає вересень

у затоку жовтня.

Вересні мій

веслами весело греби,

Ждуть тебе на березі

з кошиком гриби.

Шлях поета і в творчості, і в політиці не був легким, але він був чесним, як шлях провідника свого народу, не в характері поета було прислужувати владі, яка по багатьох позиціях поступово знищувала духовність нації. Думаю, що і УФК, не маючи ніякої підтримки з боку влади, існував і багато років плідно працював (підкреслюю – працював) завдяки двом величним постатям у культурі – Б. Олійнику і Д. Янку. Ще при житті поет був удостоєний високих звань – почесного громадянина Києва, Канева та рідної Новосанжарщини.

Перечитуючи творчість поета, листаючи книгу за книгою (а їх у автора більше 50), ще і ще раз переко-
нуєшся, як в нього виразно проглядаються номіную-
чі теми і образи. І, передовсім, це образи сучасника,
його докільля, думи і тривоги. А найсвятіші почуття
втілюються в образах Жінки і Матері.

Світе єдиний, не куплений, –
Руки, мов крила, здійми,
Ніжно, як батько, із купелі
Юну державу прийми!

Дивна коса, як мальована,
В'ється ще з Київ-Русі...
Звідки ж це сиво-згорьована
Нитка у карій косі?

Думаю, що всі ми, в чийх серцях не тліє, а горить
патріотичний дух, маємо завдячувати поету за його
мужню і вперту боротьбу у найтяжчі 70-ті роки за
видання творів В. Симоненка та Л. Костенко, за убез-
печення колег письменників від меча тодішнього
владного режиму. Тоді гуркотіли поїзди, що везли
в'язнів-вільнодумців на Колиму, Соловки, Норільськ
та інші місця Далекого Сходу. Та й сам поет майже
два роки перебував під домашнім самоарештом, зна-
ючи, які провокації йому готують за порогом.

... Якось у фонді культури мене зустрів журналіст,
редактор районної газети «Решетилівський вісник»
Іван Циган. Він попросив мене передати Б. Олійни-

ку, який тоді був відсутній, свій лист, названий «Мої освідчення найдостойнішому Поету». Сталося так, що я своєчасно Борису Іллічу його не передав та, враховуючи його досконалий стиль і професійну уваженість думок, хочу навести його повністю.

МОЇ ОСВІДЧЕННЯ НАЙДОСТОЙНІШОМУ ПОЕТУ

1976-й рік. Я, початківець із Сухорабівської школи, приїхав у Решетилівку на чергове заняття літ-студії при редакції районки. Журналіст і місцевий поет Григорій Кошкалда, даючи настанови, сказав: «У книгарні з'явилася збірка Бориса Олійника «Істина». Придбай її, читай і вчися справжньої поезії». Купив я томик у цупкій коричневій обкладинці і занурився у читиво. Тоді вперше і назавжди відкрив для себе заворожуючий світ поезії Бориса Олійника, який зігривав мене все життя.

Пам'ятаю те перше знайомство із поетом. Мене, юного селяка, який ще не відірвався від випасання череди, так вразили рядки, що «у колгоспі зітхають корови печально, бо я дядька везу у лікарню» або «як іде з роботи дядько Яків, то земля хитається, мов трап», що я перечитував ті й інші поезії по кілька разів, швидко засвоюючи їх напам'ять. Адже як «по-нашому» і про наше було все написано! Але ж з якою глибиною і як гарно!

До серця прикипіла мені образність у віршах Бориса Олійника, підкуповували незвичні метафори, порівняння. А як хвацько звучало у моїх устах його:

Я летів красивим чортом
На коні, як ворон, чорнім,
Біла піна падала до ніг,
Ех, до тієї Чураївни,
Що клялась од третіх півнів
Рушники пошлять мені до ніг...

Що не вірш – то велике одкровення і відкриття було для мене. Взахват читав «П'ятого члена трибуналу», «Про середину», «У поета гроші завелись»...

На захопленні Олійником закінчив я школу, вступив на філфак Полтавського педінституту. Під впливом його поезій завзято працював над словом, шукав для своїх віршів «пружні метафори, несподівані точні порівняння» (так охарактеризував мої пошуки у «Комсомольці Полтавщини» Михайло Шевченко). Мої вірші непогано оцінювали полтавські письменники, з якими спілкувався, їх друкували обласні газети, альманах «Вітрила».

Не забути мені першої зустрічі з Борисом Олійником у Полтаві, коли він у мої студентські роки виступав у Палаці культури ПТК. Як тепло приймав його зал! Пам'ятаю, «на біс» Борис Ілліч читав «Парубоцьку баладу». Після виступу ми, студенти, обступили улюбленого поета за автографами, і він роз-

писався мені в збірці «Заклинання вогню»: «Іванові Цигану. Хай щастить!».

Найбільшим моїм досягненням юнацьких літ була перемога на обласному конкурсі «Поетична весна-1981», а після служби в армії я міцно заякорився в журналістиці. Але пристрасть до Олійникової творчості, а відтак і до Музи загалом, зберіг назавжди. Вірші Поета, писані в усі часи, – то справжній бальзам на душу, поклик до роздумів і співпереживань. Часто цитую їх з різних нагод: «Звістку принесли сороки – сорок» (на іменини), «Був чоловік – і нема» (в скорботний час).

Знаковим для мене став осінній день 22 вересня 2008 року, коли в ювілей колеги Петра Жаботинського випало побути у Нових Санжарах у товаристві Бориса Ілліча. Скільки я линув до нього помислами – і ось отримав можливість віч-на-віч освідчитися в своїх почуттях. А у відповідь – книжки з теплими дарчими надписами: «Колезі, по-земляцьки, од серця!!!». Справжні хвилини щастя... Низький уклін Вам, найдостойніший Поете, за подаровані миті насолодження таїною талановитого письма...

Іван ЦИГАН,

редактор районної газети «Решетилівський вісник», член Національної спілки журналістів України, лауреат обласної премії імені Івана Котляревського.

РОЗДІЛ 29

На початку 2014 року я в котрий раз атакував Бориса Ілліча з проханням провести творчий вечір в Білій Церкві на численні прохання шанувальників його творчості. Він погодився. Я спланував заходи того дня (а їх передбачалося досить багато) і став очікувати його приїзду. По приїзді ми відвідали бібліотеку № 10, а потім завітали до мене додому на гостини. Нас очікувала моя дружина Олена Василівна, яка пригощала високого гостя запашними пиріжками з капустою. Гість також ознайомився з вишивками господині і запропонував організувати її авторську виставку у фонді культури. Та подарував свою збірку «Пісня про матір» з автографом: «Дорогій Олені Василівні на щасливе багатоліття. Од серця».

І вже починаєш не час цінувати,
а мить,
Холодний аналіз чуття затискає
в лещата...
Все легше чийсь відступ від юних замрій
зрозуміть,
Все важче і важче той відступ
прощати.

Далі нас очікувала зустріч в обласній торгово-промисловій палаті. Гостя зустрів президент палати

О. Рябокони, він же познайомив його з тодішнім мером міста В. Савчуком. Відбулася щира розмова про насущні життєві проблеми, а далі – поїздка в Трушки, де в минулому – 2013 році – було відкрито музей класика української літератури І. С. Нечуя-Левицького під час проведення на Білоцерківщині обласного літературно-мистецького свята «Веселки над Київщиною». Музей на березі Раствавиці збудовано за безпосередньої фінансової підтримки О. Рябокони, і саме за цей благодійний акт у тому ж 2014 році у фонді культури була йому вручена Всеукраїнська літературно-мистецька премія ім. І. С. Нечуя-Левицького.

Борис Ілліч відвідав музей, полюбувався зимовою красою Раствавиці, а я, стоячи поруч з ним, проспівав фальцетом фрагмент з його пісні:

Хай листи в дорозі заблудилися,
Пісня не заблудиться моя.

Поет посміхнувся і мовив: «Недарма Нечуй-Левицький так шанував ці місцини».

А нас ще очікувала головна подія того дня – творчий вечір поета у Київському академічному музично-драматичному театрі ім. П. Саксаганського. Поета зустрів генеральний директор і художній керівник театру, заслужений діяч мистецтв України В. Усков. Глядачава зала переповнена. Коли гість зайшов до зали, пролунали бурхливі

оплески. Його вітали освітяни, науковці, працівники культури, творча інтелігенція – всі завітали послухати чарівне слово великого поета. Мені випала висока честь – вести цей вечір, і хоча у моєму творчому житті це було не вперше, все ж я хвилювався.

На вечорі звучали пісні на вірші Б. Олійника у виконанні відомого співака Г. Музики, камерного тріо «Контрасти» та переможців традиційного щорічного конкурсу на краще виконання творів поета. Б. Олійника та всіх присутніх зачарував виступ відомого музиканта-гармоніста, заслуженого працівника культури України Івана Сухого з міста Жашків Черкаської області, який створив єдиний нині в Україні музей гармоніки. Він спеціально приїхав на моє запрошення привітати легендарного поета. Борис Ілліч читав низку своїх проникливих віршів, які присутні сприймали із захопленням.

Я прийду уже з посрібленими скронями,
Обважнілий під умовностями й узами,
В той завулок з тополиними колонами,
Що тече мені під серцем, наче музика.

Під ворітьми, де літа мої проходили,
Я об спогади спіткнуся, мов загнуданий.
І хлюпне мені тремкою прохолодою
Твоїх пальців лебедино-біла музика.

А потім були численні запитання і відповіді, авторські автографи. Мабуть ота відкритість душі поета, його природня тактовність при спілкуванні та почуття гумору робили його доступним і неперевершеним співрозмовником. Я переконувався в цьому багато разів під час поїздок з поетом на різні культурні акції. Пригадую, як під час однієї з поїздок хтось з присутніх запитав у нього про Майдан. Питання було поставлене так: «Як Ви його сприйняли тоді і як зараз сприймаєте?». Борис Ілліч відповів: «Це бус прояв національної самосвідомості. Але так високо підняти і вже за кілька місяців так загурчати сторч головою у калюжу – так можемо тільки ми!» Ось рядки відомого вірша «Прокинсь, на решті...», присвяченому О. Сизоненку:

Народе із трипільських запорогів.

Древніших за святий Єрусалим –

Та скільки ж можна на чужих пророків

Молитися, не вірячи своїм?!

Як були і нині в нас є діячі в літературі і в політиці, які могли дорікнути поету за його політичні і партійні уподобання. При цьому наполегливо забуваючи, що не хто інший, а саме він прокладав легально магістраль національної самосвідомості. Саме про це його широко відомі поеми: «Дорога», «Доля» чи цикл «Сковорода і світ». Можна назвати багато вузлових моментів, в яких людська і творча вірність

поета йому не зраджує, а при цьому постає сама природа його поезії, сама поетова натура.

Чи махнути на все та в леті

Утопити свої жалі?

Чи довіритися поетам,

Що воно – в ідеальнім селі?

Люди штурмом беруть «Промтовари»...

Я думав: а що, коли

Те, про що я і снів, і марив,

Продається із-під поли?

Поет творив у конкретному середовищі. А цим середовищем для його покоління були – і війна, й розруха, й голод, і холод, але своїми видозміненими поетичними рядками він ніколи не розмінював високе діло на слово, на дрібні справи. Про його поезію можна сказати, що у неї міцна основа, а ця основа і береже «цільність душ і духу».

... Якось у нас відбулася розмова – чи є у Білій Церкві достойний санаторій, де б Борис Ілліч міг і трішки відпочити від надтоїдливих щоденних візитів і підлікуватися. У нього останнім часом проблеми із здоров'ям. «Є такий, – відповів я, маючи на увазі санаторій-профілакторій «Діброва». Розповів поету, що він досить відомий в Україні і за її межами. На протязі кількох років я там відпочивав і приймав процедури і був дуже задоволений. Навіть, на прохання керівництва написав пісню про лікувальний заклад:

І де б я тільки не бував.
Через роки все знову й знову
Душею й серцем повертав
У зачаровану «Діброву».

Я привіз йому буклет про санаторій і наполегливо порадив використати таку можливість. Він дав згоду і через кілька днів приїхав. Його радо зустрічало керівництво. Він відпочивав у «Діброві» два тижні, приймаючи потрібні процедури. На всі ці дні я йому запропонував культурну програму. Він ознайомився і дав згоду і, до речі, вона була повністю реалізована. Я провідував поета кожного дня, персонал санаторію віднісся до нього з максимальною увагою, розуміючи, який високий гість у них відпочиває. Виконуючи заплановану культурну програму, я порадив поету ознайомитися з дендропарком «Олександрія», якому виповнилося вже більше 200-т років, який славиться на всю Україну та й Європу теж, його щодня відвідують багато туристів. Парк дійсно унікальний в своєму роді. Він мовив: «Колись я відвідав цей парк. Давно це було... Давно...» Коли ми оглядали знамениту велику поляну парку, я замріяно заспівав фрагмент своєї пісні про «Олександрію»:

Мій парк «Олександрія»,
В твоїй легенді я стою,
Мій парк «Олександрія»,
Я чую музику твою...

Борис Ілліч уважно слухав, а потім мовив: «Це, мабуть, теж твоя?» Я мовчки кивнув.

А один з днів ми присвятили поїздки в Яблунівку – до Вінграновського, де наш гість ще не бував. За нами приїхав сільський голова (я його називаю мером) А. Савчук, активний сподвижник фонду культури, завдяки якому було споруджено перший в Україні пам'ятник М. Вінграновському та щороку відбувається літературно-мистецьке свято «З обійнятих тобою днів» його пам'яті. «Мера» Борис Ілліч вже добре знав, коли той бував у фонді та приїздив на творчі зустрічі з поетом. Гість познайомився з господарством Яблунівки, завітав у Будинок культури та бібліотеку, де його зустрічала завідувача Л. Глущенко та пригощала солоденьким кавуном, а потім попросила автографи до численних книг поета, що є окрасою численного читацького загалу села. Далі – поїздка на берег Росі до пам'ятника, поклали квіти, я і Савчук розповідаємо про його історію, а Борис Ілліч вголос читає викарбувані на гранітній плиті поетичні рядки Вінграновського:

Під темними вітрилами ночей,
Сюди, сюди на ці шовкові води,
На синій звук любові і свободи,
На синю Рось, що в снах моїх тече.

Кілька хвилин стоїмо мовчки. Думаємо. А згодом
| Борис Ілліч мовить: «Які ви молодці!»

Я запропонував одного дня здійснити поїздку в знамениті Буки, де відомий підприємець Суслов створив чудовий музей під відкритим небом. Борис Ілліч тут ще не бував і щиро був вражений побаченим. Я знову похвалився, читаючи рядки зі своєї пісні про Буки:

Й коли видима розлука
Знов майне в небесну даль,
Я поїду в милі Буки,
Погащу свою печаль.

Нашим гідом був тодішній декан факультету лінгвістики БНАУ, мій давній колега і прекрасний друг В. Семілетко. В'ячеслав Іванович дуже сподобався Олійнику, який згодом про це мені не раз говорив. Коли ми вже після багатогодинного ходіння в Буках присіли перепочити, моя дружина Олена Василівна пригостила всіх смачними пиріжками з капустою, які привезла з собою. Вони так були до речі.

Через кілька днів президент Обласної торгової палати О. Рябоконь запросив поета на прогулянку по Раствавиці та Росі, і той дав згоду. Ця прогулянка відбулася, Борис Ілліч був дуже задоволений.

... Відпочинок у «Діброві» завершувався, і медсестри, які всі ці дні опікувалися гостем, люб'язно просили мене умовити Бориса Ілліча залишитися ще на кілька днів.

Але у гостя були невідкладні справи. Майбутній 2015 рік – ювілейний для поета. Йому виповнювалося 80 років. Як писав він у вірші «Розкотилися літа»:

Потемнілося від холоду воді.
Зарипіло по-старечому весло.
Розкотилися літа, мов жолуді...
А, їй Богу ж, гейби вчора все було:
І коли воно, те вчора, відгуло?
І коли воно, те вчора, відпливло?

В ювілейний день народження у фонді культури зібралися численні друзі і колеги, були сказані теплі слова, звучали пісні. До ювілею поета вийшли у світ дві його збірки: «Синівське» та «Крик». Обидві книги автор мені подарував. До першої передмову написав президент Академії Наук України академік Б. Патон. Зокрема він писав: «Твердо, непохитно стоїть ось уже 80 літ на рідній землі поет академік Борис Олійник. Здійснив він своє мистецьке самовизначення і обрав свою громадянську позицію в далекі шістдесяті, в період політичної «відлиги» – час оновлення суспільної атмосфери, сподівань на національне відродження, віри в торжество історичної правди й соціальної справедливості».

Ще одне передне слово до цієї книги висловив академік І. Дзюба: «Багато що можна було б прига-

дати. Але не це головне. Головне – той внесок в нашу літературу й наш культурний розвиток, який робить Борис Ілліч Олійник, талановитий поет, чесний громадянин і патріот України».

Ця чудово видана і об'ємно проілюстрована книга, упорядкована за розділами, кожен з яких має назву: «Біла хата», «Щоб жить», «Сива ластівка», «Коли ще місяць загравав з вербою», «Стою на землі», «Рух», «Маршрутами тривоги», «Трубить Трубіж», «Затули мене крилом», «Із окупаційного зошита», «Сяйво соборів».

Ось з вірша «До Всевишнього»:

Простіть великодушно, Всевишній,
але чи вам не набридло,
коли якесь бидло,
нагрішивши на три скирти,
грюкає, коли заманеться, в небо,
вимагаючи йому простити:
бо, мовляв, «так було треба»,
аби знову грішити
і знову просити?

Перечитуючи неповторну поезію Олійника, завжди відчуваєш її глибокий життєвий зміст, в ній бачиться, як автор відвертав знедуховлюючий вплив тоталітаризму, як він переконував людей своєю думкою у почуттях естетичної моралі і державної спроможності українського слова. Як це роби-

ли його побратими О. Гончар, М. Вінграновський, Л. Костенко, І. Драч, В. Земляк, Г. Тютюнник, В. Міняйло, М. Лукаш...

До ювілейної збірки «Крик» передмову написав М. Шевченко. Він її назвав: «... І слава сама припала йому до грудей» і зокрема писав: «Він не зробив жодної серйозної помилки на життєвому шляху, тому був і залишається зразком для тих, хто обрав для себе життєве кредо – відповідальність за долю нації, долю свого народу». Збірка теж має розділи з назвами: «Пора», «В сльозі пророка», «Молитва з осені», «Це ти?»...

Де тільки я не бродив оці тисячу літ!

Скільки забулось?

Забудеться скільки? Не знаю.

Кров закипала на кризі по краплі, як лід.

Тяжко спадала на поле вороняча згряя.

Коли в поета запитували, стверджуючи, що народ творців негативу знає в обличчя, а де ж ті стовпи нації, на кого може сподіватися громада? Він в такому разі відповідав: «Такі люди є, але в нинішньому аморалізованому суспільстві вони відсутні на околиці: бенкетують злодії в законі, посівши верхи, верховодять політичні пристосуванці і приживалки». Ось у вірші «Єресь» він пише:

І поглянув на світ крізь Пророка сльозу,

У тортах позбутого плоті,

І постиг, ще в зачатті, непевну стезю,

Що вела до рокового плоду.

Я думаю, немає потреби стверджувати, що для поета на протязі всього його життя головною темою власних творів були національна гідність і духовна краса, свободолюбство, мудрість в українському характері. Він діяв, писав і виступав відкрито, тому і відкрито можна сказати, що він був і залишився одним з найреволюційніших поетів, як ось:

Не вірить й крихти єзуїту папа,

І тим же платить папі єзуїт.

Б. Олійник, упевнено ввійшовши в літературу, одразу став борцем за народні і національні інтереси. І все це на протязі свого життя він робив легально. Коли репресії були в розпалі, він мав мужність писати і говорити з високих трибун правду про проблеми народу, підтримувати і стійко захищати молоді таланти.

Під щедрим кумпанійським Водолієм

Ми знову зберемося за столом.

І десь на третій раптом прохмелієм:

Чим ми жили, чи просто... відбули?

Я вже згадував раніше, що 2015 рік був ювілейним для Бориса Ілліча. Йому виповнилося 80 років. І в день його народження друзі та колеги поета зібралися у фондї культури привітати його з ювілеєм. Була тепла розмова, щирі вітання, відчувалася якась

перспектива на майбутнє. Також у жовтні відбувся ювілейний вечір в Національній опері. Запрошення такого змісту: «Комітет з Національної премії України ім. Т. Шевченка та Український фонд культури мають честь запросити Вас на ювілейний вечір видатного українського поета сучасності, громадського діяча, Героя України Бориса Олійника.» Вечір називався «За честь і лицарські права».

Вступне слово виголосив М. Шевченко, у вечорі взяли участь численні художні колективи, окремі виконавці. Вірші звучали в авторському виконанні.

2015 рік приніс і сумну звістку – відійшов у вічність незабутній видатний діяч національної культури Дмитро Григорович Янко, який був одним із засновників фонду (1987 р.) і майже 30 років трудився в ньому, обіймаючи посаду першого заступника його голови. Саме завдяки невтомній діяльності цього талановитого керівника фонд успішно реалізував свої різноманітні програми. І саме завдяки цим велетам нашої культури – Б. Олійнику і Д. Янку – фонд з перших років активної діяльності зібрав під своє крило видатних діячів літератури і мистецтва рідної України та зарубіжжя. Тепер про Д. Янка нагадуватиме меморіальна дошка, яка встановлена на будинку в Києві по вулиці Суворова 19, де мешкав понад 40 років видатний культуролог України.

Більш детально про Дмитра Григоровича я розпо-

вів у своїй книзі «Це було недавно, це було давно», що вийшла у світ у 2017 році.

А в 2016 році – день народження Б. Олійника – ми знову зібралися у фонді культури, щоб його привітати. Борис Ілліч подарував присутнім новий вірш, потім були вітання і щира розмова. Про нього говорили земляки з Нових Санжар, О. Мороз, М. Шелест, Л. Андрієвський, І. Черниш, Л. Горлач, А. Радзіховський... А згодом Борис Ілліч звернувся з проханням до мене: «Толю, подаруй нам кілька пісень». Я взяв баян і, ще раз вітаючи поета з днем народження, першою заспівав авторську пісню на його ж вірші «Дивніше з див». Всі уважно слухали:

Я тут родився восени:

Морозом бралася стерня –

і падолист у теплі сні

Мене вгорнув, немов зерня.

... І, надивившись різних див, –

Клянуся на мечі пера –

Дивнішого не сподобив

Від України і Дніпра.

А потім були «Я тебе любив, я так любив...», «За тобою», колективні пісні.

На цьому зібранні я ближче познайомився з екс-мером Києва І. Салієм. Іван Миколайович був членом Президії фонду і чимало зробив хороших справ на благо нашої культури. Він подарував мені свою книгу «Про

Київ і моїх сучасників» (2013 р.), в першому розділі якої «Столична інтелігенція» є розповідь про Б. Олійника та інтерв'ю з ним.

Я хочу нагадати читачам про важливі акції, до яких безпосередньо був причетний видатний поет і громадський діяч. Б. Олійник побував майже в усіх гарячих точках міжетнічних конфліктів колишнього Союзу та Югославії. У травні-червні 1986 року перебував у Чорнобильській зоні, звідки вів репортаж по ЦТ на колишній Союз та Україну. І тоді ж виступив зі статтею «Випробування Чорнобилем» у «Литературній газеті», в якій викрив злочинну діяльність тимчасовців.

По небу йдуть сивіші гніву хмари,
Земля двигтить, чорніша від золи.
Вставай, народе! Доки ще з кошари
Нас на перекуп скопом не здали.

З космічних звитків зодіаки грізно
Вістують знаки гиблої біди.

Вставай, народе! Заки ще не пізно –
Козацький стан могутньо підведи.

Б. Олійник зумів своїм авторитетом зупинити будівництво промвузла у Каневі, що загрожувало усяпальниці Т. Шевченка, та виступав проти зведення мосту через Хортицю, був одним із тих, хто своїми наполегливими зусиллями заблокував будівництво АЕС у Криму і під Чигирином та каналу Дунай-Дні-

про, через який в Україну пішов би весь бруд з Європи. Всі ті роки поету і політику довелося боротися проти нашестя промислових монстрів, які діяли лише для своєї власної вигоди. Вдалося зупинити ці божевільні проекти, і голова уряду змушений був підписати розпорядження про заборону будівництва.

Ми самоїдство спалимо в корінні,
Ми випалимо розбрат, як осот,
І явимося світові єдині,
З високочолим іменем – Народ!

Б. Олійник особисто посприяв, щоб Києво-Могилянська академія одержала своє історичне приміщення, яке багато років займало військове відомство. Поет, як знакова постать, завжди мав власну позицію і за генсека Брежньєва, і за генсека Горбачова, і в усі роки української незалежності. Його слухали, але дехто не чув.

Він говорив: «Потрібно було обновити те, що було, а не (вже вкотре) руйнувати надбане прошедшими поколіннями. Пригадаємо, які освічені, висококваліфіковані достойники вийшли в тих часів, проте не зуміли скористатися їхніми досвідом, професійністю».

Безумовно, в той перебудовчий час всі ми жили більше емоціями, перебували в якійсь ейфорії і багато втратили того, що можна було б зробити. А по-

трібно було об'єднувати зусилля, діяти, творити хороші справи.

Під час численних зустрічей Борису Іллічу було чимало запитань про діяльність УФК. Він завжди відповідав, що фонд тримається на авторитеті тих людей, які стояли біля його витоків і які нині додають сил своїм професіоналізмом та ентузіазмом. А серед фундаторів фонду – О. Гончар, О. Білаш, І. Карабиць, О. Коломієць, П. Тронько, А. Авдієвський, Д. Гнатюк, Ю. Мушкетик, яких уже, на жаль, нема з нами. Слід сказати, що мабуть нинішнє покоління навіть не уявляють, наскільки в той час було непросто долати стереотипи, кліше у поглядах і підходах тодішніх партійців і урядовців, які духовну сферу вважали за надбудову, яку потрібно пильно стерегти, аби її не занесло в якесь збочення.

Нехай іржуть на гульбищах чуми –
То знак провісний їхньої кончини.
У нас є меч. За нами – Україна:
Останніми засміємося ми!

Борис Ілліч, як давній спілчанин з теплою завжди згадував своїх рекомендавців до спілки письменників – незабутнього В. Сосюру і П. Усенка. І з роками, ставши знаковою особистістю, видатним політиком і видатним поетом (в першу чергу), не скористався жодною можливістю, щоб переступити друзів і недругів. Він не ухилився від громадянсько-

го обов'язку, не витер чоботи об знамена, під якими наші прадіди, діди та батьки захистили нас від коричневої смерті.

Про свою творчість поет говорив так: «Єдине, об чім я хотів би сказати: можливо, деякі вірші нині я написав би по-іншому. Але від жодного з них не відмовляюся і переписувати не збираюсь».

Під час численних зустрічей дехто в шанувальників його творчості називав поета Тарасом Шевченком нашого часу. Він посміхався і говорив: «Та не лякайте людей!» А коли запрошували до столу і до чарки, він посміхався: «Е ні, не п'ю. Може тому і хворію... Я – цукерки. Не їм».

Роздумуючи над питанням – чи є достеменною наша держава? – він аналізував: «У нинішньому стані – це скоріше територія поділена між кланами і чимало владоможців просто обслуговують їх. То чи до екології, мови, культури, історичної пам'яті тим, що сидять на валізах краденого і за першої ж тривоги зникнуть «за бугром», де для них вже готовий і стіл, і дім?

Гей, пильнуйте, хлопці-радикали, –

В комунтантів незмінна суть:

Нас вони учора продавали,

Вас вони узавтра продадуть.

Хочу нагадати думку экс-мера Києва І. Салія, яку він висловлював про поета у своїй документальній

книзі «Про Київ і моїх сучасників»: «Борис Ілліч на Подолі і у фонді культури був для мене оберегом і провідною зіркою сили духу і незламності, і так усі означені роки... А нам святе – потрібно його берегти та сприяти».

РОЗДІЛ 30

Якось я повів мову про знаного поета Миколу Сома, про якого П. Глазовий висловив таку віршовану думку: «Хто не знає Сома, в того не всі дома!» Борис Ілліч задумливо мовив (це був 2016 рік): «Вічна йому пам'ять. Чудовий чоловік і талановитий поет. Один з неперевершених активістів нашого фонду». Я продовжив: «Якось Ви про нього сказали, що коли з'являвся Микола, за ним сходило сонце». «Та так і було, – Олійник задумався – він дуже веселим і життєрадісним був».

І я розповів поету про ідею заснування у Білій Церкві літературно-мистецької премії його імені. Олійник оживився: «Ідея, безумовно, хороша, але хто ж її фінансуватиме?» Я посміхнувся задоволено: «Вже є домовленість. Київська обласна торгово-промислова палата, де президентом Олександр Григорович Рябоконт. Ви його добре знаєте». «Так, знаю, – мовив той – чудовий високодуховний керівник. То й добре. Дерзай!»

Я запропонував Борису Іллічу очолити комісію з присудження премії, на що він категорично відповів: «Ні, не потрібно цього робити. Твоя хороша ідея, і ти маєш очолити. А мене введи до складу як почесного члена комісії. Для авторитету.» Так і зробили. Премію було засновано у 2016 році, і вона вже тричі присуджена достойним лауреатам.

... Мене досить цікавила і активна творча робота поета в жанрі перекладу. Скільки зроблено ним чудових перекладів з різних мов: з абхазької, аварської, азербайджанської, білоруської, болгарської, вірменської, польської, російської, словацької, узбецької, фінської мов... І, читаючи його переклади, відчувається рука Майстра, який знаходив потрібне (а краще – точне) слово, яке звучало в його перекладі образно і переконливо.

І публіцистика в творчості Б. Олійника явище надзвичайно цікаве і досить вагоме. Опубліковані в різні роки аналізаційні статті про творчість Т. Шевченка, І. Франка, Л. Українки, Д. Яворницького, П. Грабовського, Г. Сковороди, П. Тичини, М. Бажана, В. Сосюри, В. Симоненка та багатьох наших сучасників – це ще одна риса таланту видатного поета і публіциста.

Ось як звучить його слово про Т. Шевченка: «То в чому ж таїна цього феномена, коли ім'я Поета стало рівнозначним поняттю Народ? У природою даро-

ванім таланті? Але ж навіть з волі Божої талановитих людей у нас було і є, хай і небагато (оскільки талант – рідкість), та все ж у множині. А Тарас Шевченко – один». Саме тому він і став поетом світовим, що він оком ясновидця заглянув у першоджерела характеру рідного народу, в корені його болінь та борінь, сподівань і надій...

Ми не лукавили з тобою,
Ми просто йшли, у нас нема
Зерна неправди за собою...

Хочу згадати пам'ятний виступ Б. Олійника на сесії Верховної Ради УРСР у жовтні 1989 року, в якому поет говорить про значення мови. А саме: «Мова – то не просто звуки, витворені відповідними м'язами відповідних органів. Це – голос народу, неповторного тембру й інтонації, що є одним із чинників спадкового механізму, вирізняючи ту чи ту спільноту у всесвітньому багатоголоссі, як самотійну індивідуальність... Так, це наше історичне право – відродити рідну мову і возвести її на рівень, гідний народу, який і в найупослідженіші часи щедрий на світові генії Шевченка і Франка, Лесі Українки і Котляревського, Коцюбинського і Стефаника...»

З народом загравать не треба,
Він добре бачить з-під брови:
І що ви корчите із себе,
І хто есте насправді ви.

Життям і канчуками вчений,
Він, загнаний під самий низ,
Останній гривеник Шевченку
На перший пам'ятник приніс!..

РОЗДІЛ 31

2017 рік – ювілейний рік для фонду культури. У квітні йому виповнювалося 30 років. Свято з цієї нагоди відбулося в столичному Будинку вчителя. Борис Ілліч на ньому не був присутній. Він лікувався у Феофанії. На святі було озвучено його вітання всім учасникам. А в газеті «Культура і життя» опубліковано велике інтерв'ю Б. Олійника «Тридцять років подвижництва», в якому незмінний голова фонду зробив аналіз його діяльності за ці роки.

Хоч одну б сміливу нам ідею
втілити в творінні,
Щоб здобути право: стать землею,
де заснули генії нетлічні!

Хочу навести кілька думок, на які акцентував голова фонду в цьому інтерв'ю:

– У 1987 році фонд культури визначив одну зі своїх станових програм «Рідна мова». Отже саме під цим крилом було засновано Товариство української мови ім. Т. Шевченка, яке згодом переросло у всеукраїнську «Просвіту».

– Були здійснені головні організаційні заходи у відродженні вітчизняного краєзнавства та у створенні у березні 1990-го Спільки краєзнавців України на чолі з академіком П. Троньком.

– УФК активно долучився до заснування Спільки кобзарів та відкриття першої в історії України школи кобзарського мистецтва в селі Стрівівці на Київщині.

– Однією з головних в діяльності фонду є програми «Т. Г. Шевченко». В цьому напрямку зроблено досить багато. Разом з Братством шанувальників Т. Шевченка у квітні-травні 1991 року здійснено похід-реквієм «Останній шлях Кобзаря» від Петербурга до Канева. Фонд надав допомогу у створенні Кобзарєвого музею в далекому казахському місті Аральську, де він перебував під час заслання.

– З перших же днів свого існування Фонд долучився до повернення в Україну культурних та історичних національних цінностей, які з різних причин опинилися за межами України. І ще багато хороших справ...

У цьому ж інтерв'ю Борис Іллєч висловив думку про забудову столиці: «Наступ на кореневу систему нації іде, як ніколи, знахабніло й відкрито. Може хтось думає, що злочинний хаос у забудові Києва – це лише проява хапального рефлексу? Отямся, громадо! За цим проглядається підступний намір змі-

нити історичний профіль Києва, аби нащадки втратили нить історичної пам'яті».

Ми покоління пасинків війни
Та не ждемо доплати від планети
За срібло молодой сивини:
Така вже нам судилося анкета.

... Я кілька разів мав телефонну розмову з Борисом Іллічем, коли він лікувався у Феофанії. Остання така розмова відбулася 25 квітня 2017 року, а 30 квітня великий поет відійшов за межу вічності. Це непоправна втрата для світової творчої громади, яка так шанувала поета за його геніальний талант. Газета «Юр'ївська Земля» опублікувала мою статтю «Пам'ятаймо його велике слово».

ПАМ'ЯТАЙМО ЙОГО ВЕЛИКЕ СЛОВО

Постать Бориса Ілліча Олійника унікальна в національній культурі: великий поет і громадський діяч, та, насамперед, велика Людина. Він був неперевершеним у всіх творчих і подвижницьких справах і таким назавжди залишається в наших серцях.

Свого часу (1987 р.) за його ініціативи був заснований Український фонд культури, що невдовзі став духовним центром не лише України, а й у світовому обширі. І незмінно очолював його керівництво всі ці 30 років. Від першої поетичної збірки

«Б'ють у крицю ковалі» до останніх прижиттєвих «Синівське» і «Крик» своїм високим поетичним і публіцистичним словом він утверджував людську особистість, висоту духу і моралі, долю рідного народу, долю України.

Саме його батьками і Богом в нього закладений генетичний код, який, на диво, узгоджений з його щоденним вибором дії і вчинку, що й подарували Україні постать видатного Українця і великого Поета. Згадаймо його знамениті рядки з поезії «До проблеми – Шевченко і народ», в якій поет так відкрито разюче вривав у свідомість часу:

Народ не візьмеш на макуху,
Він зоддаля розрізнить чин:
І хто є син його по духу,
І хто – по духу! – сучий син.

Борис Ілліч любив Білу Церкву. Не так часто, але на наше прохання приїздив у древнє місто. Зустрічався з творчою інтелігенцією, працівниками культури і освіти, науковцями, студентами, учнями... А у 2014 році два тижні відпочивав в санаторії-профілакторії «Діброва». В далекому 1991 році відкривав пам'ятник Т. Шевченку, подарований нашому місту видатним скульптором О. Ковальовим.

А мені випало в житті велике творче щастя знати Бориса Ілліча, товаришувати з ним 56 років. Ми по-

знайомились в далекому 1961 році в редакції газети «Молодь України», де молодий поет працював завідувачем відділом літератури і мистецтва, про що він розповів в передмові до моєї пісенної збірки «Як вересень, уже я золотий». А згодом понад 20 років трудитись у фонді культури.

... Та час неблаганний і до великих поетів. Поет відійшов за вічну межу 30 квітня цього року, а Україна з ним прощалася 3 травня і провела в останній путь на Байкове кладовище.

Україна втратила свого великого сина, чия багатогранна творчість стала явищем національної гідності, духовної краси, свободолюбства, мудрості в українському характері.

Саме Борис Олійник підняв на найвищий щабель достоїнство українського народу і все життя трудився як один з найреволюційніших поетів.

Пам'ятаймо його могутню постать не лише в українській, а й світовій культурі. Пам'ятаймо його велике слово:

За все і всіх триматиму одвіт:
За день грядущий, в зав'язі сповитий,
За дуб, знічев 'я в жолуді убитий,
За все на світі, і – за цілий світ!

Поховали поета 3 травня на Байковому кладовищі, а через рік – у квітні 2018 року – у великій конференц-залі Київської обласної торгово-промислової

палати у Білій Церкві було проведено вечір пам'яті класика української літератури. Був присутній син поета з дружиною та делегація з Києва, численні шанувальники творчості поета столичної області та Білої Церкви.

Заплива моя чайка в досвітній лиман,
Запливає, та все не причалить.
Даленіє позаду полин, як туман,
Як думок золотої пищалі.
Спочиває при поясі шабля туга,
Похилилася люлька з-під вуса.
Одгуляла степами козацька юга,
Відгула моя молодість руса.

... Борис Ілліч Олійник. Геніальна особистість. Великий Українець. Його поезія втішає й облагороджує, спасає своїм розумним світлом. Вона вражає своєю образністю і гармонійністю, безпосередністю і в деякій мірі незвичайним поетично-музичним тембровим поєднанням.

Поет бачив життя крізь призму сучасності, яке стало поетичною домінантою. Його Слово якнайкраще відзеркалює світ людини сьогодення і надихає неординарно його сприймати. Його поезія – не небо, не космос, це – найглибше проникнення в сутність людини, у сенс її земного існування, в душу України. В його поезії – поняття українськості, патріотизму, занурення в духовний світ людини.

І Поет до останніх днів працював на повну силу свого таланту і завжди був в авангарді національної культури, його вирізняли чуття національної гідності, вроджена шляхетність, краса мудрої української душі, глибока відповідальність та незалежна вдача.

Саме тому геніальне поетичне Слово Бориса Олійника непідвладне плину часу та зміні поколінь. І я впевнений в тому, що уважні та поважні шанувальники цього Слова візьмуть його у теплу душу і понесуть між люди.

Провістило журавлиний перелет,
Розтулило спрагли

дзьобики бруньок...

Одягну я по-козирному кашкет

І візьму самій весні

під козирок.

Та й піду я поза лугом,

через гать

Молодим своїм надіям навздогін:

Саме час-пора коня мені сідлать,

Тільки де ж це він завіявся, мій кінь?

По дорозі мене вітер обганя:

Груди – колесом.

А хмари – з-за халяв.

– Гей, – питаю, –

чи не стрів мого коня?

Ніби вчора ще тут попаски гуляв...

Вітер з подиву спинився зоддалік.

Зміряв поглядом, всміхаючись незло:

– Щось ти, – каже, –

чи не спутав день за рік?

Від учора вже... піввіку одгуло!

Вже по коню твому вихолов і шлях.

Навіть ворони його не встерegli...

Він же попаски гуляє у піснях,

Збрую ж рокери для форсу нап'яли.

...Схаменувся: на плечі – осінній лист.

Вже мій вечір проминає сум і сад,

А навстріч йому з-за рогу,

ніби лис,

Підкрадається нечутно листопад.

Потемнілося від холоду воді.

Зарипіло по-старечому весло.

Розкотилися літа, мов жолуді...

А, їй-богу ж, гейби вчора все було.

І коли воно, те вчора, відгуло?

І куди воно, те вчора, відпливло?..

Поетичні збірки Б. І. Олійника

Б'ють у криницю ковалі. К., 1962.

Двадцятий вал. К., 1964.

Вибір! К., 1965.

Гонг. М., 1966.

Поезії. К., 1966.

Коло. К., 1968.

Відлуння. К., 1970.

На лінії тиші. К., 1972.

Рух. К., 1973.

Ми знаєм, для чого жить! К., 1974.

Гора. К., 1975.

Кредо. К., 1978.

Заклинання вогню. К., 1978.

У дзеркалі слова. К., 1981.

Доля. М., 1984.

Міра. К., 1984.

Поезії. К., 1986.

Поворотний круг. К., 1989.

Сива ластівка. К., 1995.

Трубить Трубіж. К., 1998.

Біла мелодія. К., 1999.

Тасмна вечерея. К., 2000.

Знак. К., 2003.

Стою на землі. К., 2003.

Пісня про матір. К., 2004.

Основи. К., 2005.

У замкненому колі. К., 2007.

Вибране. К., 2009.

Крик. К., 2015.

Синівське. К., 2015.

Вибрані твори Б. І. Олійника

Істина. Вибрані поезії. Поєми. К., 1976.

Вибрані твори, т. 1-2. К., 1986.

Избранное. Стихотворения и поэмы. М., 1985.

Шлях. Вірші та поєми. К., 1995.

Вибрані твори, т. 1-2. К., 2005.

Вибрані твори, т. 1-6. К., 2006.

Очима добра. К., 2010.

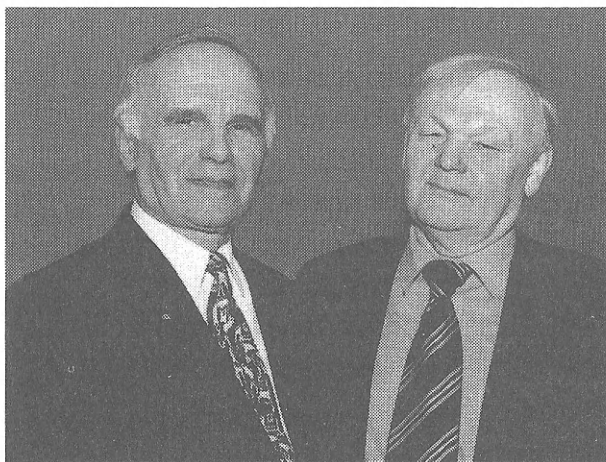

З вокального циклу

«ДИВНІШЕ З ДИВ»

*Вірші Бориса Олійника
Музика Анатолія Кульчицького*

*Може, для того і жив я,
Щоб в пісню... піти?*

Дивніше з див

Я тут родився восени:
Морозом бралася стерня, –
І падолист у теплі сні
Мене вгорнув, немов зерня.
А навесні пішов у ріст,
Прийнявши мамину купіль,
І перший крок у дивен світ
На полі отчому ступив.

І з того дня вже сто земель
Переходив, переверстав,
Та щовесни, як журавель,
У рідні креси повертав.
І, надивившись різних див, –
Клянуся на мечі пера, –
Дивнішого не сподобив
Від України і Дніпра...

...Я тут родивсь. І просто жив.
І горе знав. І щастя пив.
І в сизу паморозь ожин
За перший полудень ступив...
Скажу лиш: де б ти не ходив,
Та – хай засвідчує перо! –
Що не знайти дивніше з див,
Як Україна і Дніпро...

Заповіт

Не погасне висока потуга Дніпра,
Не змаліє в отецьких криницях вода,
Доки є на землі хоч краплина добра
І Марія Ісуса з небес вигляда.

Сатана, перекинувшись у крамаря,
Наші душі не зманить на діло криве,
Доки є на землі хоч зернина добра
І надія на Друге Пришестя живе.

Перебудеться горе і туга-жура,
І на камені зійде трава молода,
Доки є на землі хоч росина добра
І вмива Україну йорданська вода.

Приторкніться до струн золотих, кобзарі.
Ви повідайте предків святий заповіт:
Родять щедро пісні тільки в зладі-добрі,
На добрі, як на вірі, тримається світ.

Не копайте яму

Не копайте яму
Навіть сводні ницій,
А копаймо з нами
У степу криницю,
Щоб така утішна
Грала в ній водиця,
Аби й сам Всевишній
Забажав умиться.

Щоби не минали
Її звіку люди,
Щоб із душ змивала
Фарисейські блудні.
Бо вже так обклали
Одні одних брудом,
Що питання встало:
Чи ми й справді... люди?

Брату брат, їй-право,
Накопали стільки –
Ледь не півдержави
В ямі по маківки.
Та вже так старались
Глибше копонути,
Що врагам зосталось
Тільки загорнути.

Тож копаймо з нами
Чим скоріш криницю,
Аби й тим, у ямі,
Принести водиці,
Щоб полуда спала
І таки прозріли:
Не братам копали,
А собі – могили.

То вилазьте з ями,
Заки день в зіницях,
Та копаймо з нами
У степу криницю.
І покажем світу
Збратані судьбою,
Що ми ж таки діти
Матері одної!

Музика

Я прийду уже з посрібленими скронями,
Обважнілий під умовностями й узами,
В той завулок з тополиними колонами,
Що тече мені під серце, наче музика.

Під ворітьми, де літа мої проходили,
Я об спогади спіткнуся, мов загнuzданий.
І хлюпне мені тремкою прохолодою
Твоїх пальців лебедино-біла музика.

Я прийду сюди аж ген із того досвітку
Хлопчаком у полинялому картузику,
І розтане сивий іней мого досвіду
У завулку, що гучить мені, як музика.

А кохання найгрізнішими указами
Ні зів'яти, ні вхолонуть – не примусити.
А єдиних слів, на жаль, було не сказано...
А для чого ті слова, як плаче музика?

А літа не почують

Ти гукай не гукай,
а літа не почують.
Все біжать та спішать –
о хоч співай чи ридай...
От би взнать: а вони ж хоч човнами кочують
Чи наосліп женуть, як глуха череда?

А навіщо? Хай діти оцінюють чесно.
Ми жили. І дарма ще не всі ми орли, –
Як покличуть на звіт,
ми спокійно воскреснем.
Хай Історія судить. Жили, як змогли...

Та воно-то гуртом під Історію можна:
Там – проскочиш, а там – проведуть ордени.
Інша справа – сини. Чи наважиться кожен
З нас воскреснуть,
коли зажадають сини?

За тобою

На човнах золотих
Заплива молодик
За тополю...
За тобою лечу,
Журавлино ячу
За тобою...
А туман-ворожбит
Зав'язав мені світ
Ворожбою.
Тільки світить роса,
Як остання сльоза, –
За тобою.

За порошею літ
Пригасає твій слід,
За тужбою.
Тільки сніг, наче сіль,
Опадає на біль
За тобою.
Лиш надія світа,
Через межі пита
Із журбою:
Чи хоч в пам'яті ми
Торкнемося крильми
Із тобою.

Я тебе любив

Я тебе любив, я так любив,
Горе моє, зоре, ладо-знадо,
Що слова од щастя розгубив,
І ніхто довіку їх не знайде.
Я до того двору, сам не свій,
Лебедем приходив, як на свято,
Тільки ж ти, немов на рану сіль,
Кидала лукаво: «Здрастуй, свате!»

А якось мій батько уночі
Підстеріг мене та й каже: «Хлопче,
Ти до неї стежки не топчи,
Там давно сусіда стежку топче.
Знаю, що болить, як на ножі!
Тільки вже нехай воно... як вийшло.
Вдар об землю лихом, не тужи,
Та й шукай собі до пари іншу».

Я покинув з туги все як є.
Біг понад сльозою на край світа!
Тільки ж ти на горе на моє,
Де б я не ступав, зорею квітла...
Вже твоя коса, як у диму,
Лиш мені ти світиш юним станом...
Стала ти дружиною йому,
А мені навек зорею стала!

Як прокинеться вербово

Як прокинеться вербово
Березнева далина, –
Золотим по голубому
Напишу тобі: «Весна».

Як додолу крізь утому
Журавлі повернуть знов, –
Голубим по золотому
Напишу тобі: «Любов»

Як у небі молодому
Місяць перснем засія, –
Голубим по голубому
Напишу тобі: «Моя».

**ЗГАДУЮЧИ
НЕЗАБУТНІ ПОЇЗДКИ
ТА ЗУСТРІЧІ...**

На відкритті пам'ятника Т. Шевченку у Білій Церкві. Вересень 1991 р.

*На врученні Міжнародної премії ім. В. Винниченка. Зліва направо:
Б. Олійник, М. Касьян, С. Антонєць, А. Кульчицький. 7 липня 2004 р.*

Після зустрічі в ЗОШ-21. 19 квітня 2006 р.

*На святі в УФК Зліва направо: І. Лагіда, А. Кульчицький, Л. Кашкіна,
Е. Ланін, Б. Кашкін, Б. Олійник, Г. Музика, Ю. Кривенда. Квітень 2007 р.*

По дорозі в Березову Рудку – до Д. Луценка. Вересень 2009 р.

*Після вручення літературно-мистецької премії ім. І.С. Нечуя-Левицького.
Листопад 2009 р.*

*На презентації книги «212 світанків з Миколою Вінграновським» в УФК.
Зліва направо: А. Паламаренко, Б. Олійник, М. Сом, А. Кульчицький. Листопад 2011 р.*

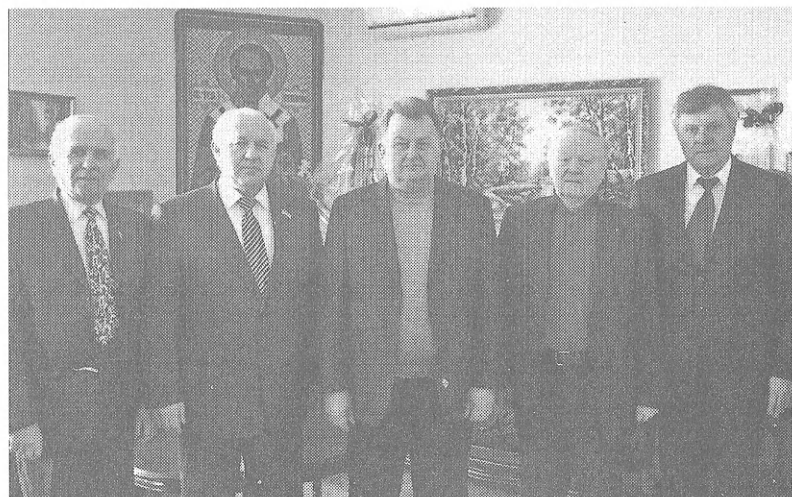

Після презентації. З нами мер Яблунівки А. Савчук. Листопад 2011 р.

Пленум правління УФК. Президія. Квітень 2013 р.

*Зустріч в обласній торгово-промисловій палаті. Зліва направо:
А. Кульчицький, І. Шилов, О. Рябоконт, Б. Олійник, В. Савчук. Січень 2014 р.*

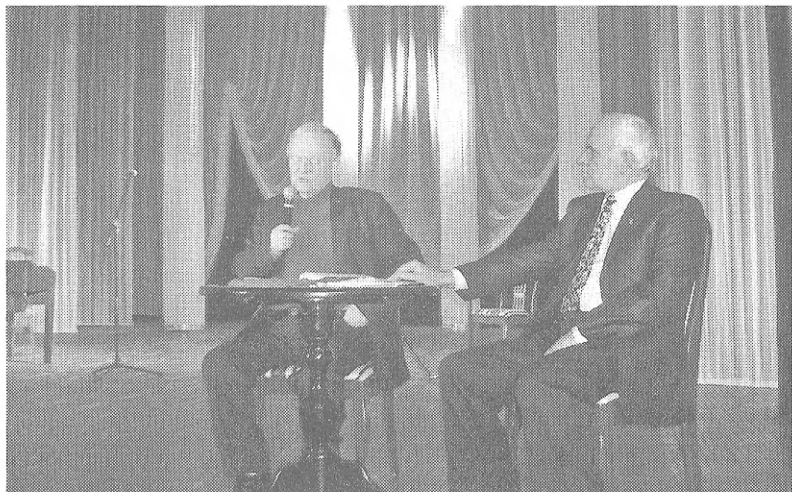

*В музеї І.С. Нечуя-Левицького в Трушках. Зліва направо: О. Рябоконт,
Б. Олійник, А. Кульчицький. Січень 2014 р.*

Прогулянки на березі зимової Роставиці. Січень 2014 р.

На творчому вечорі в театрі ім. П. Саксаганського. Січень 2014 р.

*Поета вітає своїм виступом заслужений працівник культури України
І. Сухий. Січень 2014 р.*

Передєлкіно. Лютий 2014 р.

Біля музею І.С. Нечуя-Левицького. Трушки. Січень 2014 р.

с. Буки. З подружжям О. і А. Кульчицьких. Серпень 2014 р.

с. Буки. Серпень 2014 р.

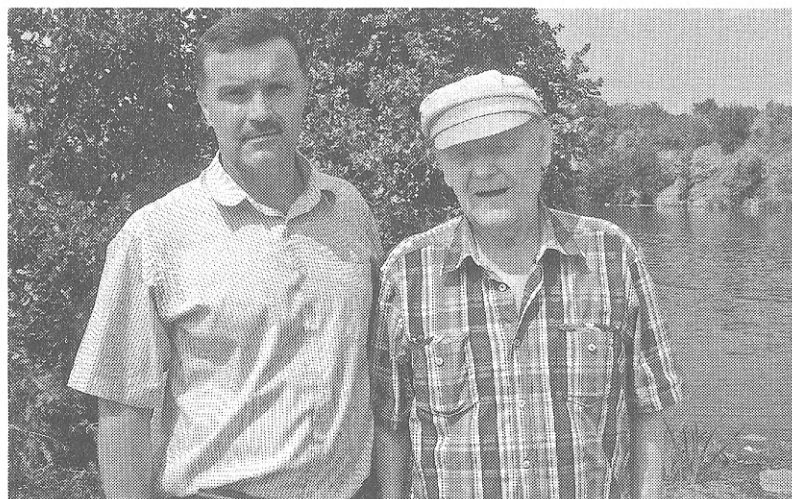
*с. Буки. Зліва направо: А. Кульчицький, Б. Олійник, В. Семілетко.
Серпень 2014 р.*

Завітали до М. Вінграновського. с. Яблунівка. Серпень 2014 р.

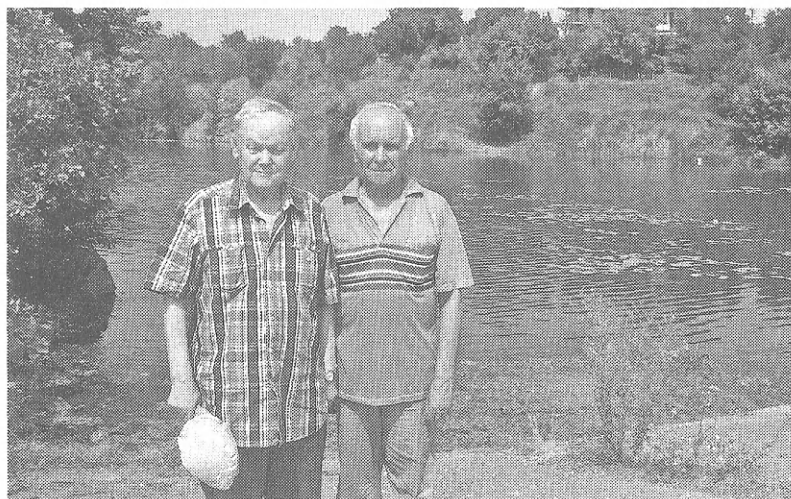
З керівниками господарства села Яблунівка. Серпень 2014 р.

З мером Яблунівки А. Савчуком. Серпень 2014 р.

До К. Паустовського. Серпень 2014 р.

Нам сподобалось в Пилипці. Серпень 2014 р.

Пам'яті Бориса Олійника

Втомившись від суєтності земної,
Він тихо відійшов від громовин.
Здобувши славу, він не ліз в Герої –
Поет Олійник, України син.

І вмила руки влада: оркестрові
Мелодії не плакали, коли
Жура й печаль спіталися у слові
Прощальному, усім серця пекли.

Його Господь забрав до себе, знаю,
Щоб розповів, як Україні жить,
Як казнокрадів ненажерну зграю
Приборкати, як нелюдів скорить.

Поета слово – незборима зброя,
Що всіх страждених вірно берегла,
З раба творила справжнього героя,
Знедоленим за Біблію була.

В Верховних Радах, у ПАРЄ достоту
Він був правдивим світочем – між тим,
Був воїном, робив свою роботу,
Серед людей земних був сам земним.

Беріг він до останнього набою
Свій Фонд культури – дітище душі,
Ніколи він не гендлював собою,
Не гризся за партійні бариші.

Про матір, батька, вбитого фронтами,
Про смерч чорнобильський писав, як є,
Тому його думки живуть між нами,
Бо в них завжди росло зерно своє.

«Трубить Трубіж» – як заповіт у слові,
Пророцтво крає світ, як лемеші:
«Бо тільки слово береже в основі
Безсмертя української душі».

Це заповіт для всіх, хто боре зраду,
Хто душу всю народу віддає,
Хто свято береже не смертну правду
І на макуху зроду не клює.

Анатолій Радзіховський

ПРО АВТОРА

Кульчицький Анатолій Іванович – заслужений працівник культури України, член Національної музичної спілки, почесний професор Білоцерківського національного аграрного університету, почесний ветеран України.

Почесний громадянин Білої Церкви, Вишгорода та Білоцерківщини.

Лауреат літературно-мистецьких премій: Міжнародної ім. В. Винниченка (2004), Всеукраїнської (2009) та міської (1992) ім. І. С. Нечуя-Левицького, Всеукраїнської ім. Д. Луценка «Осіньне золото» (2014), міської ім. М. Сома (2017).

Нагороди: Почесна Грамота та Грамота Верховної Ради України, 9 медалей, відзнаки Міністерства оборони України.

Автор понад 600 пісень, 7 вокальних циклів, 18 виданих книг пісень, поезії та прози. Ініціатор заснування літературно-мистецьких премій ім. І. С. Нечуя-Левицького (1991), ім. М. Вінграновського (1993), ім. М. Сома (2016).

З 1993 року очолює комісію з присудження міської молодіжної літературно-мистецької премії ім. М. Вінграновського.

Автор гімнів Білоцерківщини, спортивного гімну Білої Церкви, міст Вишгород, Тетіїв, 72-ї механізованої бригади, багатьох навчальних закладів міста та сіл району.

Учасник п'яти Міжнародних Шевченківських свят «У сім'ї вольній, новій».

ЗМІСТ

Коли повернуся	3
Стою на землі	5
Поетичні збірки Б. І. Олійника	211
З вокального циклу	
Дивніше з див	214
Заповіт	215
Не копайте яму	216
Музика	218
А літа не почують	219
За тобою	220
Я тебе любив	221
Як прокинеться вербово	222
Згадуючи незабутні поїздки та зустрічі	223
Пам'яті Бориса Олійника	236
Про автора	238

Літературно-художнє видання

Анатолій Кульчицький

СТОЮ НА ЗЕМЛІ

Спогади про незабутнього великого поета
Бориса Ілліча Олійника

Підписано до друку 12.12.2019 р.
Формат 60х90 1/16. Папір офсетний. Друк офсетний.
Ум. друк. арк. 15.
Віддруковано ТОВ «Білоцерківдрук»,
09117, м. Біла Церква, б-р Олександрійський, 22
Київська обл., тел. (04563) 5-16-18

A 807934

*З усіх – два слова:
Мати і Вітчизна –
Існують з віку тільки в однині.
Борис Олійник*

и
л